

Κατὰ Μᾶρκον

Ἀρχὴ τοῦ εὐαγγελίου Ἰησοῦ χριστοῦ, υἱοῦ τοῦ θεοῦ.

1

Ὡς γέγραπται ἐν τοῖς προφήταις, Ἰδοὺ, ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου

2

μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει¹ τὴν ὁδὸν σου ἔμπροσθέν

σου. Φωνὴ βοῶντος² ἐν τῇ ἐρήμῳ, Ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου:

3

εὐθείας³ ποιεῖτε τὰς τρίβους⁴ αὐτοῦ. Ἐγένετο Ἰωάννης βαπτίζων ἐν

4

τῇ ἐρήμῳ, καὶ κηρύσσων βάπτισμα⁵ μετανοίας⁶ εἰς ἄφεσιν⁷

ἁμαρτιῶν. Καὶ ἐξεπορεύετο πρὸς αὐτὸν πᾶσα ἡ Ἰουδαία χώρα,⁸ καὶ

5

οἱ Ἱεροσολυμίται,⁹ καὶ ἐβαπτίζοντο πάντες ἐν τῷ Ἰορδάνῃ¹⁰ ποταμῷ¹¹

ὑπ' αὐτοῦ, ἐξομολογούμενοι¹² τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν. Ἦν δὲ ὁ

6

Ἰωάννης ἐνδεδυμένος¹³ τρίχας¹⁴ καμήλου,¹⁵ καὶ ζώνην¹⁶ δερματίνην¹⁷

περὶ τὴν ὀσφύν¹⁸ αὐτοῦ, καὶ ἐσθίων ἀκρίδας¹⁹ καὶ μέλι²⁰ ἄγριον.²¹ Καὶ

7

ἐκήρυσεν, λέγων, Ἔρχεται ὁ ἰσχυρότερός²² μου ὀπίσω μου, οὗ οὐκ

εἰμὶ ἱκανὸς κύψας²³ λῦσαι τὸν ἱμάντα²⁴ τῶν ὑποδημάτων²⁵ αὐτοῦ.

8

Ἐγὼ μὲν ἐβάπτισα ὑμᾶς ἐν ὕδατι: αὐτὸς δὲ βαπτίσει ὑμᾶς ἐν

πνεύματι ἁγίῳ.

¹ κατασκευάζω, prepare, build. ² βοάω, cry aloud, shout. ³ εὐθύς, immediately, at once. ⁴ τρίβος, ου, ή, beaten track, path. ⁵ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ⁶ μετάνοια, ας, ή, repentance, change of mind. ⁷ ἄφεσις, εως, ή, release, forgiveness. ⁸ χώρα, ας, ή, land, region. ⁹ Ἱεροσολυμίτης, ου, ό, inhabitant of Jerusalem, Jerusalemite. ¹⁰ Ἰορδάνης, ου, ό, Jordan. ¹¹ ποταμός, οῦ, ό, river, stream. ¹² ἐξομολογέω, confess, profess. ¹³ ἐνδύω, put on, clothe. ¹⁴ θρίξ, τριχός, ή, hair. ¹⁵ κάμηλος, ου, ό, camel. ¹⁶ ζώνη, ης, ή, belt, girdle. ¹⁷ δερμάτινος, leather, made of skin. ¹⁸ ὀσφύς, ὕος, ή, waist, hip. ¹⁹ ἀκρίς, ίδος, ή, locust. ²⁰ μέλι, ιτος, τό, honey. ²¹ ἄγριος, wild, savage. ²² ἰσχυρός, strong, mighty. ²³ κύπτω, bow down, stoop. ²⁴ ἱμάς, άντος, ό, thong, strap. ²⁵ ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe.

Καὶ ἐγένετο ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, ἦλθεν Ἰησοῦς ἀπὸ Ναζαρέτ¹ τῆς 9
 Γαλιλαίας, καὶ ἐβαπτίσθη ὑπὸ Ἰωάννου εἰς τὸν Ἰορδάνην.² Καὶ 10
 εὐθέως ἀναβαίνων ἀπὸ τοῦ ὕδατος, εἶδεν σχιζομένους³ τοὺς οὐρανοὺς,
 καὶ τὸ πνεῦμα ὡσεὶ⁴ περιστερὰν⁵ καταβαῖνον ἐπ’ αὐτόν: καὶ φωνὴ 11
 ἐγένετο ἐκ τῶν οὐρανῶν, Σὺ εἶ ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα.

Καὶ εὐθὺς τὸ πνεῦμα αὐτὸν ἐκβάλλει εἰς τὴν ἔρημον. Καὶ ἦν ἐκεῖ ἐν τῇ 12
 ἐρήμῳ ἡμέρας τεσσαράκοντα⁷ πειραζόμενος ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ, καὶ ἦν
 μετὰ τῶν θηρίων, καὶ οἱ ἄγγελοι διηκόνουν αὐτῷ.

Μετὰ δὲ τὸ παραδοθῆναι τὸν Ἰωάννην, ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν 14
 Γαλιλαίαν, κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, καὶ 15
 λέγων ὅτι Πιεπλήρωται ὁ καιρός, καὶ ἤγγικεν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ:
 μετανοεῖτε, καὶ πιστεῦτε ἐν τῷ εὐαγγελίῳ.

Περιπατῶν δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας εἶδεν Σίμωνα καὶ 16
 Ἀνδρέαν⁸ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ τοῦ Σίμωνος βάλλοντας
 ἀμφίβληστρον⁹ ἐν τῇ θαλάσῃ: ἦσαν γὰρ ἀλιεῖς.¹⁰ Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ 17
 Ἰησοῦς, Δεῦτε¹¹ ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς γενέσθαι ἀλιεῖς¹⁰
 ἀνθρώπων. Καὶ εὐθέως ἀφέντες τὰ δίκτυα¹² αὐτῶν, ἠκολούθησαν 18
 αὐτῷ. Καὶ προβάς¹³ ἐκεῖθεν¹⁴ ὀλίγον, εἶδεν Ἰάκωβον τὸν τοῦ 19

¹ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ² Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ³ σχίζω, split, separate. ⁴ ὡσεὶ, like, about. ⁵ περιστερὰ, ἄς, ἡ, dove. ⁶ εὐδοκέω, think it good, be well pleased with. ⁷ τεσσαράκοντα, forty, 40. ⁸ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ⁹ ἀμφίβληστρον, ου, τό, fishing net, net used for capturing. ¹⁰ ἀλιεύς, ὁ, fisherman. ¹¹ δεῦτε, come!. ¹² δίκτυον, ου, τό, net, fishing net. ¹³ προβαίνω, go forward, advance. ¹⁴ ἐκεῖθεν, from there, from that place.

Ζεβεδαίου,¹ καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ αὐτοὺς ἐν τῷ
πλοίῳ καταρτίζοντας² τὰ δίκτυα.³ Καὶ εὐθέως ἐκάλεσεν αὐτούς: καὶ 20
ἀφέντες τὸν πατέρα αὐτῶν Ζεβεδαῖον¹ ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ τῶν
μισθωτῶν⁴ ἀπῆλθον ὀπίσω αὐτοῦ.

Καὶ εἰσπορεύονται⁵ εἰς Καπερναοῦμ:⁶ καὶ εὐθέως τοῖς σάββασιν 21
εἰσελθὼν εἰς τὴν συναγωγὴν, ἐδίδασκεν. Καὶ ἐξεπλήσσοντο⁷ ἐπὶ τῇ 22
διδασκῇ αὐτοῦ: ἦν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχ ὡς
οἱ γραμματεῖς. Καὶ ἦν ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν ἄνθρωπος ἐν 23
πνεύματι ἀκαθάρτῳ, καὶ ἀνέκραξεν,⁸ λέγων, Ἐα,⁹ τί ἡμῖν καὶ σοί, 24
Ἰησοῦ Ναζαρηνέ;¹⁰ Ἦλθες ἀπολέσαι ἡμᾶς; Οἶδά σε τίς εἶ, ὁ ἅγιος
τοῦ θεοῦ. Καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Φιμώθητι,¹¹ καὶ 25
ἐξελθε ἐξ αὐτοῦ. Καὶ σπαράξαν¹² αὐτὸν τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον καὶ 26
κράξαν φωνῇ μεγάλῃ, ἐξῆλθεν ἐξ αὐτοῦ. Καὶ ἐθαμβήθησαν¹³ πάντες, 27
ὥστε συζητεῖν¹⁴ πρὸς ἑαυτούς, λέγοντας, Τί ἐστὶν τοῦτο; Τίς ἡ
διδασκὴ ἡ καινὴ αὕτη, ὅτι κατ' ἐξουσίαν καὶ τοῖς πνεύμασιν τοῖς
ἀκαθάρτοις ἐπιτάσσει,¹⁵ καὶ ὑπακούουσιν¹⁶ αὐτῷ; Ἐξῆλθεν δὲ ἡ ἀκοή 28
αὐτοῦ εὐθὺς εἰς ὅλην τὴν περίχωρον¹⁸ τῆς Γαλιλαίας.

¹ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ² καταρτίζω, mend, fit. ³ δίκτυον, ου, τό, net, fishing net. ⁴ μισθωτός, ου, ὁ, hired servant. ⁵ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ⁶ Καπερναοῦμ, ἡ, Capernaum. ⁷ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ⁸ ἀνακράζω, cry out, shout aloud. ⁹ ἔα, ah! ha! ¹⁰ Ναζαρηνός, ου, ὁ, Nazarene, of Nazareth. ¹¹ φιμώω, muzzle, silence. ¹² σπαράσσω, convulse, shake to and fro. ¹³ θαμβέω, amaze. ¹⁴ συζητέω, discuss, dispute. ¹⁵ ἐπιτάσσω, command, give order. ¹⁶ ὑπακούω, obey, listen. ¹⁷ ἀκοή, ἡς, ἡ, hearing, report. ¹⁸ περίχωρος, ου, ἡ, neighboring.

Καὶ εὐθέως ἐκ τῆς συναγωγῆς ἐξεληθόντες, ἦλθον εἰς τὴν οἰκίαν 29
 Σίμωνος καὶ Ἀνδρέου,¹ μετὰ Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου. Ἡ δὲ πενθερά² 30
 Σίμωνος κατέκειτο³ πυρέσσουσα,⁴ καὶ εὐθέως λέγουσιν αὐτῷ περὶ
 αὐτῆς: καὶ προσελθὼν ἡγειρεν αὐτήν, κρατήσας τῆς χειρὸς αὐτῆς: 31
 καὶ ἀφῆκεν αὐτήν ὁ πυρετός⁵ εὐθέως, καὶ διηκόνει αὐτοῖς.

Ὁψίας⁶ δὲ γενομένης, ὅτε ἔδυ⁷ ὁ ἥλιος, ἔφερον πρὸς αὐτὸν πάντας τοὺς 32
 κακῶς⁸ ἔχοντας καὶ τοὺς δαιμονιζομένους:⁹ καὶ ἡ πόλις ὅλη 33
 ἐπισυνηγμένη¹⁰ ἦν πρὸς τὴν θύραν. Καὶ ἐθεράπευσεν πολλοὺς κακῶς 34
 ἔχοντας ποικίλαις¹¹ νόσοις,¹² καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλεν, καὶ οὐκ
 ἤφιεν λαλεῖν τὰ δαιμόνια, ὅτι ᾔδεισαν αὐτόν.

Καὶ πρωῒ¹³ ἔννυχον¹⁴ λίαν¹⁵ ἀναστὰς ἐξῆλθεν, καὶ ἀπῆλθεν εἰς ἔρημον 35
 τόπον, κακεῖ¹⁶ προσήύχετο. Καὶ κατεδίωξαν¹⁷ αὐτὸν ὁ Σίμων καὶ οἱ 36
 μετ' αὐτοῦ: καὶ εὐρόντες αὐτὸν λέγουσιν αὐτῷ ὅτι Πάντες σε 37
 ζητοῦσιν. Καὶ λέγει αὐτοῖς, Ἄγωμεν εἰς τὰς ἐχομένας κωμοπόλεις,¹⁸ 38
 ἵνα καὶ ἐκεῖ κηρύξω: εἰς τοῦτο γὰρ ἐξεληλύθα. Καὶ ἦν κηρύσσων ἐν 39
 ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν εἰς ὅλην τὴν Γαλιλαίαν, καὶ τὰ δαιμόνια
 ἐκβάλλων.

¹ Ἀνδρέας, ου, ό, Andrew. ² πενθερά, ās, ή, mother-in-law. ³ κατὰκειμαι, lie down, lie sick. ⁴ πυρέσσω, suffer with a fever. ⁵ πυρετός, ού, ό, fever. ⁶ ὄψιος, late. ⁷ δύνω, enter, set. ⁸ κακῶς, badly, evilly. ⁹ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ¹⁰ ἐπισυνάγω, gather, gather together. ¹¹ ποικίλος, varied, manifold. ¹² νόσος, ου, ή, disease, malady. ¹³ πρωῒ, early in the morning, at dawn. ¹⁴ ἔννυχος, by night, at night. ¹⁵ λίαν, greatly, very. ¹⁶ κακεῖ, and there. ¹⁷ καταδιώκω, pursue closely, hunt. ¹⁸ κωμόπολις, εως, ή, market town, country town.

Καὶ ἔρχεται πρὸς αὐτὸν λεπρός,¹ παρακαλῶν αὐτὸν καὶ γονυπετῶν² 40
αὐτόν, καὶ λέγων αὐτῷ ὅτι Ἐὰν θέλῃς, δύνασαι με καθαρίσαι. Ὁ δὲ 41
Ἰησοῦς σπλαγχνισθεὶς,³ ἐκτείνας⁴ τὴν χεῖρα, ἥψατο αὐτοῦ, καὶ λέγει
αὐτῷ, Θέλω, καθαρίσθητι. Καὶ εἰπόντος αὐτοῦ εὐθέως ἀπῆλθεν ἀπ’ 42
αὐτοῦ ἡ λέπρα,⁵ καὶ ἐκαθαρίσθη. Καὶ ἐμβριμησάμενος⁶ αὐτῷ, 43
εὐθέως ἐξέβαλεν αὐτόν, καὶ λέγει αὐτῷ, Ὅρα μηδενὶ μηδὲν εἴπῃς: 44
ἀλλ’ ὑπάγε, σεαυτὸν δείξον τῷ ἱερεῖ, καὶ προσένεγκε περὶ τοῦ
καθαρισμοῦ⁷ σου ἃ προσέταξεν⁸ Μωσῆς, εἰς μαρτύριον⁹ αὐτοῖς. Ὁ δὲ 45
ἐξελθὼν ἤρξατο κηρύσσειν πολλὰ καὶ διαφημίζειν¹⁰ τὸν λόγον, ὥστε
μηκέτι¹¹ αὐτὸν δύνασθαι φανερώς¹² εἰς πόλιν εἰσελθεῖν, ἀλλ’ ἔξω ἐν
ἐρήμοις τόποις ἦν: καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν πανταχόθεν.¹³

Καὶ εἰσῆλθεν πάλιν εἰς Καπερναοὺμ¹⁴ δι’ ἡμερῶν: καὶ ἠκούσθη ὅτι εἰς 2
οἶκόν ἐστιν. Καὶ εὐθέως συνήχθησαν πολλοί, ὥστε μηκέτι¹¹ χωρεῖν¹⁵ 2
μηδὲ τὰ πρὸς τὴν θύραν: καὶ ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λόγον. Καὶ ἔρχονται 3
πρὸς αὐτόν, παραλυτικὸν¹⁶ φέροντες, αἰρόμενον ὑπὸ τεσσάρων. Καὶ 4
μὴ δυνάμενοι προσεγγίσει¹⁷ αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον, ἀπεστέγασαν¹⁸ τὴν
στέγην¹⁹ ὅπου ἦν, καὶ ἐξορύξαντες²⁰ χαλῶσιν²¹ τὸν κράββατον²² ἐφ’ ᾧ
ὁ παραλυτικὸς¹⁶ κατέκειτο.²³ Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν 5
λέγει τῷ παραλυτικῷ,¹⁶ Τέκνον, ἀφένονται σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. 6

¹ λεπρός, οὐ, ὁ, scaly, leprosy. ² γονυπετέω, fall on the knees, kneel down. ³ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ⁴ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ⁵ λέπρα, ας, ἡ, leprosy. ⁶ ἐμβριμάομαι, be moved with anger, admonish sternly. ⁷ καθαρισμός, οὐ, ὁ, cleansing, purification. ⁸ προστάσσω, command, order. ⁹ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ¹⁰ διαφημίζω, spread abroad, report. ¹¹ μηκέτι, no longer. ¹² φανερώς, openly, publicly. ¹³ πανταχόθεν, from all sides. ¹⁴ Καπερναοὺμ, ἡ, Capernaum. ¹⁵ χωρέω, make room for, hold. ¹⁶ παραλυτικός, οὐ, ὁ, paralytic, afflicted with paralysis. ¹⁷ προσεγγίζω, approach. ¹⁸ ἀποστεγάζω, unroof, take the roof off. ¹⁹ στέγη, ης, ἡ, roof, flat roof of a house. ²⁰ ἐξορύσσω, dig out, dig through. ²¹ χαλῶω, slacken, let down. ²² κράβατος, ου, ὁ, mattress, pallet. ²³ κατάκειμαι, lie down, lie sick.

Ἦσαν δέ τινες τῶν γραμματέων ἐκεῖ καθήμενοι, καὶ διαλογιζόμενοι¹
 ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, Τί οὗτος οὕτως λαλεῖ βλασφημίας;² Τίς 7
 δύναται ἀφιέναι ἁμαρτίας εἰ μὴ εἷς, ὁ θεός; Καὶ εὐθέως ἐπιγνοὺς ὁ 8
 Ἰησοῦς τῷ πνεύματι αὐτοῦ ὅτι οὕτως αὐτοὶ διαλογίζονται¹ ἐν ἑαυτοῖς,
 εἶπεν αὐτοῖς, Τί ταῦτα διαλογίζεσθε¹ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; Τί 9
 ἐστὶν εὐκοπώτερον,³ εἰπεῖν τῷ παραλυτικῷ,⁴ Ἀφέωνταί σου αἱ
 ἁμαρτίαι, ἢ εἰπεῖν, Ἐγείραι, καὶ ἄρον σου τὸν κράββατον,⁵ καὶ
 περιπάτει; Ἵνα δὲ εἰδῇτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου 10
 ἀφιέναι ἐπὶ τῆς γῆς ἁμαρτίας – λέγει τῷ παραλυτικῷ⁴ – Σοὶ λέγω, 11
 ἔγεραι καὶ ἄρον τὸν κράββατόν⁵ σου, καὶ ὑπάγε εἰς τὸν οἶκόν σου. 12
 Καὶ ἡγέρθη εὐθέως, καὶ ἄρας τὸν κράββατον,⁵ ἐξῆλθεν ἐναντίον⁶
 πάντων: ὥστε ἐξίστασθαι⁷ πάντας, καὶ δοξάζειν τὸν θεόν, λέγοντας
 ὅτι Οὐδέποτε⁸ οὕτως εἶδομεν.

Καὶ ἐξῆλθεν πάλιν παρὰ τὴν θάλασσαν: καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἤρχετο πρὸς 13
 αὐτόν, καὶ ἐδίδασκεν αὐτούς. Καὶ παράγων⁹ εἶδεν Λευὶ¹⁰ τὸν τοῦ 14
 Ἀλφαίου¹¹ καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον,¹² καὶ λέγει αὐτῷ, Ἀκολούθει
 μοι. Καὶ ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ 15
 κατακεῖσθαι¹³ αὐτὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, καὶ πολλοὶ τελῶναι¹⁴ καὶ
 ἁμαρτωλοὶ συνανέκειντο¹⁵ τῷ Ἰησοῦ καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ: ἦσαν
 γὰρ πολλοί, καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ. Καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ 16

¹ διαλογίζομαι, debate, reason. ² βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ³ εὐκοπώτερον, easier. ⁴ παραλυτικός, οὐ, ὁ, paralytic, afflicted with paralysis. ⁵ κράβατος, ου, ὁ, mattress, pallet. ⁶ ἐναντίον, in the sight of, before. ⁷ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ⁸ οὐδέποτε, never. ⁹ παράγω, pass by, depart. ¹⁰ Λευῖς, ὁ, Levi. ¹¹ Ἀλφαῖος, ου, ὁ, Alphaeus. ¹² τελώνιον, ου, τό, tax office, tax collector's office. ¹³ κατὰκειμαι, lie down, lie sick. ¹⁴ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ¹⁵ συνανέκειμαι, recline at table with.

Φαρισαῖοι, ἰδόντες αὐτὸν ἐσθίοντα μετὰ τῶν τελωνῶν¹ καὶ
 ἁμαρτωλῶν, ἔλεγον τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Τί ὅτι μετὰ τῶν τελωνῶν¹
 καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει καὶ πίνει; Καὶ ἀκούσας ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς, 17
 Οὐ χρειάν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες² ἱατροῦ,³ ἀλλ' οἱ κακῶς⁴ ἔχοντες.
 Οὐκ ἤλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν.⁵

Καὶ ἦσαν οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου καὶ οἱ τῶν Φαρισαίων νηστεύοντες;⁶ καὶ 18
 ἔρχονται καὶ λέγουσιν αὐτῷ, Διὰ τί οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου καὶ οἱ τῶν
 Φαρισαίων νηστεύουσιν,⁶ οἱ δὲ σοὶ⁷ μαθηταὶ οὐ νηστεύουσιν;⁶ Καὶ 19
 εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος,⁸ ἐν ᾧ ὁ
 νυμφίος⁹ μετ' αὐτῶν ἐστίν, νηστεύειν;⁶ Ὅσον χρόνον μεθ' ἐαυτῶν
 ἔχουσιν τὸν νυμφίον,⁹ οὐ δύνανται νηστεύειν;⁶ ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι 20
 ὅταν ἀπαρθῇ¹⁰ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος,⁹ καὶ τότε νηστεύσουσιν⁶ ἐν
 ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. Καὶ οὐδεὶς ἐπίβλημα¹¹ ῥάκους¹² ἀγνάφου¹³ 21
 ἐπιρράπτει¹⁴ ἐπὶ ἱματίῳ παλαιῷ:¹⁵ εἰ δὲ μή, αἶρει τὸ πλήρωμα¹⁶ αὐτοῦ
 τὸ καινὸν τοῦ παλαιοῦ,¹⁵ καὶ χεῖρον¹⁷ σχίσμα¹⁸ γίνεται. Καὶ οὐδεὶς 22
 βάλλει οἶνον νέον¹⁹ εἰς ἀσκοῦς²⁰ παλαιούς:¹⁵ εἰ δὲ μή, ῥήσσει²¹ ὁ οἶνος
 ὁ νέος¹⁹ τοὺς ἀσκοῦς,²⁰ καὶ ὁ οἶνος ἐκχεῖται²² καὶ οἱ ἀσκοὶ²⁰ ἀπολούνται:
 ἀλλὰ οἶνον νέον¹⁹ εἰς ἀσκοῦς²⁰ καινοὺς βλητέον.²³

¹ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ² ισχύω, be strong, able. ³ ἱατρός, ου, ὁ, physician. ⁴ κακῶς, badly, evilly. ⁵ μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ⁶ νηστεύω, fast. ⁷ σός, your, yours. ⁸ νυμφῶν, ὦνος, ὁ, bridal chamber, wedding hall. ⁹ νυμφίος, ου, ὁ, bridegroom. ¹⁰ ἀπαίρω, take away, depart. ¹¹ ἐπίβλημα, τος, τό, patch, patch on a garment. ¹² ῥάκος, ους, τό, rag, piece of cloth. ¹³ ἀγνάφος, new, unshrunk. ¹⁴ ἐπιρράπτω, sew on. ¹⁵ παλαιός, old, ancient. ¹⁶ πλήρωμα, τος, τό, fullness, fulfillment. ¹⁷ χείρων, worse. ¹⁸ σχίσμα, τος, τό, tear, division. ¹⁹ νέος, new, young. ²⁰ ἀσός, ου, ὁ, leather bottle, wineskin. ²¹ ῥήγνυμι, break apart, throw down. ²² ἐκχέω, pour out, shed. ²³ βλητέος, must be put, that ought to be put.

Καὶ ἐγένετο παραπορεύεσθαι¹ αὐτὸν ἐν τοῖς σάββασιν διὰ τῶν 23
 σπορίμων,² καὶ ἤρξαντο οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ὁδὸν ποιεῖν τίλλοντες³
 τοὺς στάχυν.⁴ Καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἔλεγον αὐτῷ, "Ἴδε, τί ποιοῦσιν ἐν 24
 τοῖς σάββασιν ὃ οὐκ ἔξεστιν; Καὶ αὐτὸς ἔλεγεν αὐτοῖς, Οὐδέποτε⁵ 25
 ἀνέγνωτε τί ἐποίησεν Δαυὶδ, ὅτε χρεῖαν ἔσχεν καὶ ἐπείνασεν⁶ αὐτὸς
 καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ; Πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ ἐπὶ Ἀβιάθαρ 26
 ἀρχιερέως, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως⁷ ἔφαγεν, οὓς οὐκ ἔξεστιν
 φαγεῖν εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσιν, καὶ ἔδωκεν καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ οὖσιν; Καὶ 27
 ἔλεγεν αὐτοῖς, Τὸ σάββατον διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐγένετο, οὐχ ὁ
 ἄνθρωπος διὰ τὸ σάββατον· ὥστε κύριός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου 28
 καὶ τοῦ σαββάτου.

Καὶ εἰσῆλθεν πάλιν εἰς τὴν συναγωγὴν, καὶ ἦν ἐκεῖ ἄνθρωπος 3
 ἐξηραμμένην⁸ ἔχων τὴν χεῖρα. Καὶ παρετήρουν⁹ αὐτὸν εἰ τοῖς 2
 σάββασιν θεραπεύσει αὐτόν, ἵνα κατηγορήσωσιν¹⁰ αὐτοῦ. Καὶ λέγει 3
 τῷ ἀνθρώπῳ τῷ ἐξηραμμένην⁸ ἔχοντι τὴν χεῖρα, Ἐγείραι εἰς τὸ
 μέσον. Καὶ λέγει αὐτοῖς, Ἐξεστιν τοῖς σάββασιν ἀγαθοποιῆσαι¹¹ ἢ 4
 κακοποιῆσαι;¹² Ψυχὴν σῶσαι ἢ ἀποκτείνειν; Οἱ δὲ ἐσιώπων.¹³ Καὶ 5
 περιβλεψάμενος¹⁴ αὐτοὺς μετ' ὀργῆς, συλλυπούμενος¹⁵ ἐπὶ τῇ
 πωρώσει¹⁶ τῆς καρδίας αὐτῶν, λέγει τῷ ἀνθρώπῳ, Ἐκτεινον¹⁷ τὴν

¹ παραπορεύομαι, go beside, go past. ² σπόριμος, grain field, sown. ³ τίλλω, pluck, pick. ⁴ στάχυς, υος, ὁ, Stachys, head of grain. ⁵ οὐδέποτε, never. ⁶ πεινάω, hunger, am hungry. ⁷ πρόθεσις, εως, ἡ, setting forth, purpose. ⁸ ξηραίνω, dry up, parch. ⁹ παρατηρέω, watch closely, observe scrupulously. ¹⁰ κατηγορέω, accuse, charge. ¹¹ ἀγαθοποιέω, do good/right, do what is good/right. ¹² κακοποιέω, do evil, harm. ¹³ σιωπάω, be silent, keep silence. ¹⁴ περιβλέπομαι, look around, look around on. ¹⁵ συλλυπέομαι, be deeply grieved, feel sorry for. ¹⁶ πώρωσις, εως, ἡ, hardness, obstinancy. ¹⁷ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out.

χεῖρά σου. Καὶ ἐξέτεινεν,¹ καὶ ἀποκατεστάθη² ἡ χεὶρ αὐτοῦ ὑγιής³ ὡς
 ἡ ἄλλη. Καὶ ἐξελθόντες οἱ Φαρισαῖοι εὐθέως μετὰ τῶν Ἡρωδιανῶν⁴ 6
 συμβούλιον⁵ ἐποιοῦν κατ' αὐτοῦ, ὅπως αὐτὸν ἀπολέσωσιν. Καὶ ὁ 7
 Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν⁶ μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς τὴν θάλασσαν·
 καὶ πολὺ πλῆθος ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἠκολούθησαν αὐτῷ, καὶ ἀπὸ
 τῆς Ἰουδαίας, καὶ ἀπὸ Ἱεροσολύμων, καὶ ἀπὸ τῆς Ἰδουμαίας,⁷ καὶ 8
 πέραν⁸ τοῦ Ἰορδάνου,⁹ καὶ οἱ περὶ Τύρον¹⁰ καὶ Σιδῶνα,¹¹ πλῆθος πολὺ,
 ἀκούσαντες ὅσα ἐποίει, ἦλθον πρὸς αὐτόν. Καὶ εἶπεν τοῖς μαθηταῖς 9
 αὐτοῦ ἵνα πλοιάριον¹² προσκαρτερῇ¹³ αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον, ἵνα μὴ
 θλίβωσιν¹⁴ αὐτόν. Πολλοὺς γὰρ ἐθεράπευσεν, ὥστε ἐπιπίπτειν¹⁵ 10
 αὐτῷ, ἵνα αὐτοῦ ἄψωνται, ὅσοι εἶχον μᾶστιγας.¹⁶ Καὶ τὰ πνεύματα 11
 τὰ ἀκάθαρτα, ὅταν αὐτὸν ἐθεώρει, προσέπιπτεν¹⁷ αὐτῷ, καὶ ἔκραζεν,
 λέγοντα ὅτι Σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. Καὶ πολλὰ ἐπετίμα αὐτοῖς ἵνα μὴ 12
 φανερόν¹⁸ αὐτὸν ποιήσωσιν.

Καὶ ἀναβαίνει εἰς τὸ ὄρος, καὶ προσκαλεῖται¹⁹ οὓς ἤθελεν αὐτός· καὶ 13
 ἀπῆλθον πρὸς αὐτόν. Καὶ ἐποίησεν δώδεκα, ἵνα ὥσιν μετ' αὐτοῦ, καὶ 14
 ἵνα ἀποστέλλῃ αὐτοὺς κηρύσσειν, καὶ ἔχειν ἐξουσίαν θεραπεύειν τὰς 15
 νόσους,²⁰ καὶ ἐκβάλλειν τὰ δαιμόνια· καὶ ἐπέθηκεν τῷ Σίμωνι ὄνομα 16
 Πέτρον· καὶ Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου,²¹ καὶ Ἰωάννην τὸν 17

¹ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ² ἀποκαθίστημι, restore, give back. ³ ὑγιής, whole, healthy. ⁴ Ἡρωδιανοί, ὦν, ὁ, Herodian, Herodians. ⁵ συμβούλιον, ου, τό, counsel, council. ⁶ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ⁷ Ἰδουμαία, ας, ἡ, Idumea, Edom. ⁸ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁹ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ¹⁰ Τύρος, ου, ἡ, Tyre. ¹¹ Σιδῶν, ὦνος, ἡ, Sidon. ¹² πλοιάριον, ου, τό, small boat, little boat. ¹³ προσκαρτερέω, continue in or with, persist. ¹⁴ θλίβω, press, oppress. ¹⁵ ἐπιπίπτω, fall upon, press upon. ¹⁶ μᾶστιξ, ἰγος, ἡ, whip, scourge. ¹⁷ προσπίπτω, fall upon, fall down before. ¹⁸ φανερός, manifest, apparent. ¹⁹ προσκαλέω, summon. ²⁰ νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ²¹ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee.

ἀδελφὸν τοῦ Ἰακώβου· καὶ ἐπέθηκεν αὐτοῖς ὀνόματα Βοανεργές,¹ ὃ
 ἐστίν, Υἱοὶ Βροντῆς·² καὶ Ἀνδρέαν,³ καὶ Φίλιππον, καὶ 18
 Βαρθολομαῖον,⁴ καὶ Ματθαῖον,⁵ καὶ Θωμᾶν,⁶ καὶ Ἰάκωβον τὸν τοῦ
 Ἀλφαίου,⁷ καὶ Θαδδαῖον,⁸ καὶ Σίμωνα τὸν Κανανίτην,⁹ καὶ Ἰούδαν 19
 Ἰσκαριώτην,¹⁰ ὃς καὶ παρέδωκεν αὐτόν.

Καὶ ἔρχονται εἰς οἶκον· καὶ συνέρχεται πάλιν ὄχλος, ὥστε μὴ δύνασθαι 20
 αὐτοὺς μήτε ἄρτον φαγεῖν. Καὶ ἀκούσαντες οἱ παρ' αὐτοῦ ἐξῆλθον 21
 κρατῆσαι αὐτόν· ἔλεγον γὰρ ὅτι Ἐξέστη.¹¹ Καὶ οἱ γραμματεῖς οἱ ἀπὸ 22
 Ἱεροσολύμων καταβάντες ἔλεγον ὅτι Βεελζεβοῦλ¹² ἔχει, καὶ ὅτι Ἐν
 τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια. Καὶ 23
 προσκαλεσάμενος¹³ αὐτούς, ἐν παραβολαῖς ἔλεγεν αὐτοῖς, Πῶς
 δύναται Σατανᾶς Σατανᾶν ἐκβάλλειν; Καὶ ἐὰν βασιλεία ἐφ' ἑαυτήν 24
 μερισθῇ,¹⁴ οὐ δύναται σταθῆναι ἡ βασιλεία ἐκείνη. Καὶ ἐὰν οἰκία ἐφ'
 ἑαυτήν μερισθῇ,¹⁴ οὐ δύναται σταθῆναι ἡ οἰκία ἐκείνη. Καὶ εἰ ὁ 26
 Σατανᾶς ἀνέστη ἐφ' ἑαυτὸν καὶ μεμέρισται,¹⁴ οὐ δύναται σταθῆναι,
 ἀλλὰ τέλος ἔχει. Οὐδεὶς δύναται τὰ σκεύη¹⁵ τοῦ ἰσχυροῦ,¹⁶ εἰσελθὼν 27
 εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, διαρπάσαι,¹⁷ ἐὰν μὴ πρῶτον τὸν ἰσχυρὸν¹⁶ δῇσῃ,
 καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσῃ.¹⁷ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι πάντα 28
 ἀφεθήσεται τὰ ἁμαρτήματα¹⁸ τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων, καὶ
 βλασφημίαι¹⁹ ὅσας ἂν βλασφημήσωσιν· ὃς δ' ἂν βλασφημήσῃ εἰς τὸ 29

¹ Βοανεργές, Boanerges. ² βροντή, ους, ἡ, thunder. ³ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ⁴ Βαρθολομαῖος, ου, ὁ, Bartholomew. ⁵ Ματθαῖος, ου, ὁ, Matthew. ⁶ Θωμᾶς, ᾱ, ὁ, Thomas. ⁷ Ἀλφαῖος, ου, ὁ, Alphaeus. ⁸ Θαδδαῖος, ου, ὁ, Thaddaeus. ⁹ Κανανίτης, ου, ὁ, Canaanite. ¹⁰ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ¹¹ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ¹² Βεελζεβοῦλ, ὁ, Beelzebul. ¹³ προσκαλέω, summon. ¹⁴ μερίζω, divide, part. ¹⁵ σκεῦος, ους, τό, vessel, goods (plural). ¹⁶ ἰσχυρός, strong, mighty. ¹⁷ διαρπάζω, plunder, rob thoroughly. ¹⁸ ἁμάρτημα, τος, τό, sin, fault. ¹⁹ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach.

πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐκ ἔχει ἄφεσιν¹ εἰς τὸν αἰῶνα, ἀλλ' ἔνοχός² ἐστὶν αἰωνίου κρίσεως. Ὅτι ἔλεγον, Πνεῦμα ἀκάθαρτον ἔχει. 30

Ἔρχονται οὖν οἱ ἀδελφοὶ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, καὶ ἔξω ἐστῶτες 31
ἀπέστειλαν πρὸς αὐτόν, φωνοῦντες αὐτόν. Καὶ ἐκάθητο ὄχλος περὶ 32
αὐτόν: εἶπον δὲ αὐτῷ, Ἰδοὺ, ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου καὶ αἱ
ἀδελφαί³ σου ἔξω ζητοῦσίν σε. Καὶ ἀπεκρίθη αὐτοῖς λέγων, Τίς ἐστὶν 33
ἡ μήτηρ μου ἢ οἱ ἀδελφοί μου; Καὶ περιβλεψάμενος⁴ κύκλῳ⁵ τοὺς 34
περὶ αὐτὸν καθημένους, λέγει, Ἴδε, ἡ μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου. 35
Ὅς γὰρ ἂν ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, οὗτος ἀδελφός μου καὶ
ἀδελφή³ μου καὶ μήτηρ ἐστίν.

Καὶ πάλιν ἤρξατο διδάσκειν παρὰ τὴν θάλασσαν. Καὶ συνήχθη πρὸς 4
αὐτὸν ὄχλος πολὺς, ὥστε αὐτὸν ἐμβάντα⁶ εἰς τὸ πλοῖον καθῆσθαι ἐν
τῇ θαλάσῃ: καὶ πᾶς ὁ ὄχλος πρὸς τὴν θάλασσαν ἐπὶ τῆς γῆς ἦν. Καὶ 2
ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν παραβολαῖς πολλά, καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τῇ
διδαχῇ αὐτοῦ, Ἀκούετε: ἰδοὺ, ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπεῖραι. Καὶ 3
ἐγένετο ἐν τῷ σπεῖρειν, ὃ μὲν ἔπεσεν παρὰ τὴν ὁδόν, καὶ ἦλθεν τὰ
πετεινὰ⁷ καὶ κατέφαγεν⁸ αὐτό. Ἄλλο δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὸ πετρώδες,⁹ 5
ὅπου οὐκ εἶχεν γῆν πολλήν: καὶ εὐθέως ἐξανέτειλεν,¹⁰ διὰ τὸ μὴ ἔχειν
βάθος¹¹ γῆς: ἡλίου δὲ ἀνατείλαντος¹² ἐκαυματίσθη,¹³ καὶ διὰ τὸ μὴ 6

¹ ἄφεσις, εως, ἡ, release, forgiveness. ² ἔνοχος, involved in, liable. ³ ἀδελφή, ἡς, ἡ, sister. ⁴ περιβλέπομαι, look around, look around on. ⁵ κύκλος, ου, ὁ, circle. ⁶ ἐμβαίνω, embark. ⁷ πετεινόν, ου, τό, bird. ⁸ κατεσθίω, eat up, devour. ⁹ πετρώδης, rocky, stony. ¹⁰ ἐξαντέλλω, spring up, spring up out. ¹¹ βάθος, ους, τό, depth, deep. ¹² ἀνατέλλω, cause to rise, make to rise. ¹³ καυματίζω, burn up, scorch.

ἔχειν ῥίζαν¹ ἐξηράνθη.² Καὶ ἄλλο ἔπεσεν εἰς τὰς ἀκάνθας,³ καὶ 7
 ἀνέβησαν αἱ ἄκανθαι,³ καὶ συνέπνιξαν⁴ αὐτό, καὶ καρπὸν οὐκ ἔδωκεν.
 Καὶ ἄλλο ἔπεσεν εἰς τὴν γῆν τὴν καλήν: καὶ ἐδίδου καρπὸν 8
 ἀναβαίνοντα καὶ αὐξάνοντα,⁵ καὶ ἔφερεν ἐν τριάκοντα,⁶ καὶ ἐν
 ἐξήκοντα,⁷ καὶ ἐν ἑκατόν.⁸ Καὶ ἔλεγεν, Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω. 9

Ὅτε δὲ ἐγένετο καταμόνας,⁹ ἠρώτησαν αὐτὸν οἱ περὶ αὐτὸν σὺν τοῖς 10
 δώδεκα τὴν παραβολήν. Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Ὑμῖν δέδοται γινῶναι τὸ 11
 μυστήριον¹⁰ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ: ἐκείνοις δὲ τοῖς ἔξω, ἐν
 παραβολαῖς τὰ πάντα γίνεται: ἵνα βλέποντες βλέπωσιν, καὶ μὴ 12
 ἴδωσιν: καὶ ἀκούοντες ἀκούωσιν, καὶ μὴ συνιῶσιν:¹¹ μήποτε¹²
 ἐπιστρέψωσιν, καὶ ἀφεθῇ αὐτοῖς τὰ ἁμαρτήματα.¹³ Καὶ λέγει αὐτοῖς, 13
 Οὐκ οἴδατε τὴν παραβολὴν ταύτην; Καὶ πῶς πάσας τὰς παραβολὰς
 γνῶσεσθε; Ὁ σπείρων τὸν λόγον σπείρει. Οὗτοι δὲ εἰσιν οἱ παρὰ τὴν 14
 ὁδόν, ὅπου σπείρεται ὁ λόγος, καὶ ὅταν ἀκούσωσιν, εὐθέως ἔρχεται ὁ
 Σατανᾶς καὶ αἶρει τὸν λόγον τὸν ἐσπαρμένον ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν.
 Καὶ οὗτοι εἰσιν ὁμοίως οἱ ἐπὶ τὰ πετρώδη¹⁴ σπειρόμενοι, οἱ, ὅταν 16
 ἀκούσωσιν τὸν λόγον, εὐθέως μετὰ χαρᾶς λαμβάνουσιν αὐτόν, καὶ 17
 οὐκ ἔχουσιν ῥίζαν¹ ἐν ἑαυτοῖς, ἀλλὰ πρόσκαιροί¹⁵ εἰσιν: εἴτα¹⁶
 γενομένης θλίψεως ἢ διωγμοῦ¹⁷ διὰ τὸν λόγον, εὐθέως

¹ ῥίζα, ἡς, ἡ, root, that which grows from the root. ² ξηραίνω, dry up, parch. ³ ἄκανθα, ἡς, ἡ, thorn, thorn bush. ⁴ συμπνίγω, choke, choke utterly. ⁵ αὐξάνω, cause to grow, increase. ⁶ τριάκοντα, thirty, 30. ⁷ ἐξήκοντα, sixty, 60. ⁸ ἑκατόν, hundred, 100. ⁹ καταμόνας, alone, apart. ¹⁰ μυστήριον, ου, τό, secret, mystery. ¹¹ συνιῶμι, understand, consider. ¹² μήποτε, never, lest perchance. ¹³ ἁμάρτημα, τος, τό, sin, fault. ¹⁴ πετρώδης, rocky, stony. ¹⁵ πρόσκαιρος, temporary, passing. ¹⁶ εἴτα, then, thereafter. ¹⁷ διωγμός, οὐ, ὁ, persecution.

σκανδαλίζονται.¹ Καὶ οὗτοί εἰσιν οἱ εἰς τὰς ἀκάνθας² σπειρόμενοι, οἱ 18
 τὸν λόγον ἀκούοντες, καὶ αἱ μέριμναι³ τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ ἡ 19
 ἀπάτη⁴ τοῦ πλούτου,⁵ καὶ αἱ περὶ τὰ λοιπὰ ἐπιθυμίαι εἰσπορευόμεναι
 συμπνίγουσιν⁷ τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπος⁸ γίνεται. Καὶ οὗτοί εἰσιν οἱ 20
 ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν σπαρέντες, οἵτινες ἀκούουσιν τὸν λόγον, καὶ
 παραδέχονται,⁹ καὶ καρποφοροῦσιν,¹⁰ ἐν τριάκοντα,¹¹ καὶ ἐν ἑξήκοντα,
 καὶ ἐν ἑκατόν.¹³

Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Μήτι¹⁴ ὁ λύχνος¹⁵ ἔρχεται ἵνα ὑπὸ τὸν μόδιον¹⁶ τεθῇ 21
 ἢ ὑπὸ τὴν κλίνην;¹⁷ Οὐχ ἵνα ἐπὶ τὴν λυχνίαν¹⁸ ἐπιτεθῇ; Οὐ γάρ ἐστίν 22
 τι κρυπτόν,¹⁹ ὃ ἐὰν μὴ φανερωθῇ: οὐδὲ ἐγένετο ἀπόκρυφον,²⁰ ἀλλ'
 ἵνα εἰς φανερόν²¹ ἔλθῃ. Εἴ τις ἔχει ὧτα ἀκούειν ἀκουέτω. Καὶ ἔλεγεν 23
 αὐτοῖς, Βλέπετε τί ἀκούετε. Ἐν ᾧ μέτρῳ²² μετρεῖτε²³ μετρηθήσεται²³
 ὑμῖν, καὶ προστεθήσεται²⁴ ὑμῖν τοῖς ἀκούουσιν. Ὃς γὰρ ἂν ἔχῃ, 25
 δοθήσεται αὐτῷ: καὶ ὃς οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ.

Καὶ ἔλεγεν, Οὕτως ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, ὡς ἐὰν ἄνθρωπος βάλῃ 26
 τὸν σπόρον²⁵ ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ καθεύδῃ²⁶ καὶ ἐγείρηται νύκτα καὶ 27
 ἡμέραν, καὶ ὁ σπόρος²⁵ βλαστάνῃ²⁷ καὶ μηκύνῃται²⁸ ὡς οὐκ οἶδεν
 αὐτός. Αὐτομάτῃ²⁹ γὰρ ἡ γῆ καρποφορεῖ,¹⁰ πρῶτον χόρτον,³⁰ εἶτα³¹ 28

¹ σκανδαλίζω, cause to stumble. ² ἀκάνθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ³ μέριμνα, ης, ἡ, care, anxiety. ⁴ ἀπάτη, ης, ἡ, deceit, deceitfulness. ⁵ πλοῦτος, ου, ὁ, wealth, riches. ⁶ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ⁷ συμπνίγω, choke, choke utterly. ⁸ ἄκαρπος, unfruitful, barren. ⁹ παραδέχομαι, receive, accept. ¹⁰ καρποφορέω, bear fruit. ¹¹ τριάκοντα, thirty, 30. ¹² ἑξήκοντα, sixty, 60. ¹³ ἑκατόν, hundred, 100. ¹⁴ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ¹⁵ λύχνος, ου, ὁ, lamp, lantern. ¹⁶ μόδιος, ου, ὁ, dry measure. ¹⁷ κλίνη, ης, ἡ, couch, bed. ¹⁸ λυχνία, ας, ἡ, lampstand. ¹⁹ κρυπτός, hidden, secret. ²⁰ ἀπόκρυφος, hidden, secret. ²¹ φανερός, manifest, apparent. ²² μέτρον, ου, τό, measure, measuring rod. ²³ μετρέω, measure, estimate. ²⁴ προστίθῃμι, add, add to. ²⁵ σπόρος, ου, ὁ, seed (sown), seed for sowing. ²⁶ καθεύδω, sleep. ²⁷ βλαστάνω, sprout, produce. ²⁸ μηκύνω, lengthen, grow. ²⁹ αὐτόματος, by itself, of its own accord. ³⁰ χόρτος, ου, ὁ, grass, hay. ³¹ εἶτα, then, thereafter.

στάχυν,¹ εἴτα² πλήρη³ σίτον⁴ ἐν τῷ στάχυϊ.¹ Ὅταν δὲ παραδῶ ὁ 29
καρπός, εὐθέως ἀποστέλλει τὸ δρέπανον,⁵ ὅτι παρέστηκεν ὁ
θερισμός.⁶

Καὶ ἔλεγεν, Τίني ὁμοιώσωμεν⁷ τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ; Ἡ ἐν ποίᾳ 30
παραβολῇ παραβάλωμεν⁸ αὐτήν; Ὡς κόκκον⁹ σινάπεως,¹⁰ ὅς, ὅταν 31
σπαρῇ ἐπὶ τῆς γῆς, μικρότερος πάντων τῶν σπερμάτων ἐστὶν τῶν
ἐπὶ τῆς γῆς: καὶ ὅταν σπαρῇ, ἀναβαίνει, καὶ γίνεται πάντων τῶν 32
λαχάνων¹¹ μείζων, καὶ ποιεῖ κλάδους¹² μεγάλους, ὥστε δύνασθαι ὑπὸ
τὴν σκιάν¹³ αὐτοῦ τὰ πετεινὰ¹⁴ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνοῦν.¹⁵ Καὶ 33
τοιαύταις παραβολαῖς πολλαῖς ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λόγον, καθὼς
ἐδύναντο ἀκούειν: χωρὶς δὲ παραβολῆς οὐκ ἐλάλει αὐτοῖς: κατ' ἰδίαν 34
δὲ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἐπέλυεν¹⁶ πάντα.

Καὶ λέγει αὐτοῖς ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὁψίας¹⁷ γενομένης, Διέλθωμεν εἰς 35
τὸ πέραν.¹⁸ Καὶ ἀφέντες τὸν ὄχλον, παραλαμβάνουσιν αὐτὸν ὡς ἦν 36
ἐν τῷ πλοίῳ. Καὶ ἄλλα δὲ πλοιάρια¹⁹ ἦν μετ' αὐτοῦ. Καὶ γίνεται 37
λαίλαψ²⁰ ἀνέμου μεγάλῃ: τὰ δὲ κύματα²¹ ἐπέβαλλεν²² εἰς τὸ πλοῖον,
ὥστε αὐτὸ ἤδη γεμίζεσθαι.²³ Καὶ ἦν αὐτὸς ἐπὶ τῇ πρύμνῃ²⁴ ἐπὶ τὸ 38
προσκεφάλαιον²⁵ καθεύδων: καὶ διεγείρουσιν²⁷ αὐτόν, καὶ λέγουσιν

¹ στάχυς, υος, ὁ, Stachys, head of grain. ² εἴτα, then, thereafter. ³ πλήρης, full. ⁴ σίτος, ου, ὁ, wheat, grain. ⁵ δρέπανον, ου, τό, sickle, pruning hook. ⁶ θερισμός, οῦ, ὁ, harvest, reaping. ⁷ ὁμοιώω, make like, liken. ⁸ παραβάλλω, arrive, cross over. ⁹ κόκκος, ου, ὁ, grain, seed. ¹⁰ σίναπι, εως, τό, mustard plant, mustard. ¹¹ λαχάνον, ου, τό, garden herb, vegetable. ¹² κλάδος, ου, ὁ, branch (of a tree), branch. ¹³ σκιά, ᾱς, ἡ, shadow, thick darkness. ¹⁴ πετεινόν, ου, τό, bird. ¹⁵ κατασκηνώ, cause to dwell, settle. ¹⁶ ἐπιλύω, explain, settle. ¹⁷ ὥψιος, late. ¹⁸ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹⁹ πλοιάριον, ου, τό, small boat, little boat. ²⁰ λαίλαψ, απος, ἡ, hurricane, storm. ²¹ κύμα, τος, τό, wave. ²² ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ²³ γεμίζω, fill, load. ²⁴ πρύμνα, ης, ἡ, stern (of a ship). ²⁵ προσκεφάλαιον, ου, τό, pillow, cushion. ²⁶ καθεύδω, sleep. ²⁷ διεγείρω, arouse completely, stir up.

αὐτῷ, Διδάσκαλε, οὐ μέλει¹ σοι ὅτι ἀπολλύμεθα; Καὶ διεγερθεὶς² 39
 ἐπετίμησεν τῷ ἀνέμῳ, καὶ εἶπεν τῇ θαλάσσῃ, Σιώπα,³ πεφίμωσο.⁴
 Καὶ ἐκόπασεν⁵ ὁ ἄνεμος, καὶ ἐγένετο γαλήνη⁶ μεγάλη. Καὶ εἶπεν 40
 αὐτοῖς, Τί δειλοί⁷ ἐστε οὕτως; Πῶς οὐκ ἔχετε πίστιν; Καὶ 41
 ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν, καὶ ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους, Τίς ἄρα⁸
 οὗτός ἐστιν, ὅτι καὶ ὁ ἄνεμος καὶ ἡ θάλασσα ὑπακούουσιν⁹ αὐτῷ;
 Καὶ ἦλθον εἰς τὸ πέραν¹⁰ τῆς θαλάσσης, εἰς τὴν χώραν¹¹ τῶν 5
 Γαδαρηνῶν.¹² Καὶ ἐξελθόντι αὐτῷ ἐκ τοῦ πλοίου, εὐθέως ἀπήντησεν 2
 αὐτῷ ἐκ τῶν μνημείων ἄνθρωπος ἐν πνεύματι ἀκαθάρτῳ, ὃς τὴν 3
 κατοίκησιν¹⁴ εἶχεν ἐν τοῖς μνήμασιν:¹⁵ καὶ οὔτε ἀλύσεις¹⁶ οὐδεὶς
 ἐδύνατο αὐτὸν δῆσαι, διὰ τὸ αὐτὸν πολλάκις¹⁷ πέδαις¹⁸ καὶ ἀλύσεσιν¹⁶ 4
 δεδέσθαι, καὶ διεσπᾶσθαι¹⁹ ὑπ' αὐτοῦ τὰς ἀλύσεις,¹⁶ καὶ τὰς πέδας¹⁸
 συντετρίφθαι:²⁰ καὶ οὐδεὶς αὐτὸν ἴσχυεν²¹ δαμάσαι:²² καὶ διὰ παντός, 5
 νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ἐν τοῖς ὅρεσιν καὶ ἐν τοῖς μνήμασιν¹⁵ ἦν κράζων
 καὶ κατακόπτων²³ ἑαυτὸν λίθοις. Ἰδὼν δὲ τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ μακρόθεν,²⁴ 6
 ἔδραμεν²⁵ καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ, καὶ κράζας φωνῇ μεγάλῃ εἶπεν, 7
 Τί ἐμοὶ καὶ σοί, Ἰησοῦ, υἱὲ τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου;²⁶ Ὁρκίζω²⁷ σε τὸν
 θεόν, μή με βασανίσῃς.²⁸ Ἔλεγεν γὰρ αὐτῷ, Ἐξέλθε, τὸ πνεῦμα τὸ 8
 ἀκάθαρτον, ἐκ τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ ἐπηρώτα αὐτόν, Τί σοι ὄνομα; 9

¹ μέλει, it is a care, it concerns. ² διεγείρω, arouse completely, stir up. ³ σιωπάω, be silent, keep silence. ⁴ φιμόω, muzzle, silence. ⁵ κοπάζω, stop, abate. ⁶ γαλήνη, ης, ἡ, calm. ⁷ δειλός, cowardly, timid. ⁸ ἄρα, so? (introduces a question). ⁹ ὑπακούω, obey, listen. ¹⁰ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹¹ χώρα, ας, ἡ, land, region. ¹² Γαδαρηνός, from Gadara, Gadarene. ¹³ ἀπαντάω, meet, encounter. ¹⁴ κατοίκησις, εως, ἡ, dwelling, abode. ¹⁵ μνῆμα, τος, τό, grave, tomb. ¹⁶ ἄλυσις, εως, ἡ, chain. ¹⁷ πολλάκις, often, many times. ¹⁸ πέδη, ης, ἡ, fetter, shackle. ¹⁹ διασπάω, tear apart, burst. ²⁰ συντρίβω, break in pieces, crush. ²¹ ἰσχύω, be strong, able. ²² δαμάζω, tame, subdue. ²³ κατακόπτω, lacereate, cut. ²⁴ μακρόθεν, from afar, afar. ²⁵ τρέχω, run, exercise myself. ²⁶ ὑψιστος, highest, most high. ²⁷ ὀρκίζω, adjure, implore. ²⁸ βασανίζω, torment, torture.

Καὶ ἀπεκρίθη, λέγων, Λεγεών¹ ὄνομά μοι, ὅτι πολλοί ἐσμεν. Καὶ 10
 παρεκάλει αὐτὸν πολλὰ ἵνα μὴ αὐτοὺς ἀποστείλῃ ἔξω τῆς χώρας.² 11
 Ἦν δὲ ἐκεῖ πρὸς τῷ ὄρει ἀγέλη³ χοίρων⁴ μεγάλη βοσκομένη⁵· καὶ 12
 παρεκάλεσαν αὐτὸν πάντες οἱ δαίμονες,⁶ λέγοντες, Πέμψον ἡμᾶς εἰς
 τοὺς χοίρους,⁴ ἵνα εἰς αὐτοὺς εἰσέλθωμεν. Καὶ ἐπέτρεψεν⁷ αὐτοῖς 13
 εὐθέως ὁ Ἰησοῦς. Καὶ ἐξελθόντα τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα εἰσῆλθον
 εἰς τοὺς χοίρους⁴· καὶ ὥρμησεν⁸ ἡ ἀγέλη³ κατὰ τοῦ κρημνοῦ⁹ εἰς τὴν
 θάλασσαν· ἦσαν δὲ ὡς δισχίλιοι¹⁰· καὶ ἐπνίγοντο¹¹ ἐν τῇ θαλάσῃ. Οἱ 14
 δὲ βόσκοντες⁵ τοὺς χοίρους⁴ ἔφυγον,¹² καὶ ἀνήγγειλαν¹³ εἰς τὴν πόλιν
 καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς. Καὶ ἐξῆλθον ἰδεῖν τί ἐστὶν τὸ γεγονός· καὶ 15
 ἔρχονται πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ θεωροῦσιν τὸν δαιμονιζόμενον¹⁴
 καθήμενον καὶ ἱματισμένον¹⁵ καὶ σωφρονούντα,¹⁶ τὸν ἐσχηκότα τὸν
 Λεγεῶνα¹· καὶ ἐφοβήθησαν. Διηγήσαντο¹⁷ δὲ αὐτοῖς οἱ ἰδόντες πῶς 16
 ἐγένετο τῷ δαιμονιζομένῳ,¹⁴ καὶ περὶ τῶν χοίρων.⁴ Καὶ ἤρξαντο 17
 παρακαλεῖν αὐτὸν ἀπελθεῖν ἀπὸ τῶν ὁρίων¹⁸ αὐτῶν. Καὶ ἐμβάντος¹⁹ 18
 αὐτοῦ εἰς τὸ πλοῖον, παρεκάλει αὐτὸν ὁ δαιμονισθείς,¹⁴ ἵνα ᾗ μετ'
 αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς οὐκ ἀφῆκεν αὐτόν, ἀλλὰ λέγει αὐτῷ, Ὑπαγε εἰς 19
 τὸν οἶκόν σου πρὸς τοὺς σοὺς,²⁰ καὶ ἀνάγγειλον¹³ αὐτοῖς ὅσα σοι ὁ
 κύριος πεποίηκεν, καὶ ἡλέησέν σε. Καὶ ἀπῆλθεν καὶ ἤρξατο 20
 κηρύσσειν ἐν τῇ Δεκαπόλει²¹ ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· καὶ

¹ λεγεών, ὄνος, ἡ, legion, very large number. ² χώρα, ας, ἡ, land, region. ³ ἀγέλη, ης, ἡ, herd, flock. ⁴ χοῖρος, ου, ὁ, swine, pig. ⁵ βόσκω, feed. ⁶ δαίμων, ονος, ὁ, demon, evil spirit. ⁷ ἐπιτρέπω, permit, allow. ⁸ ὀρμάω, hasten on, rush. ⁹ κρημνός, οῦ, ὁ, steep bank, cliff. ¹⁰ δισχίλιοι, two thousand, 2000. ¹¹ πνίγω, choke, strangle. ¹² φεύγω, flee, escape. ¹³ ἀναγγέλλω, announce, report. ¹⁴ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ¹⁵ ἱματίζω, dress, clothe. ¹⁶ σωφρονέω, be of sound mind, judgment. ¹⁷ διηγέομαι, relate fully, relate in full. ¹⁸ ὅριον, ου, τό, boundary, region. ¹⁹ ἐμβαίνω, embark. ²⁰ σός, your, yours. ²¹ Δεκάπολις, εως, ἡ, Decapolis.

πάντες ἐθαύμαζον.

Καὶ διαπεράσαντος¹ τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ πλοίῳ πάλιν εἰς τὸ πέραν,² 21
 συνήχθη ὄχλος πολὺς ἐπ' αὐτόν, καὶ ἦν παρὰ τὴν θάλασσαν. Καὶ 22
 ἰδού, ἔρχεται εἰς τῶν ἀρχισυναγῶγων,³ ὀνόματι Ἰάειρος,⁴ καὶ ἰδὼν
 αὐτόν, πίπτει πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ παρεκάλει αὐτὸν πολλὰ, 23
 λέγων ὅτι Τὸ θυγάτριόν⁵ μου ἐσχάτως⁶ ἔχει· ἵνα ἐλθὼν ἐπιθῇς αὐτῇ
 τὰς χεῖρας, ὅπως σωθῇ καὶ ζήσεται. Καὶ ἀπῆλθεν μετ' αὐτοῦ· καὶ 24
 ἠκολούθει αὐτῷ ὄχλος πολὺς, καὶ συνέθλιβον⁷ αὐτόν.

Καὶ γυνή τις οὖσα ἐν ῥύσει⁸ αἵματος ἔτη δώδεκα, καὶ πολλὰ παθοῦσα 25
 ὑπὸ πολλῶν ἰατρῶν,⁹ καὶ δαπανήσασα¹⁰ τὰ παρ' αὐτῆς πάντα, καὶ
 μηδὲν ὠφεληθεῖσα,¹¹ ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὸ χεῖρον¹² ἐλθοῦσα, 27
 ἀκούσασα περὶ τοῦ Ἰησοῦ, ἐλθοῦσα ἐν τῷ ὄχλῳ ὀπισθεν,¹³ ἥψατο τοῦ
 ἱματίου αὐτοῦ· ἔλεγεν γὰρ ὅτι Κἂν¹⁴ τῶν ἱματίων αὐτοῦ ἅψωμαι, 28
 σωθήσομαι. Καὶ εὐθέως ἐξηράνθη¹⁵ ἡ πηγὴ¹⁶ τοῦ αἵματος αὐτῆς, καὶ 29
 ἔγνω τῷ σώματι ὅτι ἴαται¹⁷ ἀπὸ τῆς μάστιγος.¹⁸ Καὶ εὐθέως ὁ Ἰησοῦς 30
 ἐπιγνοὺς ἐν ἑαυτῷ τὴν ἐξ αὐτοῦ δύναμιν ἐξελθοῦσαν, ἐπιστραφεὶς ἐν
 τῷ ὄχλῳ, ἔλεγεν, Τίς μου ἥψατο τῶν ἱματίων; Καὶ ἔλεγον αὐτῷ οἱ 31
 μαθηταὶ αὐτοῦ, Βλέπεις τὸν ὄχλον συνθλίβοντά⁷ σε, καὶ λέγεις, Τίς
 μου ἥψατο; Καὶ περιεβλέπετο¹⁹ ἰδεῖν τὴν τοῦτο ποιήσασαν. Ἡ δὲ 32

¹ διαπεράω, cross over, pass through. ² πέραν, on the other side of, beyond (gen). ³ ἀρχισυναγωγος, ου, ὁ, ruler of a synagogue. ⁴ Ἰάειρος, ου, ὁ, Jairus. ⁵ θυγάτριον, ου, τό, little daughter. ⁶ ἐσχάτως, finally, at the extremity. ⁷ συνθλίβω, press together, crowd upon. ⁸ ῥύσις, εως, ἡ, flowing, hemorrhage. ⁹ ἰατρός, ου, ὁ, physician. ¹⁰ δαπανάω, spend, spend freely. ¹¹ ὠφελέω, profit, help. ¹² χεῖρων, worse. ¹³ ὀπισθεν, behind, after. ¹⁴ κἂν, and if, even if. ¹⁵ ξηραίνω, dry up, parch. ¹⁶ πηγὴ, ἡς, ἡ, spring, fountain. ¹⁷ ἰάομαι, heal. ¹⁸ μάστιξ, ἰγος, ἡ, whip, scourge. ¹⁹ περιβλέπομαι, look around, look around on.

γυνή φοβηθεῖσα καὶ τρέμουσα,¹ εἰδυῖα δὲ γέγονεν ἐπ' αὐτῇ, ἦλθεν καὶ
 προσέπεσεν² αὐτῷ, καὶ εἶπεν αὐτῷ πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. Ὁ δὲ εἶπεν 34
 αὐτῇ, Θυγάτερ,³ ἡ πίστις σου σέσωκέν σε: ὕπαγε εἰς εἰρήνην, καὶ
 ἴσθι ὑγιής⁴ ἀπὸ τῆς μάστιγός⁵ σου.

Ἐτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἔρχονται ἀπὸ τοῦ ἀρχισυναγώγου,⁶ λέγοντες ὅτι 35
 Ἡ θυγάτηρ³ σου ἀπέθανεν: τί ἔτι σκύλλεις⁷ τὸν διδάσκαλον; Ὁ δὲ 36
 Ἰησοῦς εὐθέως ἀκούσας τὸν λόγον λαλούμενον λέγει τῷ
 ἀρχισυναγώγῳ,⁶ Μὴ φοβοῦ: μόνον πίστευε. Καὶ οὐκ ἀφήκεν οὐδένα 37
 αὐτῷ συνακολουθῆσαι,⁸ εἰ μὴ Πέτρον καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην τὸν
 ἀδελφὸν Ἰακώβου. Καὶ ἔρχεται εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀρχισυναγώγου,⁶ 38
 καὶ θεωρεῖ θόρυβον,⁹ κλαίοντας καὶ ἀλαλάζοντας¹⁰ πολλά. Καὶ 39
 εἰσελθὼν λέγει αὐτοῖς, Τί θορυβεῖσθε¹¹ καὶ κλαίετε; Τὸ παιδίον οὐκ
 ἀπέθανεν, ἀλλὰ καθεύδει.¹² Καὶ κατεγέλων¹³ αὐτοῦ. Ὁ δέ, ἐκβαλὼν 40
 πάντας, παραλαμβάνει τὸν πατέρα τοῦ παιδίου καὶ τὴν μητέρα καὶ
 τοὺς μετ' αὐτοῦ, καὶ εἰσπορεύεται¹⁴ ὅπου ἦν τὸ παιδίον ἀνακείμενον.¹⁵
 Καὶ κρατήσας τῆς χειρὸς τοῦ παιδίου, λέγει αὐτῇ, Ταλιθά,¹⁶ κοῦμι:¹⁷ 41
 ὃ ἐστὶν μεθερμηνευσόμενον,¹⁸ Τὸ κοράσιον,¹⁹ σοὶ λέγω, ἔγειραι. Καὶ 42
 εὐθέως ἀνέστη τὸ κοράσιον¹⁹ καὶ περιεπάτει, ἣν γὰρ ἐτῶν δώδεκα:
 καὶ ἐξέστησαν²⁰ ἐκστάσει²¹ μεγάλη. Καὶ διεστείλατο²² αὐτοῖς πολλὰ 43

¹ τρέμω, tremble, am afraid. ² προσπίπτω, fall upon, fall down before. ³ θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ⁴ ὑγιής, whole, healthy. ⁵ μάστιξ, ἰγος, ἡ, whip, scourge. ⁶ ἀρχισυναγώγος, ου, ὁ, ruler of a synagogue. ⁷ σκύλλω, trouble, bother. ⁸ συνακολουθέω, follow along with, accompany. ⁹ θόρυβος, ου, ὁ, uproar, riot. ¹⁰ ἀλαλάζω, cry aloud, wail loudly. ¹¹ θορυβέω, make a commotion, agitate. ¹² καθεύδω, sleep. ¹³ καταγελᾶω, deride, ridicule. ¹⁴ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ¹⁵ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ¹⁶ ταλιθά, little girl. ¹⁷ κοῦμι, arise. ¹⁸ μεθερμηνεύω, translate, interpret. ¹⁹ κοράσιον, ου, τό, girl, little girl. ²⁰ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ²¹ ἐκστασις, εως, ἡ, bewilderment, ecstasy. ²² διαστέλλομαι, set apart, fig. to distinguish.

ἵνα μηδεὶς γινῶ τοῦτο: καὶ εἶπεν δοθῆναι αὐτῇ φαγεῖν.

Καὶ ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν,¹ καὶ ἦλθεν εἰς τὴν πατρίδα² αὐτοῦ: καὶ **6**
 ἀκολουθοῦσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Καὶ γενομένου σαββάτου, **2**
 ἤρξατο ἐν τῇ συναγωγῇ διδάσκειν: καὶ πολλοὶ ἀκούοντες
 ἐξεπλήσσοντο,³ λέγοντες, Πόθεν⁴ τούτῳ ταῦτα; Καὶ τίς ἡ σοφία ἡ
 δοθεῖσα αὐτῷ, καὶ δυνάμεις τοιαῦται διὰ τῶν χειρῶν αὐτοῦ γίνονται; **3**
 Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τέκτων,⁵ ὁ υἱὸς Μαρίας, ἀδελφὸς δὲ Ἰακώβου καὶ
 Ἰωσή⁶ καὶ Ἰούδα καὶ Σίμωνος; Καὶ οὐκ εἰσὶν αἱ ἀδελφαὶ⁷ αὐτοῦ ὧδε
 πρὸς ἡμᾶς; Καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ. Ἔλεγεν δὲ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς **4**
 ὅτι Οὐκ ἔστιν προφήτης ἄτιμος,⁸ εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι² αὐτοῦ, καὶ ἐν
 τοῖς συγγενέσιν⁹ καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. Καὶ οὐκ ἠδύνατο ἐκεῖ **5**
 οὐδεμίαν δύναμιν ποιῆσαι, εἰ μὴ ὀλίγοις ἀρρώστοις¹⁰ ἐπιθεὶς τὰς
 χεῖρας, ἐθεράπευσεν. Καὶ ἐθαύμαζεν διὰ τὴν ἀπιστίαν¹¹ αὐτῶν. **6**

Καὶ περιῆγεν¹² τὰς κώμας¹³ κύκλῳ¹⁴ διδάσκων.

Καὶ προσκαλεῖται¹⁵ τοὺς δώδεκα, καὶ ἤρξατο αὐτοὺς ἀποστέλλειν δύο **7**
 δύο, καὶ ἐδίδου αὐτοῖς ἐξουσίαν τῶν πνευμάτων τῶν ἀκαθάρτων. **8**
 Καὶ παρήγγειλεν αὐτοῖς ἵνα μηδὲν αἴρωσιν εἰς ὁδόν, εἰ μὴ ράβδον¹⁶
 μόνον: μὴ πήραν,¹⁷ μὴ ἄρτον, μὴ εἰς τὴν ζώνην¹⁸ χαλκόν:¹⁹ ἀλλ' **9**

¹ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ² πατρίς, ἰδος, ἡ, of one's fathers, fatherland. ³ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ⁴ πόθεν, from where? whence. ⁵ τέκτων, ὄνος, ὁ, builder, carpenter. ⁶ Ἰωσή, ἡτος, ὁ, Josès. ⁷ ἀδελφή, ἡς, ἡ, sister. ⁸ ἄτιμος, without honor, dishonored. ⁹ συγγενής, kindred, relative. ¹⁰ ἀρρωστος, sick, ill. ¹¹ ἀπιστία, ας, ἡ, unbelief, unfaithfulness. ¹² περιάγω, lead around, go about. ¹³ κώμη, ης, ἡ, village. ¹⁴ κύκλος, ου, ὁ, circle. ¹⁵ προσκαλέω, summon. ¹⁶ ράβδος, ου, ἡ, staff, rod. ¹⁷ πήρα, ας, ἡ, leather pouch, bag. ¹⁸ ζώνη, ης, ἡ, belt, girdle. ¹⁹ χαλκός, οὔ, ὁ, money, copper or bronze.

ὑποδεδεμένους¹ σανδάλια·² καὶ μὴ ἐνδύσῃσθε³ δύο χιτῶνας·⁴ Καὶ 10
 ἔλεγεν αὐτοῖς, Ὅπου ἐὰν εἰσέλθῃτε εἰς οἰκίαν, ἐκεῖ μένετε ἕως ἂν
 ἐξέλθῃτε ἐκεῖθεν.⁵ Καὶ ὅσοι ἂν μὴ δέξωνται ὑμᾶς, μηδὲ ἀκούσωσιν 11
 ὑμῶν, ἐκπορευόμενοι ἐκεῖθεν,⁵ ἐκτινάξατε⁶ τὸν χοῦν⁷ τὸν ὑποκάτω⁸
 τῶν ποδῶν ὑμῶν εἰς μαρτύριον⁹ αὐτοῖς. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
 ἀνεκτότερον¹⁰ ἔσται Σοδόμοις¹¹ ἢ Γομόρροις¹² ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ τῇ
 πόλει ἐκείνῃ. Καὶ ἐξελθόντες ἐκήρυσσον ἵνα μετανοήσωσιν· καὶ 12
 δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλλον, καὶ ἡλειφον¹³ ἐλαίῳ¹⁴ πολλοὺς
 ἀρρώστους¹⁵ καὶ ἐθεράπευον.

Καὶ ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς Ἡρώδης, φανερόν¹⁶ γὰρ ἐγένετο τὸ ὄνομα 14
 αὐτοῦ, καὶ ἔλεγεν ὅτι Ἰωάννης ὁ βαπτίζων ἐκ νεκρῶν ἠγέρθη, καὶ διὰ
 τοῦτο ἐνεργοῦσιν¹⁷ αἱ δυνάμεις ἐν αὐτῷ. Ἄλλοι ἔλεγον ὅτι Ἡλίας¹⁸ 15
 ἐστίν· ἄλλοι δὲ ἔλεγον ὅτι Προφήτης ἐστίν, ὡς εἷς τῶν προφητῶν. 16
 Ἀκούσας δὲ Ἡρώδης εἶπεν ὅτι Ὅν ἐγὼ ἀπεκεφάλισα¹⁹ Ἰωάννην,
 οὗτός ἐστιν· αὐτὸς ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν. Αὐτὸς γὰρ ὁ Ἡρώδης 17
 ἀποστείλας ἐκράτησεν τὸν Ἰωάννην, καὶ ἔδῃσεν αὐτὸν ἐν φυλακῇ,
 διὰ Ἡρωδιάδα²⁰ τὴν γυναῖκα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ὅτι
 αὐτὴν ἐγάμησεν.²¹ Ἔλεγεν γὰρ ὁ Ἰωάννης τῷ Ἡρώδῃ ὅτι Οὐκ 18
 ἔξεστίν σοι ἔχειν τὴν γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ σου. Ἡ δὲ Ἡρωδιάς²⁰ 19

¹ ὑποδέω, put on my feet. ² σανδάλιον, ου, τό, sandal. ³ ἐνδύω, put on, clothe. ⁴ χιτῶν, ὄνος, ὁ, tunic, garment. ⁵ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ⁶ ἐκτινάσσω, shake off or out, shake off. ⁷ χοῦς, ὁ, soil, dust. ⁸ ὑποκάτω, under, below. ⁹ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ¹⁰ ἀνεκτός, tolerable, bearable. ¹¹ Σόδομα, ων, τό, Sodom. ¹² Γόμορρα, ας, ἡ, Gomorrah. ¹³ ἀλείφω, anoint. ¹⁴ ἐλαιον, ου, τό, olive oil. ¹⁵ ἄρρωστος, sick, ill. ¹⁶ φανερός, manifest, apparent. ¹⁷ ἐνεργέω, work, effect. ¹⁸ Ἡλίας, ου, ὁ, Elijah. ¹⁹ ἀποκεφαλίζω, behead. ²⁰ Ἡρωδιάς, ἄδος, ἡ, Herodias. ²¹ γαμέω, marry.

ἐνεῖχεν¹ αὐτῷ, καὶ ἤθελεν αὐτὸν ἀποκτείνει· καὶ οὐκ ἠδύνατο· ὁ γὰρ 20
 Ἡρώδης ἐφοβεῖτο τὸν Ἰωάννην, εἰδὼς αὐτὸν ἄνδρα δίκαιον καὶ
 ἅγιον, καὶ συνετῆρει² αὐτόν· καὶ ἀκούσας αὐτοῦ, πολλὰ ἐποίει, καὶ
 ἡδέως³ αὐτοῦ ἤκουεν. Καὶ γενομένης ἡμέρας εὐκαιροῦ,⁴ ὅτε Ἡρώδης 21
 τοῖς γενεσίσι⁵ αὐτοῦ δεῖπνον⁶ ἐποίει τοῖς μεγιστᾶσιν⁷ αὐτοῦ καὶ τοῖς
 χιλιάρχοις⁸ καὶ τοῖς πρώτοις τῆς Γαλιλαίας, καὶ εἰσελθούσης τῆς 22
 θυγατρὸς⁹ αὐτῆς τῆς Ἡρωδιάδος¹⁰ καὶ ὀρχησαμένης,¹¹ καὶ ἀρεσάσης¹²
 τῷ Ἡρώδῃ καὶ τοῖς συνανακειμένοις,¹³ εἶπεν ὁ βασιλεὺς τῷ κορασίῳ,
 Αἴτησόν με ὃ ἐὰν θέλῃς, καὶ δώσω σοί· καὶ ὤμοσεν¹⁵ αὐτῇ ὅτι Ὁ ἐάν 23
 με αἰτήσῃς, δώσω σοί, ἕως ἡμίους¹⁶ τῆς βασιλείας μου. Ἡ δὲ 24
 ἐξελθοῦσα εἶπεν τῇ μητρὶ αὐτῆς, Τί αἰτήσομαι; Ἡ δὲ εἶπεν, Τὴν
 κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ.¹⁷ Καὶ εἰσελθοῦσα εὐθέως μετὰ 25
 σπουδῆς¹⁸ πρὸς τὸν βασιλέα, ᾗτήσατο, λέγουσα, Θέλω ἵνα μοι δῷς
 ἐξαυτῆς¹⁹ ἐπὶ πίνακι²⁰ τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ.¹⁷ Καὶ 26
 περιλυπὸς²¹ γενόμενος ὁ βασιλεὺς, διὰ τοὺς ὅρκους²² καὶ τοὺς
 συνανακειμένους¹³ οὐκ ἠθέλησεν αὐτὴν ἀθετῆσαι.²³ Καὶ εὐθέως 27
 ἀποστείλας ὁ βασιλεὺς σπεκουλάτορα²⁴ ἐπέταξεν²⁵ ἐνεχθῆναι τὴν
 κεφαλὴν αὐτοῦ. Ὁ δὲ ἀπελθὼν ἀπεκεφάλισεν²⁶ αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ, 28
 καὶ ἤνεγκεν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐπὶ πίνακι,²⁰ καὶ ἔδωκεν αὐτὴν τῷ
 κορασίῳ·¹⁴ καὶ τὸ κοράσιον¹⁴ ἔδωκεν αὐτὴν τῇ μητρὶ αὐτῆς. Καὶ 29

¹ ἐνέχω, have a grudge against, be subject to. ² συντηρέω, preserve, treasure. ³ ἡδέως, sweetly, gladly. ⁴ εὐκαιρος, timely, suitable. ⁵ γενέσια, ὡν, τό, birthday celebration. ⁶ δεῖπνον, ου, τό, supper, dinner. ⁷ μεγιστάν, ἄνος, ὁ, great man, magnate. ⁸ χιλιάρχος, ου, ὁ, military tribune, captain. ⁹ θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ¹⁰ Ἡρωδιάς, ἄδος, ἡ, Herodias. ¹¹ ὀρχέομαι, dance. ¹² ἀρέσκω, please, serve. ¹³ συνανάκειμαι, recline at table with. ¹⁴ κοράσιον, ου, τό, girl, little girl. ¹⁵ ὀμνύω, swear, take an oath. ¹⁶ ἡμισυς, half. ¹⁷ βαπτιστής, οὔ, ὁ, baptist, baptizer. ¹⁸ σπουδῇ, ἡς, ἡ, haste, diligence. ¹⁹ ἐξαυτῆς, at once, forthwith. ²⁰ πίναξ, ακος, ἡ, board, dish. ²¹ περιλυπὸς, very sad, very sorrowful. ²² ὅρκος, ου, ὁ, oath. ²³ ἀθετέω, reject, annul. ²⁴ σπεκουλάτωρ, ορος, ὁ, courier, executioner. ²⁵ ἐπιτάσσω, command, give order. ²⁶ ἀποκεφαλίζω, behead.

ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἦλθον, καὶ ἦραν τὸ πτώμα¹ αὐτοῦ, καὶ
ἔθηκαν αὐτὸ ἐν μνημείῳ.

Καὶ συνάγονται οἱ ἀπόστολοι πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἀπήγγειλαν αὐτῷ 30
πάντα, καὶ ὅσα ἐποίησαν καὶ ὅσα ἐδίδαξαν. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Δεῦτε² 31
ὑμεῖς αὐτοὶ κατ' ἰδίαν εἰς ἔρημον τόπον, καὶ ἀναπαύεσθε³ ὀλίγον.
Ἦσαν γὰρ οἱ ἐρχόμενοι καὶ οἱ ὑπάγοντες πολλοί, καὶ οὐδὲ φαγεῖν
εὐκαίρουν.⁴ Καὶ ἀπῆλθον εἰς ἔρημον τόπον τῷ πλοίῳ κατ' ἰδίαν. Καὶ 32
εἶδον αὐτοὺς ὑπάγοντας καὶ ἐπέγνωσαν αὐτὸν πολλοί, καὶ πεζῇ⁵ ἀπὸ
πασῶν τῶν πόλεων συνέδραμον⁶ ἐκεῖ, καὶ προῆλθον⁷ αὐτούς, καὶ
συνῆλθον πρὸς αὐτόν. Καὶ ἐξελθὼν εἶδεν ὁ Ἰησοῦς πολὺν ὄχλον, καὶ 34
ἐσπλαγχνίσθη⁸ ἐπ' αὐτοῖς, ὅτι ἦσαν ὡς πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα:⁹
καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐτοὺς πολλά. Καὶ ἤδη ὥρας πολλῆς 35
γενομένης, προσελθόντες αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγουσιν ὅτι
Ἔρημός ἐστιν ὁ τόπος, καὶ ἤδη ὥρα πολλή: ἀπόλυσον αὐτούς, ἵνα 36
ἀπελθόντες εἰς τοὺς κύκλῳ¹⁰ ἀγροὺς καὶ κώμας¹¹ ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς
ἄρτους. Τί γὰρ φάγωσιν οὐκ ἔχουσιν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, 37
Δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. Καὶ λέγουσιν αὐτῷ, Ἀπελθόντες
ἀγοράσωμεν δηναρίων¹² διακοσίων¹³ ἄρτους, καὶ δώμεν αὐτοῖς
φαγεῖν; Ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς, Πόσους¹⁴ ἄρτους ἔχετε; Ὑπάγετε καὶ 38
ἴδετε. Καὶ γνόντες λέγουσιν, Πέντε, καὶ δύο ἰχθύας.¹⁵ Καὶ ἐπέταξεν¹⁶ 39

¹ πτώμα, τος, τό, dead body, corpse. ² δεῦτε, come!. ³ ἀναπαύω, refresh, take rest. ⁴ εὐκαιρέω, have opportunity, time. ⁵ πεζῇ, by land, on foot. ⁶ συντρέχω, run together, go with. ⁷ προέρχομαι, go in front, precede. ⁸ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ⁹ ποιμὴν, ἐνος, ὁ, shepherd. ¹⁰ κύκλος, ου, ὁ, circle. ¹¹ κώμη, ης, ἡ, village. ¹² δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ¹³ διακόσιοι, two hundred, 200. ¹⁴ πόσος, how many? how great? ¹⁵ ἰχθύς, ὅς, ὁ, fish. ¹⁶ ἐπιτάσσω, command, give order.

αὐτοῖς ἀνακλίνειν¹ πάντας συμπόσια² συμπόσια² ἐπὶ τῷ χλωρῷ³
 χόρτῳ.⁴ Καὶ ἀνέπεσον⁵ πρασιαί⁶ πρασιαί,⁶ ἀνὰ⁷ ἑκατὸν⁸ καὶ ἀνὰ⁷ 40
 πεντήκοντα.⁹ Καὶ λαβὼν τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας,¹⁰ 41
 ἀναβλέψας¹¹ εἰς τὸν οὐρανόν, εὐλόγησεν, καὶ κατέκλασεν¹² τοὺς
 ἄρτους, καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἵνα παραθῶσιν¹³ αὐτοῖς: καὶ
 τοὺς δύο ἰχθύας¹⁰ ἐμέρισεν¹⁴ πᾶσιν. Καὶ ἔφαγον πάντες, καὶ 42
 ἐχορτάσθησαν:¹⁵ καὶ ἦσαν κλασμάτων¹⁶ δώδεκα κοφίνους¹⁷ πλήρεις,¹⁸ 43
 καὶ ἀπὸ τῶν ἰχθύων.¹⁰ Καὶ ἦσαν οἱ φαγόντες τοὺς ἄρτους 44
 πεντακισχίλιοι¹⁹ ἄνδρες.

Καὶ εὐθέως ἠνάγκασεν²⁰ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐμβῆναι²¹ εἰς τὸ πλοῖον, 45
 καὶ προάγειν²² εἰς τὸ πέραν²³ πρὸς Βηθσαιῖδάν,²⁴ ἕως αὐτὸς ἀπολύσῃ
 τὸν ὄχλον. Καὶ ἀποταξάμενος²⁵ αὐτοῖς, ἀπῆλθεν εἰς τὸ ὄρος 46
 προσεύξασθαι. Καὶ ὁψίας²⁶ γενομένης, ἦν τὸ πλοῖον ἐν μέσῳ τῆς 47
 θαλάσσης, καὶ αὐτὸς μόνος ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ εἶδεν αὐτοὺς 48
 βασανιζομένους²⁷ ἐν τῷ ἐλαύνειν,²⁸ ἦν γὰρ ὁ ἄνεμος ἐναντίος²⁹ αὐτοῖς,
 καὶ περὶ τετάρτην³⁰ φυλακὴν τῆς νυκτὸς ἔρχεται πρὸς αὐτούς,
 περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης: καὶ ᾗθελεν παρελθεῖν³¹ αὐτούς. Οἱ δέ, 49
 ἰδόντες αὐτὸν περιπατοῦντα ἐπὶ τῆς θαλάσσης, ἔδοξαν φάντασμα³²

¹ ἀνακλίνω, lay upon, lay down. ² συμπόσιον, ου, τό, party, group. ³ χλωρός, pale green, pale. ⁴ χόρτος, ου, ὁ, grass, hay. ⁵ ἀναπίπτω, recline, lie down. ⁶ πρασιά, ᾱς, ἡ, group, company formed into divisions. ⁷ ἀνά, upwards, upon. ⁸ ἑκατόν, hundred, 100. ⁹ πεντήκοντα, fifty, 50. ¹⁰ ἰχθύς, ὅς, ὁ, fish. ¹¹ ἀναβλέπω, look up, receive sight. ¹² κατακλάω, break in pieces. ¹³ παρατίθηναι, set before, entrust. ¹⁴ μερίζω, divide, part. ¹⁵ χορτάζω, eat until full, be filled. ¹⁶ κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ¹⁷ κόφινος, ου, ὁ, basket, large basket. ¹⁸ πλήρης, full. ¹⁹ πεντακισχίλιοι, five thousand, 5000. ²⁰ ἀναγκάζω, force, compel. ²¹ ἐμβαίνω, embark. ²² προάγω, lead forth, go before. ²³ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ²⁴ Βηθσαιῖδά, ἡ, Bethsaida. ²⁵ ἀποτάσσομαι, set apart, take leave of. ²⁶ ὁψιος, late. ²⁷ βασανίζω, torment, torture. ²⁸ ἐλαύνω, drive or push, row. ²⁹ ἐναντίος, opposite, hostile. ³⁰ τέταρτος, fourth. ³¹ παρέρχομαι, pass by, go by. ³² φάντασμα, τος, τό, apparition, ghost.

εἶναι, καὶ ἀνέκραξαν·¹ πάντες γὰρ αὐτὸν εἶδον, καὶ ἐταράχθησαν.² 50
 Καὶ εὐθέως ἐλάλησεν μετ' αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτοῖς, Θαρσεῖτε·³ ἐγώ
 εἰμι, μὴ φοβεῖσθε. Καὶ ἀνέβη πρὸς αὐτοὺς εἰς τὸ πλοῖον, καὶ 51
 ἐκόπασεν⁴ ὁ ἄνεμος· καὶ λίαν⁵ ἐκπερισσοῦ ἐν ἑαυτοῖς ἐξίσταντο,⁶ καὶ
 ἐθαύμαζον. Οὐ γὰρ συνῆκαν⁷ ἐπὶ τοῖς ἄρτοις· ἦν γὰρ αὐτῶν ἡ καρδία 52
 πεπωρωμένη.⁸

Καὶ διαπεράσαντες⁹ ἦλθον ἐπὶ τὴν γῆν Γεννησαρέτ,¹⁰ καὶ 53
 προσωρμίσθησαν.¹¹ Καὶ ἐξελθόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ πλοίου, εὐθέως 54
 ἐπιγνόντες αὐτόν, περιδραμόντες¹² ὅλην τὴν περίχωρον¹³ ἐκείνην, 55
 ἤρξαντο ἐπὶ τοῖς κραββάτοις¹⁴ τοὺς κακῶς¹⁵ ἔχοντας περιφέρειν,¹⁶
 ὅπου ἤκουον ὅτι ἐκεῖ ἐστίν. Καὶ ὅπου ἂν εἰσεπορεύετο¹⁷ εἰς κώμας¹⁸ ἢ 56
 πόλεις ἢ ἀγρούς, ἐν ταῖς ἀγοραῖς¹⁹ ἐτίθουν τοὺς ἀσθενοῦντας, καὶ
 παρεκάλουν αὐτὸν ἵνα κἂν²⁰ τοῦ κρασπέδου²¹ τοῦ ἱματίου αὐτοῦ
 ἄψωνται· καὶ ὅσοι ἂν ἤπτοντο αὐτοῦ ἐσώζοντο.

Καὶ συνάγονται πρὸς αὐτὸν οἱ Φαρισαῖοι, καὶ τινες τῶν γραμματέων, 7
 ἐλθόντες ἀπὸ Ἱεροσολύμων· καὶ ἰδόντες τινὰς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ 2
 κοιναῖς²² χερσίν, τοῦτ' ἐστὶν ἀνίπτοις,²³ ἐσθίοντας ἄρτους ἐμέμψαντο.
 Οἱ γὰρ Φαρισαῖοι καὶ πάντες οἱ Ἰουδαῖοι, ἐὰν μὴ πυγμῇ²⁵ νίψωνται²⁶ 3

¹ ἀνακράζω, cry out, shout aloud. ² ταρασσω, trouble, agitate. ³ θαρσέω, of good courage, of good cheer. ⁴ κοπάζω, stop, abate. ⁵ λίαν, greatly, very. ⁶ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ⁷ συνίημι, understand, consider. ⁸ πωρόω, harden, render callous. ⁹ διαπεράω, cross over, pass through. ¹⁰ Γεννησαρέτ, ἡ, Gennesaret. ¹¹ προσορμίζω, anchor at a place. ¹² περιτρέχω, run around, run about. ¹³ περίχωρος, ου, ἡ, neighboring. ¹⁴ κράβατος, ου, ὁ, mattress, pallet. ¹⁵ κακῶς, badly, evilly. ¹⁶ περιφέρω, carry about, carry around. ¹⁷ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ¹⁸ κώμη, ης, ἡ, village. ¹⁹ ἀγορά, ἄς, ἡ, marketplace, place of assembly. ²⁰ κἂν, and if, even if. ²¹ κράσπεδος, ου, τό, border, tassel. ²² κοινός, common, unclean. ²³ ἀνίπτος, unwashed. ²⁴ μέμφομαι, find fault with, blame. ²⁵ πυγμή, ἥς, ἡ, hand and wrist, fist. ²⁶ νίπτω, wash.

τὰς χεῖρας, οὐκ ἐσθίουσιν, κρατοῦντες τὴν παράδοσιν¹ τῶν
 πρεσβυτέρων· καὶ ἀπὸ ἀγορᾶς,² ἐὰν μὴ βαπτίσωνται, οὐκ ἐσθίουσιν· 4
 καὶ ἄλλα πολλά ἐστὶν ἃ παρέλαβον κρατεῖν, βαπτισμοὺς³ ποτηρίων
 καὶ ξεστῶν⁴ καὶ χαλκίων⁵ καὶ κλινῶν.⁶ Ἐπειτα⁷ ἐπερωτῶσιν αὐτὸν οἱ 5
 Φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς, Διὰ τί οἱ μαθηταί σου οὐ
 περιπατοῦσιν κατὰ τὴν παράδοσιν¹ τῶν πρεσβυτέρων, ἀλλὰ
 ἀνίπτους⁸ χερσὶν ἐσθίουσιν τὸν ἄρτον; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς 6
 ὅτι Καλῶς προεφήτευσεν⁹ Ἡσαΐας¹⁰ περὶ ὑμῶν τῶν ὑποκριτῶν,¹¹ ὡς
 γέγραπται, Οὗτος ὁ λαὸς τοῖς χεῖλεσίν¹² με τιμᾷ,¹³ ἡ δὲ καρδία αὐτῶν
 πόρρω¹⁴ ἀπέχει¹⁵ ἀπ' ἐμοῦ. Μάτην¹⁶ δὲ σέβονται¹⁷ με, διδάσκοντες 7
 διδασκαλίας¹⁸ ἐντάλματα¹⁹ ἀνθρώπων. Ἀφέντες γὰρ τὴν ἐντολὴν τοῦ 8
 θεοῦ, κρατεῖτε τὴν παράδοσιν¹ τῶν ἀνθρώπων, βαπτισμοὺς³ ξεστῶν⁴
 καὶ ποτηρίων· καὶ ἄλλα παρόμοια²⁰ τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε. Καὶ 9
 ἔλεγεν αὐτοῖς, Καλῶς ἀθετεῖτε²¹ τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ, ἵνα τὴν
 παράδοσιν¹ ὑμῶν τηρήσητε. Μωσῆς γὰρ εἶπεν, Τίμα¹³ τὸν πατέρα 10
 σου καὶ τὴν μητέρα σου· καί, Ὁ κακολογῶν²² πατέρα ἢ μητέρα
 θανάτῳ τελευτάτω·²³ ὑμεῖς δὲ λέγετε, Ἐὰν εἴπῃ ἄνθρωπος τῷ πατρὶ ἢ 11
 τῇ μητρὶ, Κορβᾶν,²⁴ ὃ ἐστὶν, δῶρον,²⁵ ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς·²⁶ καὶ 12
 οὐκέτι ἀφίετε αὐτὸν οὐδὲν ποιῆσαι τῷ πατρὶ αὐτοῦ ἢ τῇ μητρὶ αὐτοῦ,
 ἀκυροῦντες²⁷ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ τῇ παραδόσει¹ ὑμῶν ἢ παρεδώκατε· 13

¹ παράδοσις, εὖ, ἡ, tradition, instruction. ² ἀγορά, ἄς, ἡ, marketplace, place of assembly. ³ βαπτισμός, οὖ, ὁ, washing, cleansing. ⁴ ξέστης, οὖ, ὁ, pitcher, jug. ⁵ χαλκίον, οὖ, τό, bronze vessel. ⁶ κλίνη, ἡς, ἡ, couch, bed. ⁷ ἔπειτα, then, after this. ⁸ ἀνίπτως, unwashed. ⁹ προφητεύω, prophesy, foretell. ¹⁰ Ἡσαΐας, οὖ, ὁ, Isaiah. ¹¹ ὑποκριτής, οὖ, ὁ, hypocrite, pretender. ¹² χεῖλος, οὖς, τό, lip, edge. ¹³ τιμᾶω, honor, value at a price. ¹⁴ πόρρω, far (away), far. ¹⁵ ἀπέχω, received, obtain. ¹⁶ μάτην, in vain, no end. ¹⁷ σέβομαι, reverence, worship. ¹⁸ διδασκαλία, ἄς, ἡ, teaching, doctrine. ¹⁹ ἐντάλμα, τος, τό, precept, commandment. ²⁰ παρόμοιος, like, similar. ²¹ ἀθετέω, reject, annul. ²² κακολογέω, speak evil of, revile. ²³ τελευτάω, die, end. ²⁴ Κορβᾶν, gift to God, corban. ²⁵ δῶρον, οὖ, τό, gift, present. ²⁶ ὠφελέω, profit, help. ²⁷ ἀκυρώω, revoke, invalidate.

καὶ παρόμοια¹ τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε. Καὶ προσκαλεσάμενος² 14
πάντα τὸν ὄχλον, ἔλεγεν αὐτοῖς, Ἀκούετε μου πάντες, καὶ συνίετε.³ 15
Οὐδέν ἐστιν ἔξωθεν⁴ τοῦ ἀνθρώπου εἰσπορευόμενον⁵ εἰς αὐτόν, ὃ
δύναται αὐτὸν κοινῶσαι·⁶ ἀλλὰ τὰ ἐκπορευόμενα ἀπ' αὐτοῦ, ἐκεῖνά
ἐστιν τὰ κοινούντα⁶ τὸν ἄνθρωπον. Εἴ τις ἔχει ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω. 16
Καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς οἶκον ἀπὸ τοῦ ὄχλου, ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ
μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ τῆς παραβολῆς. Καὶ λέγει αὐτοῖς, Οὕτως καὶ 18
ὕμεις ἀσύνετοί⁷ ἐστε; Οὐ νοεῖτε⁸ ὅτι πᾶν τὸ ἔξωθεν⁴ εἰσπορευόμενον⁵
εἰς τὸν ἄνθρωπον οὐ δύναται αὐτὸν κοινῶσαι,⁶ ὅτι οὐκ εἰσπορεύεται⁵ 19
αὐτοῦ εἰς τὴν καρδίαν, ἀλλ' εἰς τὴν κοιλίαν,⁹ καὶ εἰς τὸν ἀφεδρῶνα¹⁰
ἐκπορεύεται, καθαρίζον πάντα τὰ βρώματα.¹¹ Ἔλεγεν δὲ ὅτι Τὸ ἐκ 20
τοῦ ἀνθρώπου ἐκπορευόμενον, ἐκεῖνο κοινοῖ⁶ τὸν ἄνθρωπον. Ἔσωθεν 21
γάρ, ἐκ τῆς καρδίας τῶν ἀνθρώπων οἱ διαλογισμοί¹³ οἱ κακοὶ
ἐκπορεύονται, μοιχεῖαι,¹⁴ πορνεῖαι,¹⁵ φόνοι,¹⁶ κλοπαί,¹⁷ πλεονεξίαι,¹⁸ 22
πονηρίαι,¹⁹ δόλος,²⁰ ἀσέλγεια,²¹ ὀφθαλμὸς πονηρὸς, βλασφημία,²²
ὑπερηφανία,²³ ἀφροσύνη·²⁴ πάντα ταῦτα τὰ πονηρὰ ἔσωθεν¹² 23
ἐκπορεύεται, καὶ κοινοῖ⁶ τὸν ἄνθρωπον.

¹ παρόμοιος, like, similar. ² προσκαλέω, summon. ³ συνίημι, understand, consider. ⁴ ἔξωθεν, from without, outside (gen). ⁵ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ⁶ κοινῶ, make common, defile. ⁷ ἀσύνετος, without understanding, unintelligent. ⁸ νοέω, understand, consider. ⁹ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ¹⁰ ἀφεδρῶν, ὠνος, ὁ, toilet, latrine. ¹¹ βρῶμα, τος, τό, food, food of any kind. ¹² ἔσωθεν, from within, within. ¹³ διαλογισμός, οὐ, ὁ, reasoning, questioning. ¹⁴ μοιχεία, ας, ἡ, adultery. ¹⁵ πορνεία, ας, ἡ, fornication, idolatry. ¹⁶ φόνος, ου, ὁ, murder, slaughter. ¹⁷ κλοπή, ἡς, ἡ, theft, thieving. ¹⁸ πλεονεξία, ας, ἡ, covetousness, avarice. ¹⁹ πονηρία, ας, ἡ, iniquity, wickedness. ²⁰ δόλος, ου, ὁ, guile, deceit. ²¹ ἀσέλγεια, ας, ἡ, licentiousness, debauchery. ²² βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ²³ ὑπερηφανία, ας, ἡ, arrogance, haughtiness. ²⁴ ἀφροσύνη, ης, ἡ, foolishness, want of sense.

Καὶ ἐκεῖθεν¹ ἀναστὰς ἀπῆλθεν εἰς τὰ μεθόρια² Τύρου³ καὶ Σιδῶνος.⁴ 24

Καὶ εἰσελθὼν εἰς οἰκίαν, οὐδένα ἤθελεν γνῶναι, καὶ οὐκ ἠδυνήθη

λαθεῖν.⁵ Ἀκούσασα γὰρ γυνὴ περὶ αὐτοῦ, ἧς εἶχεν τὸ θυγάτριον⁶ 25

αὐτῆς πνεῦμα ἀκάθαρτον, ἐλθοῦσα προσέπεσεν⁷ πρὸς τοὺς πόδας

αὐτοῦ· ἦν δὲ ἡ γυνὴ Ἑλληνίς,⁸ Συραφοινίκισσα⁹ τῷ γένει·¹⁰ καὶ 26

ἠρώτα αὐτὸν ἵνα τὸ δαιμόνιον ἐκβάλλῃ ἐκ τῆς θυγατρὸς¹¹ αὐτῆς. Ὁ δὲ 27

Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ, Ἄφες πρῶτον χορτασθῆναι¹² τὰ τέκνα· οὐ γὰρ

καλὸν ἐστὶν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις.

Ἡ δὲ ἀπεκρίθη καὶ λέγει αὐτῷ, Ναί, κύριε· καὶ γὰρ τὰ κυνάρια¹³ 28

ὑποκάτω¹⁴ τῆς τραπέζης¹⁵ ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψυχίων¹⁶ τῶν παιδίων. Καὶ 29

εἶπεν αὐτῇ, Διὰ τοῦτον τὸν λόγον ὕπαγε· ἐξελήλυθεν τὸ δαιμόνιον

ἐκ τῆς θυγατρὸς¹¹ σου. Καὶ ἀπελθοῦσα εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς, εὔρεν τὸ 30

δαιμόνιον ἐξεληλυθός, καὶ τὴν θυγατέρα¹¹ βεβλημένην ἐπὶ τῆς

κλίνης.¹⁷

Καὶ πάλιν ἐξελθὼν ἐκ τῶν ὁρίων¹⁸ Τύρου³ καὶ Σιδῶνος,⁴ ἦλθεν πρὸς 31

τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας, ἀνὰ¹⁹ μέσον τῶν ὁρίων¹⁸ Δεκαπόλεως.²⁰

Καὶ φέρουσιν αὐτῷ κωφὸν²¹ μογγιλάλον,²² καὶ παρακαλοῦσιν αὐτὸν 32

ἵνα ἐπιθῇ αὐτῷ τὴν χεῖρα. Καὶ ἀπολαβόμενος²³ αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ὄχλου 33

κατ' ἰδίαν, ἔβαλεν τοὺς δακτύλους²⁴ αὐτοῦ εἰς τὰ ὦτα αὐτοῦ, καὶ

¹ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ² μεθόριον, ου, τό, confine, border. ³ Τύρος, ου, ἡ, Tyre. ⁴ Σιδῶν, ὠνος, ἡ, Sidon. ⁵ λανθάνω, escape notice, am hidden. ⁶ θυγάτριον, ου, τό, little daughter. ⁷ προσπίπτω, fall upon, fall down before. ⁸ Ἑλληνίς, ἰδος, ἡ, Greek, Greek woman. ⁹ Συροφοινίκισσα, ης, ἡ, Syrophoenician woman, Syrophoenician. ¹⁰ γένος, ους, τό, race, kind. ¹¹ θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ¹² χορτάζω, eat until full, be filled. ¹³ κυνάριον, ου, τό, little dog. ¹⁴ ὑποκάτω, under, below. ¹⁵ τράπεζα, ης, ἡ, table. ¹⁶ ψυχίον, ου, τό, crumb, scrap. ¹⁷ κλίνη, ης, ἡ, couch, bed. ¹⁸ ὄριον, ου, τό, boundary, region. ¹⁹ ἀνά, upwards, upon. ²⁰ Δεκάπολις, εως, ἡ, Decapolis. ²¹ κωφός, deaf, dumb. ²² μογγιλάλος, ου, ὁ, one speaking with difficulty. ²³ ἀπολαμβάνω, receive from, get back. ²⁴ δάκτυλος, ου, ὁ, finger.

πτύσας¹ ἤψατο τῆς γλώσσης αὐτοῦ, καὶ ἀναβλέψας² εἰς τὸν οὐρανόν, 34
 ἐστέναξεν,³ καὶ λέγει αὐτῷ, Ἐφφαθά,⁴ ὃ ἐστίν, Διανοίχθητι.⁵ Καὶ 35
 εὐθέως διηνοιχθησαν⁵ αὐτοῦ αἱ ἀκοαί:⁶ καὶ ἐλύθη ὁ δεσμός⁷ τῆς
 γλώσσης αὐτοῦ, καὶ ἐλάλει ὀρθῶς.⁸ Καὶ διεστείλατο⁹ αὐτοῖς ἵνα 36
 μηδενὶ εἴπωσιν: ὅσον δὲ αὐτὸς αὐτοῖς διεστέλλετο,⁹ μᾶλλον
 περισσότερον¹⁰ ἐκήρυσσον. Καὶ ὑπερπερισσῶς¹¹ ἐξεπλήσσοντο,¹² 37
 λέγοντες, Καλῶς πάντα πεποίηκεν: καὶ τοὺς κωφοὺς¹³ ποιεῖ ἀκούειν,
 καὶ τοὺς ἀλάλους¹⁴ λαλεῖν.

Ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, παμπόλλου¹⁵ ὄχλου ὄντος, καὶ μὴ ἐχόντων τί 8
 φάγωσιν, προσκαλεσάμενος ὁ Ἰησοῦς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ λέγει
 αὐτοῖς, Σπλαγχνίζομαι¹⁶ ἐπὶ τὸν ὄχλον, ὅτι ἤδη ἡμέραι τρεῖς 2
 προσμένουσίν¹⁷ μοι, καὶ οὐκ ἔχουσιν τί φάγωσιν: καὶ ἐὰν ἀπολύσω 3
 αὐτοὺς νήστεйс¹⁸ εἰς οἶκον αὐτῶν, ἐκλυθήσονται¹⁹ ἐν τῇ ὁδῷ: τινὲς
 γὰρ αὐτῶν μακρόθεν²⁰ ἤκουσιν.²¹ Καὶ ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ 4
 αὐτοῦ, Πόθεν²² τούτους δυνήσεται τις ὥδε χορτάσαι²³ ἄρτων ἐπ’
 ἐρημίας;²⁴ Καὶ ἐπηρώτα αὐτοῦς, Πόσους²⁵ ἔχετε ἄρτους; Οἱ δὲ εἶπον, 5
 Ἑπτὰ. Καὶ παρήγγειλεν τῷ ὄχλῳ ἀναπσεῖν²⁶ ἐπὶ τῆς γῆς: καὶ λαβὼν 6
 τοὺς ἑπτὰ ἄρτους, εὐχαριστήσας ἔκλασεν²⁷ καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς
 αὐτοῦ, ἵνα παραθώσιν:²⁸ καὶ παρέθηκαν²⁸ τῷ ὄχλῳ. Καὶ εἶχον ἰχθύδια 7

¹ πτύω, spit. ² ἀναβλέπω, look up, receive sight. ³ στενάζω, groan (internally), sigh deeply. ⁴ ἐφφαθά, ephphatha, be opened! ⁵ διανοίγω, open up completely, open fully. ⁶ ἀκοή, ἤσ, ἡ, hearing, report. ⁷ δεσμός, οὐ, ὁ, chain, bond. ⁸ ὀρθῶς, rightly, correctly. ⁹ διαστέλλομαι, set apart, fig. to distinguish. ¹⁰ περισσός, excessive, abundant. ¹¹ ὑπερπερισσῶς, beyond all measure, utterly. ¹² ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ¹³ κωφός, deaf, dumb. ¹⁴ ἀλαλος, speechless, mute. ¹⁵ πάμπολυς, very great. ¹⁶ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ¹⁷ προσμένω, wait longer, remain. ¹⁸ νήστις, ὁ, not eating, hungry. ¹⁹ ἐκλύω, am unstrung, become weak. ²⁰ μακρόθεν, from afar, afar. ²¹ ἤκω, have come, am present. ²² πόθεν, from where? whence. ²³ χορτάζω, eat until full, be filled. ²⁴ ἐρημία, ας, ἡ, wilderness, desert. ²⁵ πόσος, how many? how great? ²⁶ ἀναπίπτω, recline, lie down. ²⁷ κλάω, break. ²⁸ παρατίθωμι, set before, entrust. ²⁹ ἰχθύδιον, ου, τό, small fish, little fish.

ὀλίγα: καὶ εὐλογήσας εἶπεν παραθεῖναι¹ καὶ αὐτά. Ἐφαγον δέ, καὶ 8
 ἐχορτάσθησαν:² καὶ ἦσαν περισσεύματα³ κλασμάτων⁴ ἑπτὰ
 σφυρίδας.⁵ Ἦσαν δὲ οἱ φαγόντες ὡς τετρακισχίλιοι:⁶ καὶ ἀπέλυσεν 9
 αὐτούς. Καὶ εὐθέως ἐμβὰς⁷ εἰς τὸ πλοῖον μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, 10
 ἦλθεν εἰς τὰ μέρη Δαλμανουθά.⁸

Καὶ ἐξῆλθον οἱ Φαρισαῖοι, καὶ ἤρξαντο συζητεῖν⁹ αὐτῷ, ζητοῦντες παρ' 11
 αὐτοῦ σημεῖον ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, πειράζοντες αὐτόν. Καὶ 12
 ἀναστενάξας¹⁰ τῷ πνεύματι αὐτοῦ λέγει, Τί ἡ γενεὰ αὕτη σημεῖον
 ἐπιζητεῖ;¹¹ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, εἰ δοθήσεται τῇ γενεᾷ ταύτῃ σημεῖον. 13
 Καὶ ἀφίεις αὐτούς, ἐμβὰς⁷ πάλιν εἰς πλοῖον, ἀπῆλθεν εἰς τὸ πέραν.¹²

Καὶ ἐπελάθοντο¹³ λαβεῖν ἄρτους, καὶ εἰ μὴ ἓνα ἄρτον οὐκ εἶχον μεθ' 14
 ἑαυτῶν ἐν τῷ πλοίῳ. Καὶ διεστέλλετο¹⁴ αὐτοῖς, λέγων, Ὁρᾶτε, 15
 βλέπετε ἀπὸ τῆς ζύμης¹⁵ τῶν Φαρισαίων καὶ τῆς ζύμης¹⁵ Ἡρώδου. 16
 Καὶ διελογίζοντο¹⁶ πρὸς ἀλλήλους, λέγοντες ὅτι Ἄρτους οὐκ ἔχομεν. 17
 Καὶ γνοὺς ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς, Τί διαλογίζεσθε¹⁶ ὅτι ἄρτους οὐκ
 ἔχετε; Οὐπω¹⁷ νοεῖτε,¹⁸ οὐδὲ συνιέτε; ¹⁹Ἐτι πεπωρωμένην²⁰ ἔχετε τὴν
 καρδίαν ὑμῶν; Ὁφθαλμοὺς ἔχοντες οὐ βλέπετε; Καὶ ὦτα ἔχοντες 18
 οὐκ ἀκούετε; Καὶ οὐ μνημονεύετε;²¹ Ὅτε τοὺς πέντε ἄρτους ἐκλασα²² 19

¹ παρατίθηναι, set before, entrust. ² χορτάζω, eat until full, be filled. ³ περισσεύματα, τος, τό, superfluity, abundance. ⁴ κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ⁵ σφυρίς, ἴδος, ἡ, large basket, plaited basket. ⁶ τετρακισχίλιοι, four thousand, 4000. ⁷ ἐμβαίνω, embark. ⁸ Δαλμανουθά, ἡ, Dalmanutha. ⁹ συζητέω, discuss, dispute. ¹⁰ ἀναστενάζω, sigh deeply, groan or sigh deeply. ¹¹ ἐπιζητέω, seek for, seek after. ¹² πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹³ ἐπιλανθάνομαι, forget, neglect. ¹⁴ διαστέλλομαι, set apart, fig. to distinguish. ¹⁵ ζύμη, ης, ἡ, leaven, ferment. ¹⁶ διαλογίζομαι, debate, reason. ¹⁷ οὐπω, not yet. ¹⁸ νοέω, understand, consider. ¹⁹ συνιέναι, understand, consider. ²⁰ πωρόω, harden, render callous. ²¹ μνημονεύω, remember, make mention of. ²² κλάω, break.

εἰς τοὺς πεντακισχιλίους,¹ πόσους² κοφίνους³ πλήρεις⁴ κλασμάτων⁵
 ἦρατε; Λέγουσιν αὐτῷ, Δώδεκα. Ὅτε δὲ τοὺς ἑπτὰ εἰς τοὺς 20
 τετρακισχιλίους,⁶ πόσων² σπυρίδων⁷ πληρώματα⁸ κλασμάτων⁵
 ἦρατε; Οἱ δὲ εἶπον, Ἑπτὰ. Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Πῶς οὐ συνίετε;⁹ 21

Καὶ ἔρχεται εἰς Βηθσαιῖδάν.¹⁰ Καὶ φέρουσιν αὐτῷ τυφλόν, καὶ 22
 παρακαλοῦσιν αὐτὸν ἵνα αὐτοῦ ἄψῃται. Καὶ ἐπιλαβόμενος¹¹ τῆς 23
 χειρὸς τοῦ τυφλοῦ, ἐξήγαγεν¹² αὐτὸν ἔξω τῆς κώμης:¹³ καὶ πτύσας¹⁴
 εἰς τὰ ὄμματα¹⁵ αὐτοῦ, ἐπιθείς τὰς χεῖρας αὐτῷ, ἐπηρώτα αὐτὸν εἶ τι
 βλέπει. Καὶ ἀναβλέψας¹⁶ ἔλεγεν, Βλέπω τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι ὡς 24
 δένδρα¹⁷ ὁρῶ περιπατοῦντας. Εἶτα¹⁸ πάλιν ἐπέθηκεν τὰς χεῖρας ἐπὶ 25
 τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, καὶ ἐποίησεν αὐτὸν ἀναβλέψαι.¹⁶ Καὶ
 ἀποκατεστάθη,¹⁹ καὶ ἐνέβλεψεν²⁰ τηλαυγῶς²¹ ἅπαντας. Καὶ 26
 ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, λέγων, Μηδὲ εἰς τὴν κώμην¹³
 εἰσέλθῃς, μηδὲ εἴπῃς τινὶ ἐν τῇ κώμῃ.¹³

Καὶ ἐξῆλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὰς κώμας¹³ Καισαρείας 27
 τῆς Φιλιππου: καὶ ἐν τῇ ὁδῷ ἐπηρώτα τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγων
 αὐτοῖς, Τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι; Οἱ δὲ ἀπεκρίθησαν, 28
 Ἰωάννην τὸν βαπτιστήν:²³ καὶ ἄλλοι Ἡλίαν: ἄλλοι δὲ ἓνα τῶν
 προφητῶν. Καὶ αὐτὸς λέγει αὐτοῖς, Ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; 29

¹ πεντακισχιλιοι, five thousand, 5000. ² πόσος, how many? how great? ³ κόφινος, ου, ό, basket, large basket. ⁴ πλήρης, full. ⁵ κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ⁶ τετρακισχιλιοι, four thousand, 4000. ⁷ σπυρίς, ίδος, ή, large basket, plaited basket. ⁸ πλήρωμα, τος, τό, fullness, fulfillment. ⁹ συνίημι, understand, consider. ¹⁰ Βηθσαιῖδᾶ, ή, Bethsaida. ¹¹ ἐπιλαμβάνομαι, take hold of, seize. ¹² ἐξάγω, lead out. ¹³ κώμη, ης, ή, village. ¹⁴ πτύω, spit. ¹⁵ ὄμμα, ος, τό, eye. ¹⁶ ἀναβλέπω, look up, receive sight. ¹⁷ δένδρον, ου, τό, tree. ¹⁸ εἶτα, then, thereafter. ¹⁹ ἀποκαθίστημι, restore, give back. ²⁰ ἐμβλέπω, look at, look into. ²¹ τηλαυγῶς, plainly, clearly. ²² Καισάρεια, ας, ή, Caesarea. ²³ βαπτιστής, οὔ, ό, baptist, baptizer.

Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος λέγει αὐτῷ, Σὺ εἶ ὁ χριστός. Καὶ ἐπετίμησεν 30
αὐτοῖς, ἵνα μηδενὶ λέγωσιν περὶ αὐτοῦ. Καὶ ἤρξατο διδάσκειν 31
αὐτούς, ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν, καὶ
ἀποδοκιμασθῆναι¹ ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν
γραμματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀναστῆναι: 32
καὶ παρρησίᾳ τὸν λόγον ἐλάλει. Καὶ προσλαβόμενος² αὐτὸν ὁ
Πέτρος ἤρξατο ἐπιτιμᾶν αὐτῷ. Ὁ δὲ ἐπιστραφεὶς, καὶ ἰδὼν τοὺς 33
μαθητὰς αὐτοῦ, ἐπετίμησεν τῷ Πέτρῳ, λέγων, Ὑπαγε ὀπίσω μου,
Σατανᾶ: ὅτι οὐ φρονεῖς³ τὰ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων. Καὶ 34
προσκαλεσάμενος⁴ τὸν ὄχλον σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς,
Ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἀκολουθεῖν, ἀπαρνησάσθω⁵ ἑαυτόν, καὶ
ἀράτω τὸν σταυρὸν⁶ αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι. Ὃς γὰρ ἂν θέλῃ 35
τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν: ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν
ἑαυτοῦ ψυχὴν ἕνεκεν⁷ ἐμοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου, οὗτος σώσει αὐτήν. 36
Τί γὰρ ὠφελήσει⁸ ἄνθρωπον, ἐὰν κερδήσῃ⁹ τὸν κόσμον ὅλον, καὶ
ζημιωθῇ¹⁰ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ; Ἡ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα¹¹ 37
τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; Ὃς γὰρ ἐὰν ἐπαισχυνηθῇ¹² με καὶ τοὺς ἐμούς 38
λόγους ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ μοιχαλίδι¹³ καὶ ἀμαρτωλῷ, καὶ ὁ υἱὸς
τοῦ ἀνθρώπου ἐπαισχυνηθήσεται¹² αὐτόν, ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ
πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων τῶν ἁγίων.

¹ ἀποδοκιμάζω, reject, reject after testing. ² προσλαμβάνω, take to myself, welcome. ³ φρονέω, think, judge. ⁴ προσκαλέω, summon. ⁵ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ⁶ σταυρός, οὐ, ὁ, cross. ⁷ ἕνεκεν, for the sake of, on account of. ⁸ ὠφελέω, profit, help. ⁹ κερδαίνω, gain, win. ¹⁰ ζημιόω, suffer loss, inflict loss upon. ¹¹ ἀντάλλαγμα, τος, τό, exchange, purchasing price. ¹² ἐπαισχύνομαι, be ashamed, am ashamed. ¹³ μοιχαλὶς, ἴδος, ἡ, adulteress.

Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἰσὶν τινες τῶν ὧδε ἐστηκότων, ⁹
οἵτινες οὐ μὴ γεύσωνται ¹ θανάτου, ἕως ἄν ἴδωσιν τὴν βασιλείαν τοῦ
θεοῦ ἐληλυθυῖαν ἐν δυνάμει.

Καὶ μεθ' ἡμέρας ἕξ ² παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν Πέτρον καὶ τὸν ²
Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην, καὶ ἀναφέρει ³ αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν ⁴ κατ'
ιδίαν μόνους. Καὶ μετεμορφώθη ⁵ ἔμπροσθεν αὐτῶν, καὶ τὰ ἱμάτια ³
αὐτοῦ ἐγένοντο στίλβοντα, ⁶ λευκὰ ⁷ λίαν ⁸ ὥς χιών, ⁹ οἷα ¹⁰ γναφεὺς ¹¹ ἐπὶ
τῆς γῆς οὐ δύναται λευκᾶναι. ¹² Καὶ ὤφθη αὐτοῖς Ἡλίας σὺν Μωσῇ, ⁴
καὶ ἦσαν συλλαλοῦντες ¹³ τῷ Ἰησοῦ. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος λέγει ⁵
τῷ Ἰησοῦ, Ῥαββί, καλὸν ἐστὶν ἡμᾶς ὧδε εἶναι: καὶ ποιήσωμεν
σκηναὶς ¹⁴ τρεῖς, σοὶ μίαν, καὶ Μωσῇ μίαν, καὶ Ἡλίᾳ μίαν. Οὐ γὰρ ⁶
ἤδει τί λαλήσει: ἦσαν γὰρ ἔκφοβοι. ¹⁵ Καὶ ἐγένετο νεφέλη ¹⁶
ἐπισκιάζουσα ¹⁷ αὐτοῖς: καὶ ἦλθεν φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης, ¹⁶ Οὗτός
ἐστὶν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός: αὐτοῦ ἀκούετε. Καὶ ἐξάπινα ¹⁸
περιβλεψάμενοι, ¹⁹ οὐκέτι οὐδένα εἶδον, ἀλλὰ τὸν Ἰησοῦν μόνον μεθ'
ἑαυτῶν.

Καταβαινόντων δὲ αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ὄρους, διεστείλατο ²⁰ αὐτοῖς ἵνα ⁹
μηδενὶ διηγῆσωνται ²¹ ἃ εἶδον, εἰ μὴ ὅταν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ
νεκρῶν ἀναστῇ. Καὶ τὸν λόγον ἐκράτησαν πρὸς ἑαυτούς, ¹⁰

¹ γεύομαι, taste, experience. ² ἕξ, six, 6. ³ ἀναφέρω, bring up, offer. ⁴ ὑψηλός, high, lofty. ⁵ μεταμορφόω, change the form, transform. ⁶ στίλβω, shine, be radiant. ⁷ λευκός, white, bright. ⁸ λίαν, greatly, very. ⁹ χιών, ὄνος, ἡ, snow. ¹⁰ οἷος, such as, of what kind. ¹¹ γναφεύς, ἕως, ὁ, one who cleans woolen cloth. ¹² λευκαίνω, make white, whiten. ¹³ συλλαλέω, talk with, discuss. ¹⁴ σκηνή, ἡς, ἡ, tent, tabernacle. ¹⁵ ἔκφοβος, terrified, greatly terrified. ¹⁶ νεφέλη, ἡς, ἡ, cloud. ¹⁷ ἐπισκιάζω, overshadow, envelop. ¹⁸ ἐξάπινα, suddenly, unexpectedly. ¹⁹ περιβλέπομαι, look around, look around on. ²⁰ διαστέλλομαι, set apart, fig. to distinguish. ²¹ διηγέομαι, relate fully, relate in full.

συζητοῦντες¹ τί ἐστὶν τὸ ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι. Καὶ ἐπηρώτων αὐτόν, 11
 λέγοντες ὅτι Λέγουσιν οἱ γραμματεῖς ὅτι Ἡλίαν δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον; 12
 Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς, Ἡλίας μὲν ἐλθὼν πρῶτον,
 ἀποκαθιστᾷ² πάντα: καὶ πῶς γέγραπται ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου,
 ἵνα πολλὰ πάθῃ καὶ ἐξουδενωθῇ.³ Ἀλλὰ λέγω ὑμῖν ὅτι καὶ Ἡλίας 13
 ἐλήλυθεν, καὶ ἐποίησαν αὐτῷ ὅσα ἠθέλησαν, καθὼς γέγραπται ἐπ'
 αὐτόν.

Καὶ ἐλθὼν πρὸς τοὺς μαθητάς, εἶδεν ὄχλον πολὺν περὶ αὐτοῦς, καὶ 14
 γραμματεῖς συζητοῦντας¹ αὐτοῖς. Καὶ εὐθέως πᾶς ὁ ὄχλος ἰδὼν 15
 αὐτὸν ἐξεθαμβήθη,⁴ καὶ προστρέχοντες⁵ ἡσπάζοντο αὐτόν. Καὶ 16
 ἐπηρώτησεν τοὺς γραμματεῖς, Τί συζητεῖτε¹ πρὸς αὐτούς; Καὶ 17
 ἀποκριθεὶς εἰς ἐκ τοῦ ὄχλου εἶπεν, Διδάσκαλε, ἡνεγκα τὸν υἱόν μου
 πρὸς σε, ἔχοντα πνεῦμα ἄλαλον.⁶ Καὶ ὅπου ἂν αὐτὸν καταλάβῃ,⁷ 18
 ῥήσσει⁸ αὐτόν: καὶ ἀφρίζει,⁹ καὶ τρίζει¹⁰ τοὺς ὀδόντας¹¹ αὐτοῦ, καὶ
 ξηραίνεται:¹² καὶ εἶπον τοῖς μαθηταῖς σου ἵνα αὐτὸ ἐκβάλωσιν, καὶ
 οὐκ ἴσχυσαν.¹³ Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτῷ λέγει, Ὡ¹⁴ γενεὰ ἄπιστος,¹⁵ ἕως 19
 πότε πρὸς ὑμᾶς ἔσομαι; Ἔως πότε ἀνέξομαι¹⁶ ὑμῶν; Φέρετε αὐτόν
 πρὸς με. Καὶ ἡνεγκαν αὐτόν πρὸς αὐτόν: καὶ ἰδὼν αὐτόν, εὐθέως τὸ 20
 πνεῦμα ἐσπάραξεν¹⁷ αὐτόν: καὶ πεσὼν ἐπὶ τῆς γῆς, ἐκυλίετο¹⁸
 ἀφρίζων.⁹ Καὶ ἐπηρώτησεν τὸν πατέρα αὐτοῦ, Πόσος¹⁹ χρόνος ἐστίν, 21

¹ συζητέω, discuss, dispute. ² ἀποκαθίστημι, restore, give back. ³ ἐξουδενόω, ignore, despise. ⁴ ἐκθαμβέομαι, amaze, be amazed. ⁵ προστρέχω, run up to, run to. ⁶ ἄλαλος, speechless, mute. ⁷ καταλαμβάνω, overtake, apprehend. ⁸ ῥήγνυμι, break apart, throw down. ⁹ ἀφρίζω, foam at the mouth. ¹⁰ τρίζω, gnash, grind. ¹¹ ὀδούς, ὁ, tooth. ¹² ξηραίνω, dry up, parch. ¹³ ἰσχύω, be strong, able. ¹⁴ ὦ, Oh! omega. ¹⁵ ἄπιστος, unbelieving, faithless. ¹⁶ ἀνέχομαι, endure, bear with. ¹⁷ σπαράσσω, convulse, shake to and fro. ¹⁸ κυλίω, roll. ¹⁹ πόσος, how many? how great?

ὥς τοῦτο γέγονεν αὐτῷ; Ὁ δὲ εἶπεν, Παιδιόθεν.¹ Καὶ πολλάκις² 22
αὐτὸν καὶ εἰς τὸ πῦρ ἔβαλεν καὶ εἰς ὕδατα, ἵνα ἀπολέσῃ αὐτόν: ἀλλ'
εἴ τι δύνασαι, βοήθησον³ ἡμῖν, σπλαγχνισθεῖς⁴ ἐφ' ἡμᾶς. Ὁ δὲ 23
Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Τὸ εἰ δύνασαι πιστεῦσαι, πάντα δυνατὰ τῷ
πιστεύοντι. Καὶ εὐθέως κράζας ὁ πατὴρ τοῦ παιδίου, μετὰ δακρύων⁵ 24
ἔλεγεν, Πιστεύω, κύριε, βοήθει⁶ μου τῇ ἀπιστίᾳ.⁶ Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς 25
ὅτι ἐπισυντρέχει⁷ ὄχλος, ἐπετίμησεν τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ,
λέγων αὐτῷ, Τὸ πνεῦμα τὸ ἄλαλον⁸ καὶ κωφόν,⁹ ἐγὼ σοι ἐπιτάσσω,¹⁰
ἐξελθε ἐξ αὐτοῦ, καὶ μηκέτι¹¹ εἰσέλθῃς εἰς αὐτόν. Καὶ κράζαν, καὶ 26
πολλὰ σπαράξαν¹² αὐτόν, ἐξῆλθεν: καὶ ἐγένετο ὡσεὶ νεκρός, ὥστε
πολλοὺς λέγειν ὅτι ἀπέθανεν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς κρατήσας αὐτόν τῆς 27
χειρός, ἤγειρεν αὐτόν: καὶ ἀνέστη. Καὶ εἰσελθόντα αὐτόν εἰς οἶκον, οἱ 28
μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπηρώτων αὐτόν κατ' ἰδίαν ὅτι Ἡμεῖς οὐκ
ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό; Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Τοῦτο τὸ γένος¹³ ἐν 29
οὐδενὶ δύναται ἐξελθεῖν, εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ.¹⁴

Καὶ ἐκεῖθεν¹⁵ ἐξελθόντες παρεπορεύοντο¹⁶ διὰ τῆς Γαλιλαίας: καὶ οὐκ 30
ἤθελεν ἵνα τις γινῶ. Ἐδίδασκεν γὰρ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ ἔλεγεν 31
αὐτοῖς ὅτι Ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς χεῖρας ἀνθρώπων,
καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν: καὶ ἀποκτανθεὶς, τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ
ἀναστήσεται. Οἱ δὲ ἠγνόουν¹⁷ τὸ ῥῆμα, καὶ ἐφοβοῦντο αὐτόν 32

¹ παιδιόθεν, from childhood. ² πολλάκις, often, many times. ³ βοήθew, come to the aid of. ⁴ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ⁵ δάκρυον, ου, τό, teardrop, a tear. ⁶ ἀπιστία, ας, ἡ, unbelief, unfaithfulness. ⁷ ἐπισυντρέχω, run together again, run together to. ⁸ ἄλαλος, speechless, mute. ⁹ κωφός, deaf, dumb. ¹⁰ ἐπιτάσσω, command, give order. ¹¹ μηκέτι, no longer. ¹² σπαράσσω, convulse, shake to and fro. ¹³ γένος, ους, τό, race, kind. ¹⁴ νηστεία, ας, ἡ, fasting, fast. ¹⁵ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ¹⁶ παραπορεύομαι, go beside, go past. ¹⁷ ἀγνοέω, not know, be unaware.

ἐπερωτῆσαι.

Καὶ ἦλθεν εἰς Καπερναοὺμ·¹ καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ γενόμενος ἐπηρώτα αὐτούς, 33

Τί ἐν τῇ ὁδῷ πρὸς ἑαυτοὺς διελογίζεσθε;² Οἱ δὲ ἐσιώπων·³ πρὸς 34

ἀλλήλους γὰρ διελέχθησαν⁴ ἐν τῇ ὁδῷ, τίς μείζων. Καὶ καθίσας 35

ἐφώνησεν τοὺς δώδεκα, καὶ λέγει αὐτοῖς, Εἴ τις θέλει πρῶτος εἶναι,

ἔσται πάντων ἔσχατος, καὶ πάντων διάκονος. Καὶ λαβὼν παιδίον, 36

ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν· καὶ ἐναγκαλισάμενος⁵ αὐτό, εἶπεν

αὐτοῖς· Ὃς ἐὰν ἐν τῶν τοιούτων παιδίων δέξηται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, 37

ἐμὲ δέχεται· καὶ ὃς ἐὰν ἐμὲ δέξηται, οὐκ ἐμὲ δέχεται, ἀλλὰ τὸν

ἀποστείλαντά με.

Ἀπεκρίθη δὲ αὐτῷ Ἰωάννης, λέγων, Διδάσκαλε, εἶδομέν τινα τῷ 38

ὀνόματί σου ἐκβάλλοντα δαιμόνια, ὃς οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν· καὶ

ἐκωλύσαμεν⁶ αὐτόν, ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, Μὴ 39

κωλύετε⁶ αὐτόν· οὐδεὶς γάρ ἐστιν ὃς ποιήσει δύναμιν ἐπὶ τῷ ὀνόματί

μου, καὶ δυνήσεται ταχὺ⁷ κακολογήσαί⁸ με. Ὃς γὰρ οὐκ ἔστιν καθ' 40

ὑμῶν ὑπὲρ ὑμῶν ἐστιν. Ὃς γὰρ ἂν ποτίσῃ⁹ ὑμᾶς ποτήριον ὕδατος ἐν 41

ὀνόματί μου, ὅτι χριστοῦ ἐστέ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν

μισθὸν¹⁰ αὐτοῦ. Καὶ ὃς ἐὰν σκανδαλίσῃ¹¹ ἓνα τῶν μικρῶν τῶν 42

πιστευόντων εἰς ἐμέ, καλὸν ἐστιν αὐτῷ μᾶλλον εἰ περικείται¹² λίθος

¹ Καπερναοὺμ, ἢ, Capernaum. ² διαλογίζομαι, debate, reason. ³ σιωπάω, be silent, keep silence. ⁴ διαλέγομαι, dispute, reason. ⁵ ἐναγκαλιζομαι, take in one's arms, hug. ⁶ κωλύω, forbid, hinder. ⁷ ταχύ, quickly, speedily. ⁸ κακολογέω, speak evil of, revile. ⁹ ποτίζω, give drink to, cause to drink. ¹⁰ μισθός, οὐ, ὁ, wages, reward. ¹¹ σκανδαλίζω, cause to stumble. ¹² περικείμεαι, be around, surround.

μυλικὸς¹ περὶ τὸν τράχηλον² αὐτοῦ, καὶ βέβληται εἰς τὴν θάλασσαν. 43

Καὶ ἐὰν σκανδαλίζῃ³ σε ἡ χεὶρ σου, ἀπόκοψον⁴ αὐτήν: καλὸν σοὶ
 ἐστὶν κυλλὸν⁵ εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν, ἢ τὰς δύο χεῖρας ἔχοντα
 ἀπελθεῖν εἰς τὴν γέενναν,⁶ εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον,⁷ ὅπου ὁ σκώληξ⁸ 44
 αὐτῶν οὐ τελευτᾷ,⁹ καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται.¹⁰ Καὶ ἐὰν ὁ πούς σου 45
 σκανδαλίζῃ³ σε, ἀπόκοψον⁴ αὐτόν: καλὸν ἐστὶν σοὶ εἰσελθεῖν εἰς τὴν
 ζωὴν χωλόν,¹¹ ἢ τοὺς δύο πόδας ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν,⁶
 εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον,⁷ ὅπου ὁ σκώληξ⁸ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ,⁹ καὶ τὸ 46
 πῦρ οὐ σβέννυται.¹⁰ Καὶ ἐὰν ὁ ὀφθαλμός σου σκανδαλίζῃ σε, ἐκβαλε 47
 αὐτόν: καλὸν σοὶ ἐστὶν μονόφθαλμον¹² εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν
 τοῦ θεοῦ, ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν⁶ τοῦ
 πυρός, ὅπου ὁ σκώληξ⁸ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ,⁹ καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται.¹⁰ 48
 Πᾶς γὰρ πυρὶ ἀλισθήσεται,¹³ καὶ πᾶσα θυσία¹⁴ ἀλὶ¹⁵ ἀλισθήσεται.¹³ 49
 Καλὸν τὸ ἄλας:¹⁶ ἐὰν δὲ τὸ ἄλας¹⁶ ἀναλον¹⁷ γένηται, ἐν τίνι αὐτὸ
 ἀρτύσετε;¹⁸ Ἐχετε ἐν ἑαυτοῖς ἄλας,¹⁶ καὶ εἰρηνεύετε¹⁹ ἐν ἀλλήλοις.

Κἀκεῖθεν²⁰ ἀναστὰς ἔρχεται εἰς τὰ ὅρια²¹ τῆς Ἰουδαίας διὰ τοῦ πέραν²² 10

τοῦ Ἰορδάνου:²³ καὶ συμπορεύονται²⁴ πάλιν ὄχλοι πρὸς αὐτόν: καί,
 ὥς εἰώθει,²⁵ πάλιν ἐδίδασκεν αὐτούς. Καὶ προσελθόντες Φαρισαῖοι 2
 ἐπηρώτησαν αὐτόν, Εἰ ἔξεστιν ἀνδρὶ γυναῖκα ἀπολῦσαι, πειράζοντες

¹ μυλικός, belonging to a mill. ² τράχηλος, ου, ὁ, neck. ³ σκανδαλίζω, cause to stumble. ⁴ ἀποκόπτω, cut off, smite. ⁵ κυλλός, crippled, lame. ⁶ γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ⁷ ἄσβεστος, unquenchable, inextinguishable. ⁸ σκώληξ, ηκος, ὁ, worm, gnawing worm. ⁹ τελευτάω, die, end. ¹⁰ σβέννυμι, quench, extinguish. ¹¹ χωλός, lame, deprived of a foot. ¹² μονόφθαλμος, one-eyed. ¹³ ἀλίζω, salt, sprinkle with salt. ¹⁴ θυσία, ας, ἡ, sacrifice. ¹⁵ ἄλς, ὁ, salt. ¹⁶ ἄλας, ατος, τό, salt. ¹⁷ ἀναλος, without salt, saltless. ¹⁸ ἀρτύω, season, make salty. ¹⁹ εἰρηνεύω, bring to peace, be at peace. ²⁰ κἀκεῖθεν, and thence, and from there. ²¹ ὅριον, ου, τό, boundary, region. ²² πέραν, on the other side of, beyond (gen). ²³ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ²⁴ συμπορεύομαι, come together, travel with. ²⁵ εἰώθα, be accustomed, to maintain a custom.

αὐτόν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Τί ὑμῖν ἐνετείλατο¹ Μωσῆς; 3
 Οἱ δὲ εἶπον, Μωσῆς ἐπέτρεψεν² βιβλίον ἀποστασίου³ γράψαι, καὶ
 ἀπολύσαι. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Πρὸς τὴν 5
 σκληροκαρδίαν⁴ ὑμῶν ἔγραψεν ὑμῖν τὴν ἐντολὴν ταύτην: ἀπὸ δὲ 6
 ἀρχῆς κτίσεως,⁵ ἄρσεν⁶ καὶ θῆλυ⁷ ἐποίησεν αὐτοὺς ὁ θεός. Ἐνεκεν⁸ 7
 τούτου καταλείψει⁹ ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα, καὶ
 προσκολληθήσεται¹⁰ πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς 8
 σάρκα μίαν. Ὡστε οὐκέτι εἰσὶν δύο, ἀλλὰ μία σὰρξ. Ὁ οὖν ὁ θεὸς 9
 συνέζευξεν,¹¹ ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω.¹² Καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ πάλιν οἱ 10
 μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπηρώτησαν αὐτόν. Καὶ λέγει αὐτοῖς, 11
 Ὃς ἐὰν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ γαμήσῃ¹³ ἄλλην, μοιχᾶται¹⁴
 ἐπ' αὐτήν: καὶ ἐὰν γυνὴ ἀπολύσῃ τὸν ἄνδρα αὐτῆς καὶ γαμηθῇ¹³ 12
 ἄλλω, μοιχᾶται.¹⁴

Καὶ προσέφερον αὐτῷ παιδιά, ἵνα ἄψῃται αὐτῶν: οἱ δὲ μαθηταὶ 13
 ἐπετίμων τοῖς προσφέρουσιν. Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς ἠγανάκτησεν,¹⁵ καὶ 14
 εἶπεν αὐτοῖς, Ἄφετε τὰ παιδιά ἔρχεσθαι πρὸς με: μὴ κωλύετε¹⁶ αὐτά:
 τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅς 15
 ἐὰν μὴ δέξῃται τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ὡς παιδίον, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς
 αὐτήν. Καὶ ἐναγκαλισάμενος¹⁷ αὐτά, τιθεὶς τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτά, 16

¹ ἐντέλλομαι, command, give orders. ² ἐπιτρέπω, permit, allow. ³ ἀποστάσιον, ου, τό, certificate of divorce, repudiation. ⁴ σκληροκαρδία, ας, ή, hardness of heart. ⁵ κτίσις, εως, ή, creation, creature. ⁶ ἄρσεν, male. ⁷ θῆλυς, female, woman. ⁸ ἐνεκεν, for the sake of, on account of. ⁹ καταλείπω, leave, leave behind. ¹⁰ προσκολλάω, join closely, cleave to. ¹¹ συζεύγνυμι, join together, unite. ¹² χωρίζω, separate, depart. ¹³ γαμέω, marry. ¹⁴ μοιχάομαι, commit adultery with, commit adultery. ¹⁵ ἀγανακτέω, be indignant, am angry. ¹⁶ κωλύω, forbid, hinder. ¹⁷ ἐναγκαλίζομαι, take in one's arms, hug.

εὐλόγει αὐτά.

Καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ εἰς ὁδόν, προσδραμὼν¹ εἰς καὶ γονυπετήσας² 17

αὐτὸν ἐπηρώτα αὐτόν, Διδάσκαλε ἀγαθέ, τί ποιήσω ἵνα ζωῇν

αἰώνιον κληρονομήσω;³ Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Τί με λέγεις 18

ἀγαθόν; Οὐδεὶς ἀγαθός, εἰ μὴ εἷς, ὁ θεός. Τὰς ἐντολὰς οἶδας, Μὴ 19

μοιχεύσης,⁴ μὴ φονεύσης,⁵ μὴ κλέψης,⁶ μὴ ψευδομαρτυρήσης,⁷ μὴ

ἀποστερήσης,⁸ τίμα⁹ τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα. Ὁ δὲ 20

ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ, Διδάσκαλε, ταῦτα πάντα ἐφυλαξάμην ἐκ

νεότητός¹⁰ μου. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐμβλέψας¹¹ αὐτῷ ἠγάπησεν αὐτόν, καὶ 21

εἶπεν αὐτῷ, Ἐν σοὶ ὑστερεῖ:¹² ὕπαγε, ὅσα ἔχεις πώλησον,¹³ καὶ δὸς

πτωχοῖς, καὶ ἔξεις θησαυρόν¹⁴ ἐν οὐρανῷ· καὶ δεῦρο,¹⁵ ἀκολούθει μοι,

ἄρας τὸν σταυρόν.¹⁶ Ὁ δὲ στυγνάσας¹⁷ ἐπὶ τῷ λόγῳ ἀπῆλθεν 22

λυπούμενος:¹⁸ ἦν γὰρ ἔχων κτήματα¹⁹ πολλά.

Καὶ περιβλεψάμενος²⁰ ὁ Ἰησοῦς λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Πῶς 23

δυσκόλως²¹ οἱ τὰ χρήματα²² ἔχοντες εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ

εἰσελεύσονται. Οἱ δὲ μαθηταὶ ἐθαμβοῦντο²³ ἐπὶ τοῖς λόγοις αὐτοῦ. Ὁ 24

δὲ Ἰησοῦς πάλιν ἀποκριθεὶς λέγει αὐτοῖς, Τέκνα, πῶς δύσκολόν²⁴

ἐστὶν τοὺς πεποιθότας ἐπὶ χρήμασιν²² εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ

¹ προστρέχω, run up to, run to. ² γονυπετέω, fall on the knees, kneel down. ³ κληρονομέω, inherit, obtain. ⁴ μοιχεύω, commit adultery. ⁵ φονεύω, kill, murder. ⁶ κλέπτω, steal. ⁷ ψευδομαρτυρέω, bear false witness, testify falsely. ⁸ ἀποστερέω, defraud, deprive of. ⁹ τιμάω, honor, value at a price. ¹⁰ νεότης, ἡτος, ἡ, youth, youthfulness. ¹¹ ἐμβλέπω, look at, look into. ¹² ὑστερέω, lack, need. ¹³ πωλέω, sell. ¹⁴ θησαυρός, οὐ, ὁ, storehouse, treasure. ¹⁵ δεῦρο, until now, come here! ¹⁶ σταυρός, οὐ, ὁ, cross. ¹⁷ στυγνάζω, become gloomy, be shocked or sad. ¹⁸ λυπέω, grieve, pain. ¹⁹ κτήμα, ος, τό, possession, piece of property. ²⁰ περιβλέπομαι, look around, look around on. ²¹ δυσκόλως, with difficulty, hardly. ²² χρήμα, τος, τό, wealth, money. ²³ θαμβέω, amaze. ²⁴ δύσκολος, hard, difficult.

εἰσελθεῖν. Εὐκοπώτερόν¹ ἐστὶν κάμηλον² διὰ τῆς τρυμαλιᾶς³ τῆς 25
 ῥαφίδος⁴ εἰσελθεῖν, ἢ πλούσιον⁵ εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν.
 Οἱ δὲ περισσῶς⁶ ἐξεπλήσσοντο,⁷ λέγοντες πρὸς ἑαυτούς, Καὶ τίς 26
 δύναται σωθῆναι; Ἐμβλέψας⁸ δὲ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς λέγει, Παρὰ 27
 ἀνθρώποις ἀδύνατον,⁹ ἀλλ' οὐ παρὰ θεῷ: πάντα γὰρ δυνατὰ ἐστὶν
 παρὰ τῷ θεῷ. Ἦρξατο ὁ Πέτρος λέγειν αὐτῷ, Ἰδού, ἡμεῖς ἀφήκαμεν 28
 πάντα καὶ ἠκολουθήσαμεν σοι. Ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Ἀμὴν 29
 λέγω ὑμῖν, οὐδεὶς ἐστὶν ὃς ἀφήκεν οἰκίαν, ἢ ἀδελφούς, ἢ ἀδελφάς,¹⁰ ἢ
 πατέρα, ἢ μητέρα, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ ἀγρούς, ἕνεκεν¹¹ ἐμοῦ καὶ
 ἕνεκεν¹¹ τοῦ εὐαγγελίου, ἐὰν μὴ λάβῃ ἑκατονταπλασίονα¹² νῦν ἐν τῷ 30
 καιρῷ τούτῳ, οἰκίας καὶ ἀδελφούς καὶ ἀδελφάς¹⁰ καὶ μητέρας καὶ
 τέκνα καὶ ἀγρούς, μετὰ διωγμῶν,¹³ καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ ἐρχομένῳ
 ζῶν αἰώνιον. Πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι, καὶ ἔσχατοι 31
 πρῶτοι.

Ἦσαν δὲ ἐν τῇ ὁδῷ ἀναβαίνοντες εἰς Ἱεροσόλυμα: καὶ ἦν προάγων¹⁴ 32
 αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἔθαμβοῦντο,¹⁵ καὶ ἀκολουθοῦντες ἐφοβοῦντο.
 Καὶ παραλαβὼν πάλιν τοὺς δώδεκα, ἤρξατο αὐτοῖς λέγειν τὰ
 μέλλοντα αὐτῷ συμβαίνειν:¹⁶ ὅτι Ἰδού, ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, 33
 καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ
 γραμματεῦσιν, καὶ κατακρινούσιν¹⁷ αὐτὸν θανάτῳ, καὶ

¹ εὐκοπώτερον, easier. ² κάμηλος, ου, ὁ, camel. ³ τρυμαλιά, ᾶς, ἡ, hole, eye of a needle. ⁴ ῥαφίς, ἴδος, ἡ, needle. ⁵ πλούσιος, rich. ⁶ περισσῶς, abundantly, exceedingly. ⁷ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ⁸ ἐμβλέπω, look at, look into. ⁹ ἀδύνατος, impossible, unable. ¹⁰ ἀδελφή, ἥς, ἡ, sister. ¹¹ ἕνεκεν, for the sake of, on account of. ¹² ἑκατονταπλασίον, hundred times, hundredfold. ¹³ διωγμός, οὗ, ὁ, persecution. ¹⁴ προάγω, lead forth, go before. ¹⁵ θαμβέω, amaze. ¹⁶ συμβαίνω, come together, come to pass. ¹⁷ κατακρίνω, condemn.

παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσιν, καὶ ἐμπαίξουσιν¹ αὐτῷ, καὶ 34
 μαστιγώσουσιν² αὐτόν, καὶ ἐμπτύσουσιν³ αὐτῷ, καὶ ἀποκτενοῦσιν
 αὐτόν: καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται.

Καὶ προσπορεύονται⁴ αὐτῷ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης οἱ υἱοὶ Ζεβεδαίου,⁵ 35
 λέγοντες, Διδάσκαλε, θέλομεν ἵνα ὃ ἐὰν αἰτήσωμεν, ποιήσης ἡμῖν. 36
 Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Τί θέλετε ποιῆσαί με ὑμῖν; Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, Δὸς 37
 ἡμῖν, ἵνα εἷς ἐκ δεξιῶν σου καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων⁶ σου καθίσωμεν ἐν
 τῇ δόξῃ σου. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐκ οἶδατε τί αἰτεῖσθε. 38
 Δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω, καὶ τὸ βάπτισμα⁷ ὃ ἐγὼ
 βαπτίζομαι βαπτισθῆναι; Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, Δυνάμεθα. Ὁ δὲ 39
 Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Τὸ μὲν ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω πίεσθε, καὶ τὸ
 βάπτισμα⁷ ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθήσεσθε: τὸ δὲ καθίσαι ἐκ 40
 δεξιῶν μου καὶ ἐξ εὐωνύμων⁶ οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ' οἷς
 ἡτοίμασται. Καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα⁸ ἤρξαντο ἀγανακτεῖν⁹ περὶ 41
 Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου. Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος¹⁰ αὐτοὺς 42
 λέγει αὐτοῖς, Οἶδατε ὅτι οἱ δοκοῦντες ἄρχειν τῶν ἐθνῶν
 κατακυριεύουσιν¹¹ αὐτῶν, καὶ οἱ μεγάλοι αὐτῶν κατεξουσιάζουσιν¹²
 αὐτῶν. Οὐχ οὕτως δὲ ἔσται ἐν ὑμῖν: ἀλλ' ὃς ἐὰν θέλῃ γενέσθαι μέγας 43
 ἐν ὑμῖν ἔσται ὑμῶν διάκονος: καὶ ὃς ἐὰν θέλῃ ὑμῶν γενέσθαι πρῶτος, 44
 ἔσται πάντων δοῦλος. Καὶ γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθεν 45

¹ ἐμπαίζω, mock. ² μαστιγώω, whip, lash. ³ ἐμπτύω, spit upon. ⁴ προσπορεύομαι, approach, come near. ⁵ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ⁶ εὐώνυμος, of good name, euph. for left. ⁷ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ⁸ δέκα, ten, 10. ⁹ ἀγανακτέω, be indignant, am angry. ¹⁰ προσκαλέω, summon. ¹¹ κατακυριεύω, exercise dominion over, lord over. ¹² κατεξουσιάζω, exercise authority over.

διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ
λύτρον¹ ἀντὶ² πολλῶν.

Καὶ ἔρχονται εἰς Ἱεριχώ: καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἀπὸ Ἱεριχώ, καὶ τῶν 46
μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ ὄχλου ἱκανοῦ, υἱὸς Τιμαίου³ Βαρτίμαιος⁴ ὁ
τυφλὸς ἐκάθητο παρὰ τὴν ὁδὸν προσαιτῶν.⁵ Καὶ ἀκούσας ὅτι Ἰησοῦς 47
ὁ Ναζωραῖός⁶ ἐστίν, ἤρξατο κρᾶζειν καὶ λέγειν, Ὁ υἱὸς Δαυίδ,
Ἰησοῦ, ἐλέησόν⁷ με. Καὶ ἐπετίμων αὐτῷ πολλοί, ἵνα σιωπήσῃ:⁸ ὁ δὲ 48
πολλῷ μᾶλλον ἔκραζεν, Υἱὲ Δαυίδ, ἐλέησόν⁷ με. Καὶ στὰς ὁ Ἰησοῦς 49
εἶπεν αὐτὸν φωνηθῆναι: καὶ φωνοῦσιν τὸν τυφλόν, λέγοντες αὐτῷ,
Θάρσει:⁹ ἔγειραι, φωνεῖ σε. Ὁ δὲ ἀποβαλὼν¹⁰ τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ 50
ἀναστὰς ἦλθεν πρὸς τὸν Ἰησοῦν. Καὶ ἀποκριθεὶς λέγει αὐτῷ ὁ 51
Ἰησοῦς, Τί θέλεις ποιήσω σοί; Ὁ δὲ τυφλὸς εἶπεν αὐτῷ, Ῥαββουνί,¹¹
ἵνα ἀναβλέψω.¹² Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Ὑπαγε: ἡ πίστις σου 52
σέσωκέν σε. Καὶ εὐθέως ἀνέβλεψεν,¹² καὶ ἠκολούθει τῷ Ἰησοῦ ἐν τῇ
ὁδῷ.

Καὶ ὅτε ἐγγίζουσιν εἰς Ἱερουσαλὴμ, εἰς Βηθσφαγὴ¹³ καὶ Βηθανίαν,¹⁴ 11
πρὸς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν,¹⁵ ἀποστέλλει δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ 2
λέγει αὐτοῖς, Ὑπάγετε εἰς τὴν κώμην¹⁶ τὴν κατέναντι¹⁷ ὑμῶν: καὶ
εὐθέως εἰσπορευόμενοι¹⁸ εἰς αὐτὴν εὐρήσετε πῶλον¹⁹ δεδεμένον, ἐφ’

¹λύτρον, ου, τό, price of release, ransom. ²ἀντί, instead of, in place of. ³Τιμαῖος, ου, ὁ, Timaeus. ⁴Βαρτιμαῖος, ου, ὁ, Bartimaeus. ⁵προσαιτέω, beg. ⁶Ναζωραῖος, ου, ὁ, Nazarene, inhabitant of Nazareth. ⁷ἐλεέω, have mercy, pity. ⁸σιωπάω, be silent, keep silence. ⁹θαρσέω, of good courage, of good cheer. ¹⁰ἀποβάλλω, throw away, cast aside. ¹¹ῥαββουνί, Rabboni, my master. ¹²ἀναβλέπω, look up, receive sight. ¹³Βηθσφαγή, ἡ, Bethphage. ¹⁴Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ¹⁵ἐλαια, ας, ἡ, olive tree. ¹⁶κώμη, ης, ἡ, village. ¹⁷κατέναντι, over against, opposite. ¹⁸εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ¹⁹πῶλος, ου, ὁ, colt, young ass.

ὃν οὐδεὶς ἀνθρώπων κεκάθικεν: λύσαντες αὐτὸν ἀγάγετε. Καὶ ἐάν τις 3
 ὑμῖν εἴπῃ, Τί ποιεῖτε τοῦτο; εἶπατε ὅτι Ὁ κύριος αὐτοῦ χρεῖαν ἔχει:
 καὶ εὐθέως αὐτὸν ἀποστέλλει ὧδε. Ἀπῆλθον δὲ καὶ εὔρον πῶλον¹ 4
 δεδεμένον πρὸς τὴν θύραν ἔξω ἐπὶ τοῦ ἀμφοδου,² καὶ λύουσιν αὐτόν. 5
 Καὶ τινες τῶν ἐκεῖ ἐστηκότων ἔλεγον αὐτοῖς, Τί ποιεῖτε λύοντες τὸν
 πῶλον;¹ Οἱ δὲ εἶπον αὐτοῖς καθὼς ἐνετείλατο³ ὁ Ἰησοῦς: καὶ ἀφῆκαν 6
 αὐτούς. Καὶ ἤγαγον τὸν πῶλον¹ πρὸς τὸν Ἰησοῦν: καὶ ἐπέβαλον⁴ 7
 αὐτῷ τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ ἐκάθισεν ἐπ' αὐτῷ. Πολλοὶ δὲ τὰ ἱμάτια 8
 αὐτῶν ἔστρωσαν⁵ εἰς τὴν ὁδόν: ἄλλοι δὲ στοιβάδας⁶ ἔκοπτον⁷ ἐκ τῶν
 δένδρων,⁸ καὶ ἐστρώννουν⁵ εἰς τὴν ὁδόν. Καὶ οἱ προάγοντες⁹ καὶ οἱ 9
 ἀκολουθοῦντες ἔκραζον, λέγοντες, Ὡσαννά:¹⁰ εὐλογημένος ὁ
 ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου. Εὐλογημένη ἡ ἐρχομένη βασιλεία ἐν 10
 ὀνόματι κυρίου τοῦ πατρὸς ἡμῶν Δαυίδ. Ὡσαννά¹⁰ ἐν τοῖς ὑψίστοις.¹¹

Καὶ εἰσῆλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἰς τὸ ἱερόν: καὶ 11
 περιβλεψάμενος¹² πάντα, ὀψίας¹³ ἤδη οὔσης τῆς ὥρας, ἐξῆλθεν εἰς
 Βηθανίαν¹⁴ μετὰ τῶν δώδεκα.

¹ πῶλος, ου, ὁ, colt, young ass. ² ἀμφοδον, ου, τό, street, quarter. ³ ἐντέλλομαι, command, give orders. ⁴ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ⁵ στρωννύω, spread, furnish. ⁶ στοιβάς, αδος, ἡ, bough, branch of a tree. ⁷ κόπτω, strike, smite. ⁸ δένδρον, ου, τό, tree. ⁹ προάγω, lead forth, go before. ¹⁰ ὠσαννά, hosanna. ¹¹ ὑψιστος, highest, most high. ¹² περιβλέπομαι, look around, look around on. ¹³ ὄψιος, late. ¹⁴ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany.

Καὶ τῇ ἐπαύριον¹ ἐξελθόντων αὐτῶν ἀπὸ Βηθανίας,² ἐπεινάσεν.³ Καὶ 12
 ἰδὼν συκῆν⁴ μακρόθεν,⁵ ἔχουσιν φύλλα,⁶ ἦλθεν εἰ ἄρα⁷ εὐρήσει τι ἐν
 αὐτῇ· καὶ ἐλθὼν ἐπ' αὐτήν, οὐδὲν εὔρεν εἰ μὴ φύλλα·⁶ οὐ γὰρ ἦν
 καιρὸς σύκων.⁸ Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ, Μηκέτι⁹ ἐκ σοῦ 14
 εἰς τὸν αἰῶνα μηδεὶς καρπὸν φάγοι. Καὶ ἤκουον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.

Καὶ ἔρχονται εἰς Ἱεροσόλυμα· καὶ εἰσελθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερόν 15
 ἤρξατο ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας¹⁰ καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ· καὶ
 τὰς τραπέζας¹¹ τῶν κολλυβιστῶν,¹² καὶ τὰς καθέδρας¹³ τῶν
 πωλούντων¹⁰ τὰς περιστεράς¹⁴ κατέστρεψεν·¹⁵ καὶ οὐκ ἤφιεν ἵνα τις 16
 διενέγκῃ¹⁶ σκεῦος¹⁷ διὰ τοῦ ἱεροῦ. Καὶ ἐδίδασκεν, λέγων αὐτοῖς, Οὐ 17
 γέγραπται ὅτι Ὁ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς κληθήσεται πᾶσιν τοῖς
 ἔθνεσιν; Ὑμεῖς δὲ ἐποιήσατε αὐτὸν σπήλαιον¹⁸ ληστῶν.¹⁹ Καὶ 18
 ἤκουσαν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ ἐζήτουν πῶς αὐτὸν
 ἀπολέσωσιν· ἐφοβοῦντο γὰρ αὐτόν, ὅτι πᾶς ὁ ὄχλος ἐξεπλήσσετο²⁰
 ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ.

Καὶ ὅτε ὀψέ²¹ ἐγένετο, ἐξεπορεύετο ἔξω τῆς πόλεως. 19

¹ ἐπαύριον, on the morrow, on the next day. ² Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ³ πεινάω, hunger, am hungry. ⁴ συκῆ, ἡς, ἡ, fig tree. ⁵ μακρόθεν, from afar, afar. ⁶ φύλλον, ου, τό, leaf. ⁷ ἄρα, so? (introduces a question). ⁸ σύκων, ου, τό, fig. ⁹ μηκέτι, no longer. ¹⁰ πωλέω, sell. ¹¹ τράπεζα, ης, ἡ, table. ¹² κολλυβιστής, ου, ὁ, moneychanger, money-changer. ¹³ καθέδρα, ας, ἡ, seat, chair. ¹⁴ περιστέρα, ἄς, ἡ, dove. ¹⁵ καταστρέφω, overturn, destroy. ¹⁶ διαφέρω, differ, carry through. ¹⁷ σκεῦος, ους, τό, vessel, goods (plural). ¹⁸ σπήλαιον, ου, τό, cave, den. ¹⁹ ληστής, ου, ὁ, robber, brigand. ²⁰ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ²¹ ὀψέ, long after, late.

Καὶ πρωῒ¹ παραπορευόμενοι,² εἶδον τὴν συκῇν³ ἐξηραμμένην⁴ ἐκ ριζῶν.⁵ 20

Καὶ ἀναμνησθεὶς⁶ ὁ Πέτρος λέγει αὐτῷ, Ῥαββί, ἴδε, ἡ συκῇ³ ἦν 21

κατηράσω⁷ ἐξήρანται.⁴ Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς, Ἔχετε 22

πίστιν θεοῦ. Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν ὅτι ὃς ἂν εἴπῃ τῷ ὄρει τούτῳ, 23

Ἄρθῃτι, καὶ βλήθῃτι εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ μὴ διακριθῇ⁸ ἐν τῇ

καρδίᾳ αὐτοῦ, ἀλλὰ πιστεύσῃ ὅτι ἃ λέγει γίνεται: ἔσται αὐτῷ ὃ ἐὰν

εἴπῃ. Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, Πάντα ὅσα ἂν προσευχόμενοι αἰτήσθε, 24

πιστεύετε ὅτι λαμβάνετε, καὶ ἔσται ὑμῖν. Καὶ ὅταν στήκητε⁹ 25

προσευχόμενοι, ἀφίετε εἴ τι ἔχετε κατὰ τινος: ἵνα καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ

ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀφῇ ὑμῖν τὰ παραπτώματα¹⁰ ὑμῶν. Εἰ δὲ ὑμεῖς οὐκ 26

ἀφίετε, οὐδὲ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀφήσει τὰ

παραπτώματα¹⁰ ὑμῶν.

Καὶ ἔρχονται πάλιν εἰς Ἱεροσόλυμα: καὶ ἐν τῷ ἱερῷ περιπατοῦντος 27

αὐτοῦ, ἔρχονται πρὸς αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ

πρεσβύτεροι, καὶ λέγουσιν αὐτῷ, Ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; Καὶ 28

τίς σοι τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἔδωκεν ἵνα ταῦτα ποιῇς; Ὁ δὲ Ἰησοῦς 29

ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Ἐπερωτήσω ὑμᾶς καὶ ἐγὼ ἓνα λόγον, καὶ

ἀποκρίθητέ μοι, καὶ ἐρῶ ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ. Τὸ 30

βάπτισμα¹¹ Ἰωάννου ἐξ οὐρανοῦ ἦν, ἢ ἐξ ἀνθρώπων; Ἀποκρίθητέ μοι.

Καὶ ἐλογίζοντο πρὸς ἑαυτούς, λέγοντες, Ἐὰν εἴπωμεν, Ἐξ οὐρανοῦ, 31

¹ πρωῒ, early in the morning, at dawn. ² παραπορεύομαι, go beside, go past. ³ συκῇ, ἥς, ἡ, fig tree. ⁴ ξηραίνω, dry up, parch. ⁵ ρίζα, ἡς, ἡ, root, that which grows from the root. ⁶ ἀναμνησκω, remind, remember. ⁷ καταράομαι, curse. ⁸ διακρίνω, discriminate, judge. ⁹ στήκω, stand, stand fast. ¹⁰ παράπτωμα, τος, τό, trespass, falling away. ¹¹ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism.

ἐρεῖ, Διὰ τί οὖν οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ; Ἀλλ' εἶπωμεν, Ἐξ ἀνθρώπων, 32
ἐφοβοῦντο τὸν λαόν· ἅπαντες γὰρ εἶχον τὸν Ἰωάννην, ὅτι ὄντως¹
προφήτης ἦν. Καὶ ἀποκριθέντες λέγουσιν τῷ Ἰησοῦ, Οὐκ οἶδαμεν. 33
Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς λέγει αὐτοῖς, Οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ
ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ.

Καὶ ἤρξατο αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς λέγειν, Ἀμπελῶνα² ἐφύτευσεν³ 12
ἄνθρωπος, καὶ περιέθηκεν⁴ φραγμόν,⁵ καὶ ὠρυξεν⁶ ὑπολήνιον,⁷ καὶ
ὠκοδόμησεν πύργον,⁸ καὶ ἐξέδοτο⁹ αὐτὸν γεωργοῖς,¹⁰ καὶ ἀπεδήμησεν.
Καὶ ἀπέστειλεν πρὸς τοὺς γεωργοὺς¹⁰ τῷ καιρῷ δοῦλον, ἵνα παρὰ 2
τῶν γεωργῶν¹⁰ λάβῃ ἀπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ ἀμπελῶνος.² Οἱ δὲ 3
λαβόντες αὐτὸν ἔδειραν,¹² καὶ ἀπέστειλαν κενόν.¹³ Καὶ πάλιν 4
ἀπέστειλεν πρὸς αὐτοὺς ἄλλον δοῦλον· κακεῖνον¹⁴ λιθοβολήσαντες¹⁵
ἐκεφαλαίωσαν,¹⁶ καὶ ἀπέστειλαν ἡτιμωμένον.¹⁷ Καὶ πάλιν ἄλλον 5
ἀπέστειλεν· κακεῖνον¹⁴ ἀπέκτειναν· καὶ πολλοὺς ἄλλους, τοὺς μὲν
δέροντες,¹² τοὺς δὲ ἀποκτένοντες. Ἔτι οὖν ἓνα υἱὸν ἔχων ἀγαπητὸν 6
αὐτοῦ, ἀπέστειλεν καὶ αὐτὸν πρὸς αὐτοὺς ἔσχατον, λέγων ὅτι
Ἐντραπήσονται¹⁸ τὸν υἱόν μου. Ἐκεῖνοι δὲ οἱ γεωργοὶ¹⁰ εἶπον πρὸς 7
ἑαυτοὺς ὅτι Οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος·¹⁹ δεῦτε,²⁰ ἀποκτείνωμεν
αὐτόν, καὶ ἡμῶν ἔσται ἡ κληρονομία.²¹ Καὶ λαβόντες αὐτόν 8

¹ ὄντως, really, indeed. ² ἀμπελῶν, ὠνος, ὁ, vineyard. ³ φυτεύω, plant. ⁴ περιτίθμι, place around, put around. ⁵ φραγμός, οὔ, ὁ, wall, fence. ⁶ ὀρύσσω, dig, dig out. ⁷ ὑπολήνιον, οὐ, τό, wine trough, vat. ⁸ πύργος, οὐ, ὁ, tower, fortified structure. ⁹ ἐκδίδωμι, rent, let out for hire. ¹⁰ γεωργός, οὔ, ὁ, farmer, worker of the soil. ¹¹ ἀποδημέω, go abroad, go on a journey. ¹² δέρω, beat, flay. ¹³ κενός, empty, vain. ¹⁴ κακεῖνος, and he, and she. ¹⁵ λιθοβολέω, pelt with stones, stone. ¹⁶ κεφαλαίω, wound in the head. ¹⁷ ἀτιμώ, dishonor, treat shamefully. ¹⁸ ἐντρέπω, turn about, reverence. ¹⁹ κληρονόμος, οὐ, ὁ, heir, inheritor. ²⁰ δεῦτε, come!. ²¹ κληρονομία, ας, ἡ, inheritance.

ἀπέκτειναν, καὶ ἐξέβαλον ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος.¹ Τί οὖν ποιήσει ὁ 9
κύριος τοῦ ἀμπελῶνος; ¹ Ἐλεύσεται καὶ ἀπολέσει τοὺς γεωργούς,² καὶ
δώσει τὸν ἀμπελῶνα¹ ἄλλοις. Οὐδὲ τὴν γραφὴν ταύτην ἀνέγνωτε, 10
Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν³ οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς
κεφαλὴν γωνίας:⁴ παρὰ κυρίου ἐγένετο αὕτη, καὶ ἔστιν θαυμαστὴ⁵ ἐν 11
ὀφθαλμοῖς ἡμῶν; Καὶ ἐζήτουν αὐτὸν κρατῆσαι, καὶ ἐφοβήθησαν 12
τὸν ὄχλον: ἔγνωσαν γὰρ ὅτι πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν εἶπεν: καὶ
ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλθον.

Καὶ ἀποστέλλουσιν πρὸς αὐτόν τινὰς τῶν Φαρισαίων καὶ τῶν 13
Ἑρῳδιανῶν,⁶ ἵνα αὐτὸν ἀγρεύσωσιν⁷ λόγῳ. Οἱ δὲ ἐλθόντες λέγουσιν 14
αὐτῷ, Διδάσκαλε, οἶδαμεν ὅτι ἀληθὴς⁸ εἶ, καὶ οὐ μέλει⁹ σοι περὶ
οὐδενός: οὐ γὰρ βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐπ' ἀληθείας
τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ διδάσκεις. Ἔξεστιν κῆνσον¹⁰ Καίσαρι¹¹ δοῦναι, ἢ
οὐ; Δῶμεν, ἢ μὴ δῶμεν; Ὁ δὲ εἰδὼς αὐτῶν τὴν ὑπόκρισιν¹² εἶπεν 15
αὐτοῖς, Τί με πειράζετε; Φέρετέ μοι δηνάριον,¹³ ἵνα ἴδω. Οἱ δὲ 16
ἤνεγκαν. Καὶ λέγει αὐτοῖς, Τίνος ἡ εἰκὼν¹⁴ αὕτη καὶ ἡ ἐπιγραφή;¹⁵ Οἱ
δὲ εἶπον αὐτῷ, Καίσαρος.¹¹ Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, 17
Ἀπόδοτε τὰ Καίσαρος Καίσαρι,¹¹ καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ. Καὶ
ἐθαύμασαν ἐπ' αὐτῷ.

¹ ἀμπελῶν, ὠνος, ὁ, vineyard. ² γεωργός, οὐ, ὁ, farmer, worker of the soil. ³ ἀποδοκιμάζω, reject, reject after testing. ⁴ γωνία, ας, ἡ, angle, corner. ⁵ θαυμαστός, wonderful, marvelous. ⁶ Ἑρῳδιανοί, ὠν, ὁ, Herodian, Herodians. ⁷ ἀγρεύω, trap, catch. ⁸ ἀληθής, true, unconcealed. ⁹ μέλει, it is a care, it concerns. ¹⁰ κῆνσος, οὐ, ὁ, government tax, poll tax. ¹¹ Καίσαρ, ος, ὁ, Caesar. ¹² ὑπόκρισις, εως, ἡ, hypocrisy. ¹³ δηνάριον, οὐ, ὁ, denarius. ¹⁴ εἰκὼν, ὄνος, ἡ, image, likeness. ¹⁵ ἐπιγραφή, ἡς, ἡ, inscription, title.

Καὶ ἔρχονται Σαδδουκαῖοι¹ πρὸς αὐτόν, οἵτινες λέγουσιν ἀνάστασιν μὴ 18
 εἶναι: καὶ ἐπηρώτησαν αὐτόν, λέγοντες, Διδάσκαλε, Μωσῆς 19
 ἔγραψεν ἡμῖν ὅτι Ἐάν τινος ἀδελφὸς ἀποθάνῃ, καὶ καταλίπῃ²
 γυναῖκα, καὶ τέκνα μὴ ἂφῃ, ἵνα λάβῃ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα
 αὐτοῦ, καὶ ἐξαναστήσῃ³ σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. Ἑπτὰ ἀδελφοὶ 20
 ἦσαν: καὶ ὁ πρῶτος ἔλαβεν γυναῖκα, καὶ ἀποθνήσκων οὐκ ἄφηκεν
 σπέρμα: καὶ ὁ δεύτερος ἔλαβεν αὐτήν, καὶ ἀπέθανεν, καὶ οὐδὲ αὐτὸς 21
 ἄφηκεν σπέρμα: καὶ ὁ τρίτος ὡσαύτως.⁴ Καὶ ἔλαβον αὐτήν οἱ ἑπτὰ, 22
 καὶ οὐκ ἄφηκαν σπέρμα. Ἐσχάτη πάντων ἀπέθανεν καὶ ἡ γυνή. Ἐν 23
 τῇ ἀναστάσει, ὅταν ἀναστῶσιν, τίνος αὐτῶν ἔσται γυνή; Οἱ γὰρ
 ἑπτὰ ἔσχον αὐτήν γυναῖκα. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, 24
 Οὐ διὰ τοῦτο πλανᾶσθε, μὴ εἰδότες τὰς γραφάς, μηδὲ τὴν δύναμιν
 τοῦ θεοῦ; Ὅταν γὰρ ἐκ νεκρῶν ἀναστῶσιν, οὔτε γαμοῦσιν,⁵ οὔτε 25
 γαμίσκονται,⁶ ἀλλ' εἰσὶν ὡς ἄγγελοι οἱ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Περὶ δὲ τῶν 26
 νεκρῶν, ὅτι ἐγείρονται, οὐκ ἀνέγνωτε ἐν τῇ βίβλῳ⁷ Μωσέως, ἐπὶ τοῦ
 βάτου,⁸ ὡς εἶπεν αὐτῷ ὁ θεός, λέγων, Ἐγὼ ὁ θεὸς Ἀβραάμ, καὶ ὁ θεὸς
 Ἰσαάκ, καὶ ὁ θεὸς Ἰακώβ; Οὐκ ἔστιν ὁ θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ θεὸς 27
 ζώντων: ὑμεῖς οὖν πολὺ πλανᾶσθε.

Καὶ προσελθὼν εἰς τῶν γραμματέων, ἀκούσας αὐτῶν συζητούντων,⁹ 28
 εἰδὼς ὅτι καλῶς αὐτοῖς ἀπεκρίθη, ἐπηρώτησεν αὐτόν, Ποία ἐστὶν
 πρώτη πάντων ἐντολή; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίθη αὐτῷ ὅτι Πρώτη 29

¹ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ² καταλείπω, leave, leave behind. ³ ἐξανίστημι, raise up, rise up. ⁴ ὡσαύτως, likewise. ⁵ γαμέω, marry. ⁶ γαμίσκω, give in marriage. ⁷ βιβλος, ου, ἡ, book, scroll. ⁸ βάτος, ου, ὁ, bath (a liquid measure). ⁹ συζητέω, discuss, dispute.

πάντων τῶν ἐντολῶν, Ἄκουε, Ἰσραήλ: κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν, κύριος
 εἷς ἐστίν: καὶ ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, 30
 καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας¹ σου, καὶ ἐξ
 ὅλης τῆς ἰσχύος² σου. Αὕτη πρώτη ἐντολή. Καὶ δευτέρα ὁμοία αὕτη, 31
 Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον³ σου ὡς σεαυτόν. Μείζων τούτων ἄλλη
 ἐντολή οὐκ ἔστιν. Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ γραμματεὺς, Καλῶς, διδάσκαλε, 32
 ἐπ' ἀληθείας εἶπας ὅτι εἷς ἐστίν, καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλος πλὴν αὐτοῦ: 33
 καὶ τὸ ἀγαπᾶν αὐτὸν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας, καὶ ἐξ ὅλης τῆς συνέσεως,⁴
 καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος,² καὶ τὸ ἀγαπᾶν τὸν
 πλησίον³ ὡς ἑαυτόν, πλείον ἐστίν πάντων τῶν ὀλοκαυτωμάτων⁵ καὶ
 θυσιῶν.⁶ Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἰδὼν αὐτὸν ὅτι νουνεχῶς⁷ ἀπεκρίθη, εἶπεν 34
 αὐτῷ, Οὐ μακρὰν⁸ εἶ ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ. Καὶ οὐδεὶς οὐκέτι
 ἐτόλμα⁹ αὐτὸν ἐπερωτῆσαι.

Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἔλεγεν, διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ, Πῶς λέγουσιν 35
 οἱ γραμματεῖς ὅτι ὁ χριστὸς υἱὸς ἐστίν Δαυὶδ; Αὐτὸς γὰρ Δαυὶδ 36
 εἶπεν ἐν πνεύματι ἀγίῳ, Λέγει ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, Κάθου ἐκ
 δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον¹⁰ τῶν ποδῶν σου.
 Αὐτὸς οὖν Δαυὶδ λέγει αὐτὸν κύριον: καὶ πόθεν¹¹ υἱὸς αὐτοῦ ἐστίν; 37
 Καὶ ὁ πολλὸς ὄχλος ἤκουεν αὐτοῦ ἡδέως.¹²

¹ διάνοια, ας, ἡ, mind, understanding. ² ἰσχύς, ύος, ἡ, strength, power. ³ πλησίον, near, neighbor (as a noun). ⁴ σύνεσις, εως, ἡ, understanding, insight. ⁵ ὀλοκαύτωμα, τος, τό, whole burnt offering. ⁶ θυσία, ας, ἡ, sacrifice. ⁷ νουνεχῶς, wisely, thoughtfully. ⁸ μακρὰν, far away. ⁹ τολμάω, dare, endure. ¹⁰ ὑποπόδιον, ου, τό, footstool. ¹¹ πόθεν, from where? whence. ¹² ἡδέως, sweetly, gladly.

Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τῇ διδαχῇ αὐτοῦ, Βλέπετε ἀπὸ τῶν γραμματέων, 38
 τῶν θελόντων ἐν στολαῖς¹ περιπατεῖν, καὶ ἀσπασμούς² ἐν ταῖς
 ἀγοραῖς,³ καὶ πρωτοκαθεδρίας⁴ ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ 39
 πρωτοκλισίας⁵ ἐν τοῖς δεῖπνοις·⁶ οἱ κατεσθίοντες⁷ τὰς οἰκίας τῶν 40
 χηρῶν,⁸ καὶ προφάσει⁹ μακρὰ¹⁰ προσευχόμενοι· οὗτοι λήψονται
 περισσότερον¹¹ κρίμα.¹²

Καὶ καθίσας ὁ Ἰησοῦς κατέναντι¹³ τοῦ γαζοφυλακίου¹⁴ ἐθεώρει πῶς ὁ 41
 ὄχλος βάλλει χαλκὸν¹⁵ εἰς τὸ γαζοφυλάκιον·¹⁴ καὶ πολλοὶ πλούσιοι¹⁶
 ἔβαλλον πολλά. Καὶ ἐλθοῦσα μία χήρα⁸ πτωχὴ ἔβαλεν λεπτὰ¹⁷ δύο, 42
 ὃ ἐστὶν κοδράντης.¹⁸ Καὶ προσκαλεσάμενος¹⁹ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, 43
 λέγει αὐτοῖς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἡ χήρα⁸ αὕτη ἡ πτωχὴ πλεῖον
 πάντων βέβληκεν τῶν βαλλόντων εἰς τὸ γαζοφυλάκιον·¹⁴ πάντες 44
 γὰρ ἐκ τοῦ περισσεύοντος αὐτοῖς ἔβαλον· αὕτη δὲ ἐκ τῆς ὑστερήσεως
 αὐτῆς πάντα ὅσα εἶχεν ἔβαλεν, ὅλον τὸν βίον²¹ αὐτῆς.

Καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἱεροῦ, λέγει αὐτῷ εἰς τῶν μαθητῶν 13
 αὐτοῦ, Διδάσκαλε, ἴδε, ποταποὶ²² λίθοι καὶ ποταπαὶ²² οἰκοδομαί.²³ 2
 Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ, Βλέπεις ταύτας τὰς μεγάλας
 οἰκοδομάς;²³ Οὐ μὴ ἀφεθῇ λίθος ἐπὶ λίθῳ, ὃς οὐ μὴ καταλυθῇ.²⁴

¹ στολή, ἤ, ἡ, equipment, apparel. ² ἀσπασμός, οὐ, ὁ, greeting, salutation. ³ ἀγορά, ἄς, ἡ, marketplace, place of assembly. ⁴ πρωτοκαθεδρία, ἄς, ἡ, chief seat, seat of honor. ⁵ πρωτοκλισία, ἄς, ἡ, chief place. ⁶ δεῖπνον, οὐ, τό, supper, dinner. ⁷ κατεσθίω, eat up, devour. ⁸ χήρα, ἄς, ἡ, widow. ⁹ πρόφασις, εὖς, ἡ, pretense, pretext. ¹⁰ μακρός, long, far distant. ¹¹ περισσός, excessive, abundant. ¹² κρίμα, ος, τό, judgment, verdict. ¹³ κατέναντι, over against, opposite. ¹⁴ γαζοφυλάκιον, οὐ, τό, treasury. ¹⁵ χαλκός, οὐ, ὁ, money, copper or bronze. ¹⁶ πλούσιος, rich. ¹⁷ λεπτόν, τό, small coin, small piece of money. ¹⁸ κοδράντης, οὐ, ὁ, quadrans (penny). ¹⁹ προσκαλέω, summon. ²⁰ ὑστέρησις, εὖς, ἡ, need, want. ²¹ βίος, οὐ, ὁ, life, manner of life. ²² ποταπός, what kind of? what type of? ²³ οἰκοδομή, ἤς, ἡ, building, edification. ²⁴ καταλύω, destroy, lodge.

Καὶ καθημένου αὐτοῦ εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἑλαιῶν¹ κατέναντι² τοῦ ἱεροῦ, 3
 ἐπηρώτων αὐτὸν κατ' ἰδίαν Πέτρος καὶ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης καὶ
 Ἀνδρέας,³ Εἰπὲ ἡμῖν, πότε ταῦτα ἔσται; Καὶ τί τὸ σημεῖον ὅταν 4
 μέλλῃ πάντα ταῦτα συντελεῖσθαι;⁴ Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς αὐτοῖς 5
 ἤρξατο λέγειν, Βλέπετε μὴ τις ὑμᾶς πλανήσῃ. Πολλοὶ γὰρ 6
 ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέγοντες ὅτι Ἐγὼ εἰμι· καὶ πολλοὺς
 πλανήσουσιν. Ὅταν δὲ ἀκούσητε πολέμους⁵ καὶ ἀκοὰς⁶ πολέμων,⁵ 7
 μὴ θροεῖσθε:⁷ δεῖ γὰρ γενέσθαι, ἀλλ' οὐπω⁸ τὸ τέλος. Ἐγερθήσεται 8
 γὰρ ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν· καὶ ἔσονται σεισμοὶ
 κατὰ τόπους, καὶ ἔσονται λιμοὶ¹⁰ καὶ ταραχαί:¹¹ ἀρχαὶ ὠδίνων¹² ταῦτα.

Βλέπετε δὲ ὑμεῖς ἑαυτοὺς· παραδώσουσιν γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια,¹³ καὶ 9
 εἰς συναγωγὰς δαρήσεσθε,¹⁴ καὶ ἐπὶ ἡγεμόνων¹⁵ καὶ βασιλέων
 σταθήσεσθε ἕνεκεν¹⁶ ἐμοῦ, εἰς μαρτύριον¹⁷ αὐτοῖς. Καὶ εἰς πάντα τὰ 10
 ἔθνη δεῖ πρῶτον κηρυχθῆναι τὸ εὐαγγέλιον. Ὅταν δὲ ἀγάγωσιν ὑμᾶς 11
 παραδιδόντες, μὴ προμεριμνᾶτε¹⁸ τί λαλήσητε, μηδὲ μελετᾶτε:¹⁹
 ἀλλ' ὃ ἐὰν δοθῇ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ, τοῦτο λαλεῖτε· οὐ γάρ ἐστε
 ὑμεῖς οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. Παραδώσει δὲ 12
 ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον, καὶ πατὴρ τέκνον· καὶ

¹ ἐλαία, ας, ἡ, olive tree. ² κατέναντι, over against, opposite. ³ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ⁴ συντελέω, complete, accomplish. ⁵ πόλεμος, ου, ὁ, war, battle. ⁶ ἀκοή, ῆς, ἡ, hearing, report. ⁷ θροέω, disturb, agitate. ⁸ οὐπω, not yet. ⁹ σεισμός, οὔ, ὁ, earthquake, storm. ¹⁰ λιμός, οὔ, ὁ, hunger, famine. ¹¹ ταραχή, ῆς, ἡ, disturbance, tumult. ¹² ὠδίν, ἱνος, ἡ, birth pang, agony. ¹³ συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin. ¹⁴ δέρω, beat, flay. ¹⁵ ἡγεμών, ὄνος, ὁ, governor, leader. ¹⁶ ἕνεκεν, for the sake of, on account of. ¹⁷ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ¹⁸ προμεριμνάω, be anxious beforehand. ¹⁹ μελετάω, take care, take pains with.

ἐπαναστήσονται¹ τέκνα ἐπὶ γονεῖς,² καὶ θανατώσουσιν³ αὐτούς. Καὶ 13
 ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου· ὁ δὲ ὑπομείνας⁴ εἰς
 τέλος, οὗτος σωθήσεται.

Ὅταν δὲ ἴδῃτε τὸ βδέλυγμα⁵ τῆς ἐρημώσεως,⁶ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ Δανιήλ 14
 τοῦ προφήτου, ἐστὼς ὅπου οὐ δεῖ – ὁ ἀναγινώσκων νοεῖτω⁷ – τότε οἱ
 ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν⁸ εἰς τὰ ὄρη· ὁ δὲ ἐπὶ τοῦ δώματος⁹ μὴ 15
 καταβάτω εἰς τὴν οἰκίαν, μηδὲ εἰσελθέτω ἄραι τι ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ·
 καὶ ὁ εἰς τὸν ἀγρὸν ὦν μὴ ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω, ἄραι τὸ 16
 ἱμάτιον αὐτοῦ. Οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ¹⁰ ἐχούσαις καὶ ταῖς 17
 θηλαζούσαις¹¹ ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. Προσεύχεσθε δὲ ἵνα μὴ 18
 γένηται ἡ φυγὴ¹² ὑμῶν χειμῶνος.¹³ Ἔσονται γὰρ αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι 19
 θλίψεις, οἷα¹⁴ οὐ γέγονεν τοιαύτη ἀπ' ἀρχῆς κτίσεως¹⁵ ἕως ἔκτισεν¹⁶ ὁ
 θεὸς ἕως τοῦ νῦν, καὶ οὐ μὴ γένηται. Καὶ εἰ μὴ κύριος ἐκολόβωσεν¹⁷ 20
 τὰς ἡμέρας, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σὰρξ· ἀλλὰ διὰ τοὺς ἐκλεκτούς,¹⁸
 οὓς ἐξελέξατο,¹⁹ ἐκολόβωσεν¹⁷ τὰς ἡμέρας. Τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ, 21
 Ἰδοὺ, ὧδε ὁ χριστός, ἢ Ἰδοὺ, ἐκεῖ, μὴ πιστεύετε. Ἐγερθήσονται γὰρ 22
 ψευδόχριστοι²⁰ καὶ ψευδοπροφῆται,²¹ καὶ δώσουσιν σημεῖα καὶ
 τέρατα,²² πρὸς τὸ ἀποπλανᾶν,²³ εἰ δυνατόν, καὶ τοὺς ἐκλεκτούς.¹⁸ 23
 Ὑμεῖς δὲ βλέπετε· ἰδοὺ, προεῖρηκα²⁴ ὑμῖν πάντα.

¹ ἐπανίστημι, rise up against. ² γονεῖς, ἑως, ὁ, parent. ³ θανατώω, put to death, subdue. ⁴ ὑπομένω, tarry, endure. ⁵ βδέλυγμα, τος, τό, detestable thing, abomination. ⁶ ἐρημώσις, εως, ἡ, desolation, devastation. ⁷ νοέω, understand, consider. ⁸ φεύγω, flee, escape. ⁹ δῶμα, τος, τό, house, housetop. ¹⁰ γαστήρ, τρος, ἡ, belly, womb. ¹¹ θηλάζω, suckle, nurse. ¹² φυγή, ἡς, ἡ, flight. ¹³ χειμῶν, ὦνος, ὁ, winter, storm. ¹⁴ οἷος, such as, of what kind. ¹⁵ κτίσις, εως, ἡ, creation, creature. ¹⁶ κτίζω, create, form. ¹⁷ κολοβόω, curtail, shorten. ¹⁸ ἐκλεκτός, chosen, elect. ¹⁹ ἐκλέγομαι, choose, elect. ²⁰ ψευδόχριστος, ου, ὁ, false Christ or Messiah, false Christ. ²¹ ψευδοπροφήτης, ου, ὁ, false prophet. ²² τέρας, ατος, τό, wonder, portent. ²³ ἀποπλανᾶω, mislead, cause to wander astray. ²⁴ προλέγω, say beforehand, forewarn.

Ἀλλ' ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, μετὰ τὴν θλίψιν ἐκείνην, ὁ ἥλιος 24
σκοτισθήσεται,¹ καὶ ἡ σελήνη² οὐ δώσει τὸ φέγγος³ αὐτῆς, καὶ οἱ 25
ἀστέρες⁴ τοῦ οὐρανοῦ ἔσονται ἐκπίπτοντες,⁵ καὶ αἱ δυνάμεις αἱ ἐν
τοῖς οὐρανοῖς σαλευθήσονται.⁶ Καὶ τότε ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ 26
ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν νεφέλαις⁷ μετὰ δυνάμεως πολλῆς καὶ δόξης. 27
Καὶ τότε ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ ἐπισυνάξει⁸ τοὺς
ἐκλεκτοὺς⁹ αὐτοῦ ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων, ἀπ' ἄκρου¹⁰ γῆς ἕως
ἄκρου¹⁰ οὐρανοῦ.

Ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς¹¹ μάθετε¹² τὴν παραβολήν: ὅταν αὐτῆς ἤδη ὁ κλάδος 28
ἀπαλὸς¹⁴ γένηται, καὶ ἐκφύῃ¹⁵ τὰ φύλλα,¹⁶ γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς τὸ
θέρος¹⁷ ἐστίν: οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν ταῦτα ἴδῃτε γινόμενα, γινώσκετε 29
ὅτι ἐγγὺς ἐστὶν ἐπὶ θύραις. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ παρέλθῃ¹⁸ ἡ 30
γενεὰ αὕτη, μέχρι¹⁹ οὗ πάντα ταῦτα γένηται. Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ 31
παρελεύσεται,¹⁸ οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν.¹⁸ Περὶ δὲ τῆς 32
ἡμέρας ἐκείνης ἢ ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι οἱ ἐν οὐρανῷ,
οὐδὲ ὁ υἱός, εἰ μὴ ὁ πατήρ. Βλέπετε, ἀγρυπνεῖτε²⁰ καὶ προσεύχεσθε: 33
οὐκ οἶδατε γὰρ πότε ὁ καιρὸς ἐστίν. Ὡς ἄνθρωπος ἀπόδημος²¹ ἀφείς 34
τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, καὶ δοὺς τοῖς δούλοις αὐτοῦ τὴν ἐξουσίαν, καὶ
ἐκάστω τὸ ἔργον αὐτοῦ, καὶ τῷ θυρωρῷ²² ἐνετείλατο²³ ἵνα γρηγορή. 35

¹ σκοτίζω, darken. ² σελήνη, ης, ἡ, moon. ³ φέγγος, ους, τό, light, brightness. ⁴ ἀστήρ, ος, ὁ, star. ⁵ ἐκπίπτω, fall away, fall out. ⁶ σαλεύω, shake, excite. ⁷ νεφέλη, ης, ἡ, cloud. ⁸ ἐπισυνάγω, gather, gather together. ⁹ ἐκλεκτός, chosen, elect. ¹⁰ ἄκρον, ου, τό, high point, boundary. ¹¹ συκῆ, ἡς, ἡ, fig tree. ¹² μαθηθῶ, learn, ascertain. ¹³ κλάδος, ου, ὁ, branch (of a tree), branch. ¹⁴ ἀπαλός, tender. ¹⁵ ἐκφύω, put forth, cause to sprout. ¹⁶ φύλλον, ου, τό, leaf. ¹⁷ θέρος, ους, τό, summer. ¹⁸ παρέρχομαι, pass by, go by. ¹⁹ μέχρι, until, as far as (gen). ²⁰ ἀγρυπνέω, sleepless, watchful. ²¹ ἀπόδημος, away on a journey, away from home. ²² θυρωρός, οὔ, ὁ, doorkeeper, gatekeeper. ²³ ἐντέλλομαι, command, give orders. ²⁴ γρηγορέω, watch, keep watch.

Γρηγορεῖτε¹ οὖν: οὐκ οἴδατε γὰρ πότε ὁ κύριος τῆς οἰκίας ἔρχεται,
 ὁψέ,² ἢ μεσονυκτίου,³ ἢ ἀλεκτοροφωνίας,⁴ ἢ πρωΐ:⁵ μὴ ἐλθὼν 36
 ἐξαίφνης⁶ εὖρη ὑμᾶς καθεύδοντας.⁷ Ἄ δὲ ὑμῖν λέγω πᾶσιν λέγω, 37
 Γρηγορεῖτε.¹

Ἦν δὲ τὸ Πάσχα⁸ καὶ τὰ ἄζυμα⁹ μετὰ δύο ἡμέρας: καὶ ἐζήτουν οἱ 14
 ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς πῶς αὐτὸν ἐν δόλῳ¹⁰ κρατήσαντες
 ἀποκτείνωσιν. Ἔλεγον δέ, Μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ,¹¹ μήποτε¹² θόρυβος¹³ 2
 ἔσται τοῦ λαοῦ.

Καὶ ὄντος αὐτοῦ ἐν Βηθανίᾳ,¹⁴ ἐν τῇ οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ,¹⁵ 3
 κατακειμένου¹⁶ αὐτοῦ, ἦλθεν γυνὴ ἔχουσα ἀλάβαστρον¹⁷ μύρου¹⁸
 νάρδου¹⁹ πιστικῆς²⁰ πολυτελοῦς:²¹ καὶ συντρίψασα²² τὸ ἀλάβαστρον,¹⁷
 κατέχευεν²³ αὐτοῦ κατὰ τῆς κεφαλῆς. Ἦσαν δέ τινες ἀγανακτοῦντες 4
 πρὸς ἑαυτούς, καὶ λέγοντες, Εἰς τί ἡ ἀπώλεια²⁵ αὕτη τοῦ μύρου¹⁸
 γέγονεν; Ἦδύνατο γὰρ τοῦτο πραθῆναι²⁶ ἐπάνω²⁷ τριακοσίων²⁸ 5
 δηναρίων,²⁹ καὶ δοθῆναι τοῖς πτωχοῖς. Καὶ ἐνεβριμῶντο³⁰ αὐτῇ. Ὁ δὲ 6
 Ἰησοῦς εἶπεν, Ἄφετε αὐτήν: τί αὐτῇ κόπους³¹ παρέχετε;³² Καλὸν
 ἔργον εἰργάσατο ἐν ἐμοί. Πάντοτε γὰρ τοὺς πτωχοὺς ἔχετε μεθ' 7
 ἑαυτῶν, καὶ ὅταν θέλητε δύνασθε αὐτοὺς εὖ³³ ποιῆσαι: ἐμὲ δὲ οὐ

¹ γρηγορέω, watch, keep watch. ² ὁψέ, long after, late. ³ μεσονύκτιον, οὐ, τό, midnight. ⁴ ἀλεκτοροφωνία, ας, ἡ, crowing of a rooster, cockcrow. ⁵ πρωΐ, early in the morning, at dawn. ⁶ ἐξαίφνης, suddenly, unexpectedly. ⁷ καθεύδω, sleep. ⁸ πάσχα, τό, passover, passover feast. ⁹ ἄζυμος, unleavened, paschal feast. ¹⁰ δόλος, οὐ, ὁ, guile, deceit. ¹¹ ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ¹² μήποτε, never, lest perchance. ¹³ θόρυβος, οὐ, ὁ, uproar, riot. ¹⁴ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ¹⁵ λεπρός, οὐ, ὁ, scaly, leprous. ¹⁶ κατὰκειμαι, lie down, lie sick. ¹⁷ ἀλάβαστρον, οὐ, τό, alabaster jar. ¹⁸ μύρον, οὐ, τό, ointment, perfume. ¹⁹ νάρδος, οὐ, ἡ, spikenard, oil of nard. ²⁰ πιστικός, genuine, pure. ²¹ πολυτελής, very costly, precious. ²² συντρίβω, break in pieces, crush. ²³ καταχέω, pour out, down. ²⁴ ἀγανακτέω, be indignant, am angry. ²⁵ ἀπώλεια, ας, ἡ, destruction, ruin. ²⁶ πιπράσκω, sell. ²⁷ ἐπάνω, above, over (gen). ²⁸ τριακόσιοι, three hundred, 300. ²⁹ δηνάριον, οὐ, ὁ, denarius. ³⁰ ἐμβριμάομαι, be moved with anger, admonish sternly. ³¹ κόπος, οὐ, ὁ, labor, trouble. ³² παρέχω, offer, afford. ³³ εὖ, well, well done.

πάντοτε ἔχετε. Ὁ ἔσχεν αὕτη ἐποίησεν: προέλαβεν¹ μυρίσαι² μου τὸ 8
 σῶμα εἰς τὸν ἐνταφιασμόν.³ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅπου ἐὰν κηρυχθῇ τὸ 9
 εὐαγγέλιον τοῦτο εἰς ὅλον τὸν κόσμον, καὶ ὃ ἐποίησεν αὕτη
 λαληθήσεται εἰς μνημόσυνον⁴ αὐτῆς.

Καὶ ὁ Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης,⁵ εἷς τῶν δώδεκα, ἀπῆλθεν πρὸς τοὺς 10
 ἀρχιερεῖς, ἵνα παραδῶ αὐτὸν αὐτοῖς. Οἱ δὲ ἀκούσαντες ἐχάρησαν, 11
 καὶ ἐπηγγείλαντο⁶ αὐτῷ ἀργύριον⁷ δοῦναι, καὶ ἐζήτει πῶς εὐκαίρως⁸
 αὐτὸν παραδῶ.

Καὶ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῶν ἁζύμων,⁹ ὅτε τὸ Πάσχα¹⁰ ἔθουν,¹¹ λέγουσιν 12
 αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, Ποῦ θέλεις ἀπελθόντες ἐτοιμάσωμεν ἵνα
 φάγῃς τὸ Πάσχα;¹⁰ Καὶ ἀποστέλλει δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ 13
 λέγει αὐτοῖς, Ὑπάγετε εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἀπαντήσῃ¹² ὑμῖν ἄνθρωπος
 κεράμιον¹³ ὕδατος βαστάζων:¹⁴ ἀκολουθήσατε αὐτῷ, καὶ ὅπου ἐὰν 14
 εἰσέλθῃ, εἴπατε τῷ οἰκοδεσπότῃ¹⁵ ὅτι Ὁ διδάσκαλος λέγει, Ποῦ
 ἐστὶν τὸ κατάλυμα,¹⁶ ὅπου τὸ Πάσχα¹⁰ μετὰ τῶν μαθητῶν μου φάγω
 ; Καὶ αὐτὸς ὑμῖν δείξει ἀνώγειον¹⁷ μέγα ἐστρωμένον¹⁸ ἑτοιμον:¹⁹ ἐκεῖ 15
 ἐτοιμάσατε ἡμῖν. Καὶ ἐξῆλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἦλθον εἰς τὴν 16
 πόλιν, καὶ εὔρον καθὼς εἶπεν αὐτοῖς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ Πάσχα.¹⁰

¹ προλαμβάνω, take beforehand, take before. ² μυρίζω, anoint. ³ ἐνταφιασμός, οὐ, ὁ, preparation for burial, burial. ⁴ μνημόσυνον, οὐ, τό, memory, memorial. ⁵ Ἰσκαριώτης, οὐ, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ⁶ ἐπαγγέλλομαι, promise, profess. ⁷ ἀργύριον, οὐ, τό, silver, shekel. ⁸ εὐκαίρως, in season, conveniently. ⁹ ἁζυμος, unleavened, paschal feast. ¹⁰ πάσχα, τό, passover, passover feast. ¹¹ θύω, sacrifice, kill. ¹² ἀπαντάω, meet, encounter. ¹³ κεράμιον, οὐ, τό, earthen vessel, jar. ¹⁴ βαστάζω, bear, carry. ¹⁵ οἰκοδεσπότης, οὐ, ὁ, householder, head of a household. ¹⁶ κατάλυμα, τοσ, τό, lodging place, inn. ¹⁷ ἀνώγειον, οὐ, τό, upper room. ¹⁸ στρωννύω, spread, furnish. ¹⁹ ἑτοιμος, ready, prepared.

Καὶ ὀψίας¹ γενομένης ἔρχεται μετὰ τῶν δώδεκα. Καὶ ἀνακειμένων² 17
 αὐτῶν καὶ ἐσθιόντων, εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἷς ἐξ
 ὑμῶν παραδώσει με, ὁ ἐσθίων μετ' ἐμοῦ. Οἱ δὲ ἤρξαντο λυπεῖσθαι,³ 19
 καὶ λέγειν αὐτῷ εἷς καθ' εἷς, Μήτι⁴ ἐγώ; Καὶ ἄλλος, Μήτι⁴ ἐγώ; Ὁ δὲ 20
 ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Εἷς ἐκ τῶν δώδεκα, ὁ ἐμβαπτόμενος⁵ μετ'
 ἐμοῦ εἰς τὸ τρυβλίον.⁶ Ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει, καθὼς 21
 γέγραπται περὶ αὐτοῦ: οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ
 ἀνθρώπου παραδίδοται: καλὸν ἦν αὐτῷ εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος
 ἐκεῖνος.

Καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν, λαβὼν ὁ Ἰησοῦς ἄρτον, εὐλογήσας ἐκλασεν⁷ καὶ 22
 ἔδωκεν αὐτοῖς, καὶ εἶπεν, Λάβετε, φάγετε: τοῦτό ἐστιν τὸ σῶμά μου.
 Καὶ λαβὼν τὸ ποτήριον, εὐχαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς, καὶ ἔπιον ἐξ 23
 αὐτοῦ πάντες. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Τοῦτό ἐστιν τὸ αἷμά μου, τὸ τῆς 24
 καινῆς διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον.⁸ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι 25
 οὐκέτι οὐ μὴ πῖω ἐκ τοῦ γενήματος⁹ τῆς ἀμπέλου,¹⁰ ἕως τῆς ἡμέρας
 ἐκείνης ὅταν αὐτὸ πίνω καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ.

Καὶ ὑμνήσαντες¹¹ ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἑλαιῶν.¹² 26

¹ ὀψιος, late. ² ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ³ λυπέω, grieve, pain. ⁴ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ⁵ ἐμβαπτόω, dip, dip into. ⁶ τρύβλιον, οὐ, τό, bowl, dish. ⁷ κλάω, break. ⁸ ἐκχέω, pour out, shed. ⁹ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ¹⁰ ἀμπελος, οὐ, ἡ, vine. ¹¹ ὑμνέω, sing to, praise. ¹² ἐλαία, ας, ἡ, olive tree.

Καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς ὅτι Πάντες σκανδαλισθήσεσθε ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ 27
 νυκτὶ ταύτῃ· ὅτι γέγραπται, Πατάξω¹ τὸν ποιμένα,² καὶ
 διασκορπισθήσεται³ τὰ πρόβατα. Ἀλλὰ μετὰ τὸ ἐγερθῆναί με, 28
 προάξω⁴ ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν. Ὁ δὲ Πέτρος ἔφη αὐτῷ, Καὶ εἰ 29
 πάντες σκανδαλισθήσονται,⁵ ἀλλ' οὐκ ἐγώ. Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, 30
 Ἀμὴν λέγω σοι ὅτι σὺ σήμερον ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ, πρὶν⁶ ἢ δις⁷
 ἀλέκτορα⁸ φωνῆσαι, τρίς⁹ ἀπαρνήσῃ¹⁰ με. Ὁ δὲ ἐκπερισσοῦ ἔλεγεν 31
 μᾶλλον, Ἐάν με δέῃ συναποθανεῖν¹¹ σοι, οὐ μὴ σε ἀπαρνήσωμαι.¹⁰
 Ὡσαύτως¹² δὲ καὶ πάντες ἔλεγον.

Καὶ ἔρχονται εἰς χωρίον¹³ οὗ τὸ ὄνομα Γεθσημανῆ,¹⁴ καὶ λέγει τοῖς 32
 μαθηταῖς αὐτοῦ, Καθίσατε ὧδε, ἕως προσεύξωμαι. Καὶ 33
 παραλαμβάνει τὸν Πέτρον καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην μεθ' ἑαυτοῦ,
 καὶ ἤρξατο ἐκθαμβεῖσθαι¹⁵ καὶ ἀδημονεῖν.¹⁶ Καὶ λέγει αὐτοῖς, 34
 Περίλυπός¹⁷ ἐστὶν ἡ ψυχὴ μου ἕως θανάτου· μείνατε ὧδε καὶ
 γρηγορεῖτε.¹⁸ Καὶ προσελθὼν μικρόν, ἔπεσεν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ 35
 προσηύχετο ἵνα, εἰ δυνατόν ἐστιν, παρέλθῃ¹⁹ ἀπ' αὐτοῦ ἡ ὥρα. Καὶ 36
 ἔλεγεν, Ἀββᾶ, ὁ πατήρ, πάντα δυνατά σοι. Παρένεγκε²⁰ τὸ ποτήριον
 ἀπ' ἐμοῦ τοῦτο· ἀλλ' οὐ τί ἐγὼ θέλω, ἀλλὰ τί σύ. Καὶ ἔρχεται καὶ 37
 εὐρίσκει αὐτοὺς καθεύδοντας,²¹ καὶ λέγει τῷ Πέτρῳ, Σίμων,

¹ πατάσσω, strike, smite. ² ποιμήν, ἐνος, ὁ, shepherd. ³ διασκορπίζω, scatter, separate. ⁴ προάγω, lead forth, go before. ⁵ σκανδαλίζω, cause to stumble. ⁶ πρὶν, before, formerly. ⁷ δις, twice. ⁸ ἀλέκτωρ, ὀρος, ὁ, rooster, cock. ⁹ τρίς, thrice, three times. ¹⁰ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ¹¹ συναποθνήσκω, die with, die together with. ¹² ὡσαύτως, likewise. ¹³ χωρίον, οὐ, τό, place, field. ¹⁴ Γεθσημανῆ, ἡ, Gethsemane. ¹⁵ ἐκθαμβέομαι, amaze, be amazed. ¹⁶ ἀδημονέω, distressed, troubled. ¹⁷ περίλυπος, very sad, very sorrowful. ¹⁸ γρηγορέω, watch, keep watch. ¹⁹ παρέρχομαι, pass by, go by. ²⁰ παραφέρω, carry away, remove. ²¹ καθεύδω, sleep.

καθεύδεις;¹ Οὐκ ἴσχυσας² μίαν ὥραν γρηγορήσαι;³ Γρηγορεῖτε³ καὶ 38
 προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθῃτε εἰς πειρασμόν.⁴ Τὸ μὲν πνεῦμα
 πρόθυμον,⁵ ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής.⁶ Καὶ πάλιν ἀπελθὼν προσήύξατο, 39
 τὸν αὐτὸν λόγον εἰπών. Καὶ ὑποστρέψας εὔρεν αὐτοὺς πάλιν 40
 καθεύδοντας:¹ ἦσαν γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν βεβαρημένοι,⁷ καὶ οὐκ
 ᾔδειςαν τί αὐτῷ ἀποκριθῶσιν. Καὶ ἔρχεται τὸ τρίτον, καὶ λέγει 41
 αὐτοῖς, Καθεύδετε¹ λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε.⁸ Ἀπέχει:⁹ ἦλθεν ἡ ὥρα.
 Ἴδού, παραδίδοται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰς χεῖρας τῶν
 ἁμαρτωλῶν. Ἐγείρεσθε, ἄγωμεν. Ἴδού, ὁ παραδιδούς με ἤγγικεν. 42

Καὶ εὐθέως, ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, παραγίνεται Ἰούδας, εἷς ὧν τῶν 43
 δώδεκα, καὶ μετ' αὐτοῦ ὄχλος πολὺς μετὰ μαχαιρῶν¹⁰ καὶ ξύλων,¹¹
 παρὰ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν γραμματέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων. 44
 Δεδώκει δὲ ὁ παραδιδούς αὐτὸν σύσσημον¹² αὐτοῖς, λέγων, Ὅν ἂν
 φιλήσω,¹³ αὐτός ἐστιν: κρατήσατε αὐτόν, καὶ ἀπαγάγετε¹⁴ ἀσφαλῶς.¹⁵
 Καὶ ἔλθων, εὐθέως προσελθὼν αὐτῷ λέγει αὐτῷ, Ῥαββί, Ῥαββί: καὶ 45
 κατεφίλησεν¹⁶ αὐτόν. Οἱ δὲ ἐπέβαλον¹⁷ ἐπ' αὐτόν τὰς χεῖρας αὐτῶν, 46
 καὶ ἐκράτησαν αὐτόν. Εἷς δὲ τις τῶν παρεστηκότων σπασάμενος¹⁸ 47
 τὴν μάχαιραν¹⁰ ἔπαισεν¹⁹ τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἀφείλεν²⁰
 αὐτοῦ τὸ ὠτίον.²¹ Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Ὡς ἐπὶ 48

¹ καθεύδω, sleep. ² ἰσχύω, be strong, able. ³ γρηγορέω, watch, keep watch. ⁴ πειρασμός, οὐ, ὁ, temptation, trial. ⁵ πρόθυμος, willing, ready. ⁶ ἀσθενής, weak, infirm. ⁷ βαρέω, burden, weigh down. ⁸ ἀναπαύω, refresh, take rest. ⁹ ἀπέχω, received, obtain. ¹⁰ μάχαιρα, ἡς, ἡ, sword. ¹¹ ξύλον, οὐ, τό, wood, tree. ¹² σύσσημον, οὐ, ἡ, signal, sign. ¹³ φιλέω, love, kiss. ¹⁴ ἀπάγω, lead away, lead. ¹⁵ ἀσφαλῶς, safely, securely. ¹⁶ καταφιλέω, kiss fervently, kiss affectionately. ¹⁷ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ¹⁸ σπάω, draw (as a sword). ¹⁹ παίω, strike, hit. ²⁰ ἀφαιρέω, take away, smite off. ²¹ ὠτίον, οὐ, τό, ear.

ληστήν¹ ἐξήλθετε μετὰ μαχαιρῶν² καὶ ξύλων³ συλλαβεῖν⁴ με; Καθ' 49
 ἡμέραν ἤμην πρὸς ὑμᾶς ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων, καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ
 με· ἀλλ' ἵνα πληρωθῶσιν αἱ γραφαί. Καὶ ἀφέντες αὐτὸν πάντες 50
 ἔφυγον.⁵

Καὶ εἷς τις νεανίσκος⁶ ἠκολούθησεν αὐτῷ, περιβεβλημένος⁷ σινδόνά⁸ 51
 ἐπὶ γυμνοῦ.⁹ Καὶ κρατοῦσιν αὐτὸν οἱ νεανίσκοι·⁶ ὁ δὲ καταλιπὼν¹⁰ 52
 τὴν σινδόνά⁸ γυμνὸς⁹ ἔφυγεν⁵ ἀπ' αὐτῶν.

Καὶ ἀπήγαγον¹¹ τὸν Ἰησοῦν πρὸς τὸν ἀρχιερέα· καὶ συνέρχονται αὐτῷ 53
 πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ γραμματεῖς. Καὶ ὁ 54
 Πέτρος ἀπὸ μακρόθεν¹² ἠκολούθησεν αὐτῷ ἕως ἔσω¹³ εἰς τὴν αὐλὴν¹⁴
 τοῦ ἀρχιερέως· καὶ ἦν συγκαθήμενος¹⁵ μετὰ τῶν ὑπηρετῶν,¹⁶ καὶ
 θερμαινόμενος¹⁷ πρὸς τὸ φῶς. Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ ὅλον τὸ συνέδριον¹⁸ 55
 ἐζήτουν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ μαρτυρίαν, εἰς τὸ θανατῶσαι¹⁹ αὐτόν, καὶ
 οὐχ εὑρίσκον. Πολλοὶ γὰρ ἐψευδομαρτύρουν²⁰ κατ' αὐτοῦ, καὶ ἴσαι²¹ 56
 αἱ μαρτυρίαι οὐκ ἦσαν. Καὶ τινες ἀναστάντες ἐψευδομαρτύρουν²⁰ 57
 κατ' αὐτοῦ, λέγοντες ὅτι Ἡμεῖς ἠκούσαμεν αὐτοῦ λέγοντος ὅτι Ἐγὼ 58
 καταλύσω²² τὸν ναὸν τοῦτον τὸν χειροποίητον,²³ καὶ διὰ τριῶν
 ἡμερῶν ἄλλον ἀχειροποίητον²⁴ οἰκοδομήσω. Καὶ οὐδὲ οὕτως ἴση²¹ ἦν 59

¹ ληστής, οὐ, ὁ, robber, brigand. ² μάχαιρα, ἡς, ἡ, sword. ³ ξύλον, ου, τό, wood, tree. ⁴ συλλαμβάνω, take, conceive. ⁵ φεύγω, flee, escape. ⁶ νεανίσκος, ου, ὁ, youth, young man. ⁷ περιβάλλω, put around, clothe. ⁸ σινδών, ὄνος, ἡ, fine cloth, linen cloth. ⁹ γυμνός, naked, wearing only under-garments. ¹⁰ καταλείπω, leave, leave behind. ¹¹ ἀπάγω, lead away, lead. ¹² μακρόθεν, from afar, afar. ¹³ ἔσω, within, inside. ¹⁴ αὐλή, ἡς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ¹⁵ συγκαθήμεναι, sit with. ¹⁶ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ¹⁷ θερμαίνω, warm. ¹⁸ συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin. ¹⁹ θανατῶ, put to death, subdue. ²⁰ ψευδομαρτυρέω, bear false witness, testify falsely. ²¹ ἴσος, equal, identical. ²² καταλύω, destroy, lodge. ²³ χειροποίητος, made by hand, done or made with hands. ²⁴ ἀχειροποίητος, not made with hands, not made by hand.

ἡ μαρτυρία αὐτῶν. Καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς εἰς μέσον ἐπηρώτησεν 60
 τὸν Ἰησοῦν, λέγων, Οὐκ ἀποκρίνη οὐδέν; Τί οὗτοί σου
 καταμαρτυροῦσιν;¹ Ὁ δὲ ἐσιώπα,² καὶ οὐδὲν ἀπεκρίνατο. Πάλιν ὁ 61
 ἀρχιερεὺς ἐπηρώτα αὐτόν, καὶ λέγει αὐτῷ, Σὺ εἶ ὁ χριστός, ὁ υἱὸς τοῦ
 εὐλογητοῦ;³ Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, Ἐγώ εἰμι. Καὶ ὄψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ 62
 ἀνθρώπου ἐκ δεξιῶν καθήμενον τῆς δυνάμεως, καὶ ἐρχόμενον μετὰ
 τῶν νεφελῶν⁴ τοῦ οὐρανοῦ. Ὁ δὲ ἀρχιερεὺς διαρρήξας⁵ τοὺς χιτῶνας⁶ 63
 αὐτοῦ λέγει, Τί ἔτι χρειάν ἔχομεν μαρτύρων; Ἠκούσατε τῆς 64
 βλασφημίας.⁷ Τί ὑμῖν φαίνεται; Οἱ δὲ πάντες κατέκριναν⁸ αὐτόν
 εἶναι ἔνοχον⁹ θανάτου. Καὶ ἤρξαντό τινες ἐμπτύειν¹⁰ αὐτῷ, καὶ 65
 περικαλύπτειν¹¹ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ κολαφίζειν¹² αὐτόν, καὶ
 λέγειν αὐτῷ, Προφήτευσον.¹³ Καὶ οἱ ὑπηρέται¹⁴ ῥάπισμασιν¹⁵ αὐτόν
 ἔβαλλον.

Καὶ ὄντος τοῦ Πέτρου ἐν τῇ αὐλῇ¹⁶ κάτω,¹⁷ ἔρχεται μία τῶν παιδισκῶν 66
 τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἰδοῦσα τὸν Πέτρον θερμαινόμενον,¹⁹ ἐμβλέψασα 67
 αὐτῷ λέγει, Καὶ σὺ μετὰ τοῦ Ναζαρηνοῦ²¹ Ἰησοῦ ἦσθα. Ὁ δὲ 68
 ἡρνήσατο, λέγων, Οὐκ οἶδα, οὐδὲ ἐπίσταμαι²² τί σὺ λέγεις. Καὶ
 ἐξῆλθεν ἔξω εἰς τὸ προαύλιον:²³ καὶ ἀλέκτωρ²⁴ ἐφώνησεν. Καὶ ἡ 69
 παιδίσκη¹⁸ ἰδοῦσα αὐτόν πάλιν ἤρξατο λέγειν τοῖς παρεστηκόσιν ὅτι

¹ καταμαρτυρέω, bear witness against, testify against. ² σιωπάω, be silent, keep silence. ³ εὐλογητός, well spoken of, blessed. ⁴ νεφέλη, ης, ἡ, cloud.
⁵ διαρρήσσω, tear asunder. ⁶ χιτῶν, ὠνος, ὁ, tunic, garment. ⁷ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ⁸ κατακρίνω, condemn. ⁹ ἔνοχος, involved in, liable. ¹⁰ ἐμπτύω, spit upon. ¹¹ περικαλύπτω, cover, conceal. ¹² κολαφίζω, strike with the fist, treat roughly. ¹³ προφητεύω, prophesy, foretell. ¹⁴ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ¹⁵ ῥάπισμα, τος, τό, blow, slap in the face. ¹⁶ αὐλή, ἡς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ¹⁷ κάτω, down, below. ¹⁸ παιδίσκη, ης, ἡ, maid, female servant. ¹⁹ θερμαίνω, warm. ²⁰ ἐμβλέπω, look at, look into. ²¹ Ναζαρηνός, οὔ, ὁ, Nazarene, of Nazareth. ²² ἐπίσταμαι, understand, know. ²³ προαύλιον, ου, τό, porch, forecourt. ²⁴ ἀλέκτωρ, ορος, ὁ, rooster, cock.

Οὗτος ἐξ αὐτῶν ἐστίν. Ὁ δὲ πάλιν ἡρνεῖτο. Καὶ μετὰ μικρὸν πάλιν 70
οἱ παρεστῶτες ἔλεγον τῷ Πέτρῳ, Ἀληθῶς¹ ἐξ αὐτῶν εἶ: καὶ γὰρ
Γαλιλαῖος² εἶ, καὶ ἡ λαλιά³ σου ὁμοιάζει.⁴ Ὁ δὲ ἤρξατο ἀναθεματίζειν 71
καὶ ὀμνύναι⁶ ὅτι Οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον τοῦτον ὃν λέγετε. Καὶ ἐκ 72
δευτέρου ἀλέκτωρ⁷ ἐφώνησεν. Καὶ ἀνεμνήσθη⁸ ὁ Πέτρος τὸ ῥῆμα ὃ
εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς ὅτι Πρὶν⁹ ἀλέκτορα⁷ φωνῆσαι δὶς,¹⁰ ἀπαρνήσῃ¹¹
με τρίς.¹² Καὶ ἐπιβαλὼν¹³ ἔκλαιεν.

Καὶ εὐθέως ἐπὶ τὸ πρωῒ¹⁴ συμβούλιον¹⁵ ποιήσαντες οἱ ἀρχιερεῖς μετὰ 15
τῶν πρεσβυτέρων καὶ γραμματέων, καὶ ὅλον τὸ συνέδριον,¹⁶
δήσαντες τὸν Ἰησοῦν ἀπήνεγκαν¹⁷ καὶ παρέδωκαν τῷ Πιλάτῳ. Καὶ 2
ἐπηρώτησεν αὐτὸν ὁ Πιλάτος, Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; Ὁ δὲ
ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ, Σὺ λέγεις. Καὶ κατηγοροῦν¹⁸ αὐτοῦ οἱ 3
ἀρχιερεῖς πολλά: ὁ δὲ Πιλάτος πάλιν ἐπηρώτησεν αὐτόν, λέγων, 4
Οὐκ ἀποκρίνη οὐδέν; Ἴδε, πόσα¹⁹ σου καταμαρτυροῦσιν.²⁰ Ὁ δὲ 5
Ἰησοῦς οὐκέτι οὐδὲν ἀπεκρίθη, ὥστε θαυμάζειν τὸν Πιλάτον.

Κατὰ δὲ ἑορτὴν²¹ ἀπέλυνεν αὐτοῖς ἓνα δέσμιον,²² ὃν περ²³ ἤτοῦντο. Ἦν δὲ 6
ὁ λεγόμενος Βαραββᾶς²⁴ μετὰ τῶν συστασιαστῶν²⁵ δεδεμένος,
οἵτινες ἐν τῇ στάσει²⁶ φόνον²⁷ πεποιήκεισαν. Καὶ ἀναβοήσας²⁸ ὁ ὄχλος 8

¹ ἀληθῶς, truly, really. ² Γαλιλαῖος, Galilean. ³ λαλιά, *ᾱς, ἦ*, speech, way of talking. ⁴ ὁμοιάζω, am like, resemble. ⁵ ἀναθεματίζω, curse, put under an oath or curse. ⁶ ὀμνύνω, swear, take an oath. ⁷ ἀλέκτωρ, *ορος, ὁ*, rooster, cock. ⁸ ἀναμνήσκω, remind, remember. ⁹ πρὶν, before, formerly. ¹⁰ δὶς, twice. ¹¹ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ¹² τρίς, thrice, three times. ¹³ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ¹⁴ πρωῒ, early in the morning, at dawn. ¹⁵ συμβούλιον, *ου, τό*, counsel, council. ¹⁶ συνέδριον, *ου, τό*, council, Sanhedrin. ¹⁷ ἀποφέρω, carry off, bear away. ¹⁸ κατηγορέω, accuse, charge. ¹⁹ πόσος, how many? how great? ²⁰ καταμαρτυρέω, bear witness against, testify against. ²¹ ἑορτή, *ἡς, ἡ*, feast, festival. ²² δέσμιος, *ου, ὁ*, prisoner, one bound. ²³ ὅσπερ, very one who. ²⁴ Βαραββᾶς, *ᾱ, ὁ*, Barabbas. ²⁵ συστασιαστής, *ὁ*, fellow insurgent. ²⁶ στάσις, *εως, ἡ*, standing, rebellion. ²⁷ φόνος, *ου, ὁ*, murder, slaughter. ²⁸ ἀναβοάω, cry out, shout upwards.

ἤρξατο αἰτεῖσθαι καθὼς αἰ¹ ἐποίει αὐτοῖς. Ὁ δὲ Πιλάτος ἀπεκρίθη 9
αὐτοῖς, λέγων, Θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν τὸν βασιλέα τῶν Ἰουδαίων; 10
Ἐγίνωσκεν γὰρ ὅτι διὰ φθόνον² παραδεδώκεισαν αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς. 11
Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς ἀνέσεισαν³ τὸν ὄχλον ἵνα μᾶλλον τὸν Βαραββᾶν⁴
ἀπολύσῃ αὐτοῖς. Ὁ δὲ Πιλάτος ἀποκριθεὶς πάλιν εἶπεν αὐτοῖς, Τί 12
οὖν θέλετε ποιήσω ὃν λέγετε βασιλέα τῶν Ἰουδαίων; Οἱ δὲ πάλιν 13
ἔκραξαν, Σταύρωσον αὐτόν. Ὁ δὲ Πιλάτος ἔλεγεν αὐτοῖς, Τί γὰρ 14
κακὸν ἐποίησεν; Οἱ δὲ περισσοτέρως⁵ ἔκραξαν, Σταύρωσον αὐτόν. 15
Ὁ δὲ Πιλάτος βουλόμενος τῷ ὄχλῳ τὸ ἱκανὸν ποιῆσαι, ἀπέλυσεν
αὐτοῖς τὸν Βαραββᾶν⁴ καὶ παρέδωκεν τὸν Ἰησοῦν φραγελλώσας⁶
ἵνα σταυρωθῇ.

Οἱ δὲ στρατιῶται⁷ ἀπήγαγον⁸ αὐτὸν ἔσω⁹ τῆς αὐλῆς,¹⁰ ὃ ἐστίν 16
πραιτώριον,¹¹ καὶ συγκαλοῦσιν¹² ὄλην τὴν σπεῖραν.¹³ Καὶ ἐνδύουσιν¹⁴ 17
αὐτὸν πορφύραν,¹⁵ καὶ περιτιθέασιν¹⁶ αὐτῷ πλέξαντες¹⁷ ἀκάνθινον¹⁸
στέφανον,¹⁹ καὶ ἤρξαντο ἀσπάζεσθαι αὐτόν, Χαῖρε, ὁ βασιλεὺς τῶν 18
Ἰουδαίων: καὶ ἔτυπτον²⁰ αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν καλάμῳ,²¹ καὶ ἐνέπτυν 19
αὐτῷ, καὶ τιθέντες τὰ γόνατα²³ προσεκύνουν αὐτῷ. Καὶ ὅτε 20
ἐνέπαιζαν²⁴ αὐτῷ, ἐξέδυσαν²⁵ αὐτὸν τὴν πορφύραν,¹⁵ καὶ ἐνέδυσαν¹⁴
αὐτὸν τὰ ἱμάτια τὰ ἴδια, καὶ ἐξάγουσιν²⁶ αὐτὸν ἵνα σταυρώσωσιν

¹ αἰεί, always, ever. ² φθόνος, ου, ὁ, envy, grudge. ³ ἀνασείω, stir up, incite. ⁴ Βαραββᾶς, ᾱ, ὁ, Barabbas. ⁵ περισσῶς, abundantly, exceedingly. ⁶ φραγελλώω, flog, scourge. ⁷ στρατιώτης, ου, ὁ, soldier. ⁸ ἀπάγω, lead away, lead. ⁹ ἔσω, within, inside. ¹⁰ αὐλή, ῆς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ¹¹ πραιτώριον, ου, τό, palace (of the governor). ¹² συγκαλέω, call together. ¹³ σπεῖρα, ῆς, ἡ, cohort. ¹⁴ ἐνδύω, put on, clothe. ¹⁵ πορφύρα, ας, ἡ, purple (cloth), purple garment. ¹⁶ περιτιθέμι, place around, put around. ¹⁷ πλέκω, plait, weave. ¹⁸ ἀκάνθινος, of thorns, thorny. ¹⁹ στέφανος, ου, ὁ, crown, garland. ²⁰ τύπτω, smite, beat. ²¹ καλάμος, ου, ὁ, reed, reed-pen. ²² ἐμπτύω, spit upon. ²³ γόνυ, ατος, τό, knee. ²⁴ ἐμπαίζω, mock. ²⁵ ἐκδύω, take off, put off. ²⁶ ἐξάγω, lead out.

αὐτόν.

Καὶ ἀγγαρεύουσιν¹ παράγοντά² τινὰ Σίμωνα Κυρηναῖον,³ ἐρχόμενον 21
 ἀπ' ἀγροῦ, τὸν πατέρα Ἀλεξάνδρου⁴ καὶ Ρούφου,⁵ ἵνα ἄρῃ τὸν
 σταυρὸν⁶ αὐτοῦ. Καὶ φέρουσιν αὐτὸν ἐπὶ Γολγοθᾶ⁷ τόπον, ὃ ἐστίν 22
 μεθερμηνευόμενον⁸ Κρανίου⁹ Τόπος. Καὶ ἐδίδουν αὐτῷ πιεῖν 23
 ἐσμυρνισμένον¹⁰ οἶνον· ὁ δὲ οὐκ ἔλαβεν. Καὶ σταυρώσαντες αὐτόν, 24
 διαμερίζονται¹¹ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, βάλλοντες κλῆρον¹² ἐπ' αὐτά, τίς τί
 ἄρῃ. Ἦν δὲ ὥρα τρίτη, καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν. Καὶ ἦν ἡ ἐπιγραφή¹³ 25
 τῆς αἰτίας¹⁴ αὐτοῦ ἐπιγεγραμμένη, ¹⁵ Ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. Καὶ 27
 σὺν αὐτῷ σταυροῦσιν δύο ληστές,¹⁶ ἓνα ἐκ δεξιῶν καὶ ἓνα ἐξ
 εὐωνύμων¹⁷ αὐτοῦ. Καὶ ἐπληρώθη ἡ γραφή ἡ λέγουσα, Καὶ μετὰ 28
 ἀνόμων¹⁸ ἐλογίσθη. Καὶ οἱ παραπορευόμενοι¹⁹ ἐβλασφήμουν αὐτόν, 29
 κινεῦντες²⁰ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ λέγοντες, Οὐά,²¹ ὁ καταλύων²²
 τὸν ναὸν καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν, σῶσον σεαυτόν, καὶ 30
 κατάβα ἀπὸ τοῦ σταυροῦ.⁶ Ὁμοίως καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἐμπαίζοντες²³ 31
 πρὸς ἀλλήλους μετὰ τῶν γραμματέων ἔλεγον, Ἄλλους ἔσωσεν,
 ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι. Ὁ χριστὸς ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ 32
 καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ,⁶ ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμεν αὐτῷ.
 Καὶ οἱ συνεσταυρωμένοι²⁴ αὐτῷ ὠνείδιζον²⁵ αὐτόν.

¹ ἀγγαρεύω, compel, press into service. ² παράγω, pass by, depart. ³ Κυρηναῖος, ου, ό, Cyrenian, belonging to Cyrene. ⁴ Ἀλέξανδρος, ου, ό, Alexander. ⁵ Ρούφος, ου, ό, Rufus. ⁶ σταυρός, ου, ό, cross. ⁷ Γολγοθᾶ, ή, Golgotha. ⁸ μεθερμηνεύω, translate, interpret. ⁹ κρανίον, ου, τό, skull. ¹⁰ σμυρνίζω, mix with myrrh, mingle with myrrh. ¹¹ διαμερίζω, divide, distribute. ¹² κλῆρος, ου, ό, lot, portion. ¹³ ἐπιγραφή, ής, ή, inscription, title. ¹⁴ αἰτία, ας, ή, cause, reason. ¹⁵ ἐπιγράφω, write upon, inscribe. ¹⁶ ληστής, ου, ό, robber, brigand. ¹⁷ εὐώνυμος, of good name, euph. for left. ¹⁸ ἄνομος, lawless, without law. ¹⁹ παραπορεύομαι, go beside, go past. ²⁰ κινέω, move, stir. ²¹ οὐά, aha! ah! ²² καταλύω, destroy, lodge. ²³ ἐμπαίζω, mock. ²⁴ συσταυρώω, crucify together with. ²⁵ ὠνειδίζω, reproach, revile.

Γενομένης δὲ ὥρας ἑκτης,¹ σκότος ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν γῆν ἕως ὥρας 33
 ἐνάτης.² Καὶ τῇ ὥρᾳ τῇ ἐνάτῃ² ἐβόησεν³ ὁ Ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ, 34
 λέγων, Ἐλωϊ,⁴ Ἐλωϊ,⁴ λιμὰ⁵ σαβαχθανί;⁶ Ὁ ἐστὶν μεθερμηνεύμενον,
 Ὁ θεός μου, ὁ θεός μου, εἰς τί με ἐγκατέλιπες;⁸ Καί τινες τῶν 35
 παρεστηκότων ἀκούσαντες ἔλεγον, Ἰδοῦ, Ἡλίαν φωνεῖ. Δραμῶν⁹ δὲ 36
 εἷς, καὶ γεμίσας¹⁰ σπόγγον¹¹ ὄξους,¹² περιθείς¹³ τε καλάμῳ,¹⁴ ἐπότιζεν¹⁵
 αὐτόν, λέγων, Ἀφετε, ἴδωμεν εἰ ἔρχεται Ἡλίας καθελεῖν¹⁶ αὐτόν. Ὁ 37
 δὲ Ἰησοῦς ἀφείς φωνὴν μεγάλην ἐξέπνευσεν.¹⁷ Καὶ τὸ καταπέτασμα¹⁸ 38
 τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη¹⁹ εἰς δύο ἀπὸ ἄνωθεν²⁰ ἕως κάτω.²¹ Ἰδὼν δὲ ὁ 39
 κεντυρίων²² ὁ παρεστηκὼς ἐξ ἐναντίας²³ αὐτοῦ ὅτι οὕτως κράζας
 ἐξέπνευσεν,¹⁷ εἶπεν, Ἀληθῶς²⁴ ὁ ἄνθρωπος οὗτος υἱὸς ἦν θεοῦ. Ἦσαν 40
 δὲ καὶ γυναῖκες ἀπὸ μακρόθεν²⁵ θεωροῦσαι, ἐν αἷς ἦν καὶ Μαρία ἡ
 Μαгдаληνῇ,²⁶ καὶ Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώβου τοῦ μικροῦ καὶ Ἰωσῆ²⁷
 μήτηρ, καὶ Σαλώμη,²⁸ αἱ καί, ὅτε ἦν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, ἠκολούθουν 41
 αὐτῷ, καὶ διηκόνουν αὐτῷ, καὶ ἄλλαι πολλαὶ αἱ συναναβαῖσαι²⁹ αὐτῷ
 εἰς Ἱεροσόλυμα.

Καὶ ἤδη ὀψίας³⁰ γενομένης, ἐπεὶ³¹ ἦν Παρασκευή,³² ὃ ἐστὶν 42
 προσάββατον,³³ ἦλθεν Ἰωσήφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθαίας,³⁴ εὐσχήμων³⁵ 43

¹ ἑκτος, sixth. ² ἑνατος, ninth. ³ βοάω, cry aloud, shout. ⁴ ἐλωϊ, Eloi, my God. ⁵ λιμὰ, why. ⁶ σαβαχθανί, thou hast forsaken me. ⁷ μεθερμηνεύω, translate, interpret. ⁸ ἐγκαταλείπω, leave behind, forsake. ⁹ τρέχω, run, exercise myself. ¹⁰ γεμίζω, fill, load. ¹¹ σπόγγος, ου, ὁ, sponge. ¹² ὄξος, ους, τό, sour wine, vinegar. ¹³ περιτίθωμι, place around, put around. ¹⁴ καλάμος, ου, ὁ, reed, reed-pen. ¹⁵ ποτίζω, give drink to, cause to drink. ¹⁶ καθαιρέω, take down, pull down. ¹⁷ ἐκπνέω, breathe out, expire. ¹⁸ καταπέτασμα, τος, τό, curtain or veil, veil. ¹⁹ σχίζω, split, separate. ²⁰ ἄνωθεν, from above, again. ²¹ κάτω, down, below. ²² κεντυρίων, ωνος, ὁ, centurion. ²³ ἐναντίος, opposite, hostile. ²⁴ ἀληθῶς, truly, really. ²⁵ μακρόθεν, from afar, afar. ²⁶ Μαгдаληνῇ, ἥς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ²⁷ Ἰωσῆς, ἦτος, ὁ, Jos. ²⁸ Σαλώμη, ἥς, ἡ, Salome. ²⁹ συναναβαίνω, come or go up with, go up with. ³⁰ ὀψιος, late. ³¹ ἐπεὶ, when, since. ³² παρασκευή, ἥς, ἡ, preparation. ³³ προσάββατον, ου, τό, day before the Sabbath. ³⁴ Ἀριμαθαία, ας, ἡ, Arimathea. ³⁵ εὐσχήμων, honorable.

βουλευτής,¹ ὃς καὶ αὐτὸς ἦν προσδεχόμενος² τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ:
 τολμήσας³ εἰσῆλθεν πρὸς Πιλάτον, καὶ ᾐτήσατο τὸ σῶμα τοῦ
 Ἰησοῦ. Ὁ δὲ Πιλάτος ἐθαύμασεν εἰ ἤδη τέθνηκεν:⁴ καὶ 44
 προσκαλεσάμενος τὸν κεντυρίωνα,⁵ ἐπηρώτησεν αὐτὸν εἰ πάλαι⁶
 ἀπέθανεν. Καὶ γνοὺς ἀπὸ τοῦ κεντυρίωνος,⁵ ἔδωρήσατο⁷ τὸ σῶμα τῷ 45
 Ἰωσήφ. Καὶ ἀγοράσας σινδόνα,⁸ καὶ καθελὼν⁹ αὐτόν, ἐνείλησεν¹⁰ τῇ 46
 σινδόνι,⁸ καὶ κατέθηκεν¹¹ αὐτόν ἐν μνημείῳ, ὃ ἦν λελατομημένον¹² ἐκ
 πέτρας:¹³ καὶ προσεκύλισεν¹⁴ λίθον ἐπὶ τὴν θύραν τοῦ μνημείου. Ἡ 47
 δὲ Μαρία ἡ Μαгдаληνὴ¹⁵ καὶ Μαρία Ἰωσῆ¹⁶ ἐθεώρουν ποῦ¹⁷ τίθεται.

Καὶ διαγενομένου¹⁸ τοῦ σαββάτου, Μαρία ἡ Μαгдаληνὴ¹⁵ καὶ Μαρία 16

Ἰακώβου καὶ Σαλώμῃ¹⁹ ἡγόρασαν ἀρώματα,²⁰ ἵνα ἐλθοῦσαι
 ἀλείψωσιν²¹ αὐτόν. Καὶ λίαν²² πρωτὶ²³ τῆς μιᾶς σαββάτων ἔρχονται 2
 ἐπὶ τὸ μνημεῖον, ἀνατείλαντος²⁴ τοῦ ἡλίου. Καὶ ἔλεγον πρὸς ἑαυτάς, 3
 Τίς ἀποκυλίσει²⁵ ἡμῖν τὸν λίθον ἐκ τῆς θύρας τοῦ μνημείου; Καὶ 4
 ἀναβλέψασαι²⁶ θεωροῦσιν ὅτι ἀποκεκύλισται²⁵ ὁ λίθος: ἦν γὰρ μέγας
 σφόδρα.²⁷ Καὶ εἰσελθοῦσαι εἰς τὸ μνημεῖον, εἶδον νεανίσκον²⁸ 5
 καθήμενον ἐν τοῖς δεξιοῖς, περιβεβλημένον²⁹ στολὴν³⁰ λευκὴν:³¹ καὶ
 ἐξεθαμβήθησαν.³² Ὁ δὲ λέγει αὐταῖς, Μὴ ἐκθαμβεῖσθε:³² Ἰησοῦν 6

¹ βουλευτής, οὗ, ὁ, councilor, member of a city council. ² προσδέχομαι, receive, wait for. ³ τολμάω, dare, endure. ⁴ θνήσκω, die, am dying. ⁵ κεντυρίων, ωνος, ὁ, centurion. ⁶ πάλαι, long ago, of old. ⁷ δωρέομαι, present, bestow. ⁸ σινδών, ὄνος, ἡ, fine cloth, linen cloth. ⁹ καθαιρέω, take down, pull down. ¹⁰ ἐνείλω, wrap in, wrap up. ¹¹ κατατίθηναι, lay (down), place. ¹² λατομέω, hew out of a rock, hew stones. ¹³ πέτρα, ας, ἡ, rock. ¹⁴ προσκυλίω, roll up to, roll to. ¹⁵ Μαгдаληνὴ, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ¹⁶ Ἰωσῆς, ἡτος, ὁ, Jos. ¹⁷ ποῦ, somewhere, about. ¹⁸ διαγίνομαι, go through, pass. ¹⁹ Σαλώμῃ, ἡς, ἡ, Salome. ²⁰ ἄρωμα, τος, τό, spice, perfume. ²¹ ἀλείφω, anoint. ²² λίαν, greatly, very. ²³ πρωτὶ, early in the morning, at dawn. ²⁴ ἀνατέλλω, cause to rise, make to rise. ²⁵ ἀποκυλίω, roll away. ²⁶ ἀναβλέπω, look up, receive sight. ²⁷ σφόδρα, exceedingly, greatly. ²⁸ νεανίσκος, ου, ὁ, youth, young man. ²⁹ περιβάλλω, put around, clothe. ³⁰ στολή, ἡς, ἡ, equipment, apparel. ³¹ λευκός, white, bright. ³² ἐκθαμβέομαι, amaze, be amazed.

ζητεῖτε τὸν Ναζαρηνὸν¹ τὸν ἐσταυρωμένον: ἡγέρθη, οὐκ ἔστιν ὧδε:

Ἴδε, ὁ τόπος ὅπου ἔθηκαν αὐτόν. Ἀλλ' ὑπάγετε, εἶπατε τοῖς μαθηταῖς 7

αὐτοῦ καὶ τῷ Πέτρῳ ὅτι Προάγει² ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν: ἐκεῖ

αὐτὸν ὄψεσθε, καθὼς εἶπεν ὑμῖν. Καὶ ἐξελθοῦσαι ἔφυγον³ ἀπὸ τοῦ 8

μνημείου: εἶχεν δὲ αὐτὰς τρόμος⁴ καὶ ἔκστασις⁵ καὶ οὐδενὶ οὐδὲν

εἶπον, ἐφοβοῦντο γάρ.

Ἀναστὰς δὲ πρωῒ⁶ πρώτῃ σαββάτου ἐφάνη πρῶτον Μαρίᾳ τῇ 9

Μαγδαληνῇ,⁷ ἀφ' ἧς ἐκβεβλήκει ἑπτὰ δαιμόνια. Ἐκείνη πορευθεῖσα 10

ἀπήγγειλεν τοῖς μετ' αὐτοῦ γενομένοις, πενθοῦσιν⁸ καὶ κλαίουσιν. 11

Κἀκεῖνοι⁹ ἀκούσαντες ὅτι ζῇ καὶ ἐθεάθη¹⁰ ὑπ' αὐτῆς ἠπίστησαν.¹¹

Μετὰ δὲ ταῦτα δυσὶν ἐξ αὐτῶν περιπατοῦσιν ἐφανερώθη ἐν ἑτέρᾳ 12

μορφῇ,¹² πορευομένοις εἰς ἀγρόν. Κἀκεῖνοι⁹ ἀπελθόντες ἀπήγγειλαν 13

τοῖς λοιποῖς: οὐδὲ ἐκείνοις ἐπίστευσαν.

Ὑστερον¹³ ἀνακειμένοις¹⁴ αὐτοῖς τοῖς ἑνδεκα¹⁵ ἐφανερώθη, καὶ 14

ὠνειδίσεν¹⁶ τὴν ἀπιστίαν¹⁷ αὐτῶν καὶ σκληροκαρδίαν,¹⁸ ὅτι τοῖς

θεασαμένοις¹⁰ αὐτὸν ἐγηγερμένον οὐκ ἐπίστευσαν. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, 15

Πορευθέντες εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα, κηρύξατε τὸ εὐαγγέλιον πάσῃ

τῇ κτίσει.¹⁹ Ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται: ὁ δὲ ἀπιστήσας 16

¹ Ναζαρηνός, οὐ, ὁ, Nazarene, of Nazareth. ² προάγω, lead forth, go before. ³ φεύγω, flee, escape. ⁴ τρόμος, οὐ, ὁ, trembling, quaking. ⁵ ἔκστασις, εὐ, ἡ, bewilderment, ecstasy. ⁶ πρωῒ, early in the morning, at dawn. ⁷ Μαγδαληνή, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ⁸ πενθέω, mourn, lament. ⁹ κἀκεῖνος, and he, and she. ¹⁰ θεάομαι, look at, behold. ¹¹ ἀπιστέω, disbelieve, be faithless. ¹² μορφή, ἡς, ἡ, form, shape. ¹³ ὕστερον, lastly, afterward. ¹⁴ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ¹⁵ ἑνδεκα, eleven, 11. ¹⁶ ὠνειδίζω, reproach, revile. ¹⁷ ἀπιστία, ας, ἡ, unbelief, unfaithfulness. ¹⁸ σκληροκαρδία, ας, ἡ, hardness of heart. ¹⁹ κτίσις, εὐ, ἡ, creation, creature.

κατακριθήσεται.¹ Σημεῖα δὲ τοῖς πιστεύουσιν ταῦτα 17
 παρακολουθήσει:² ἐν τῷ ὀνόματί μου δαιμόνια ἐκβαλοῦσιν:
 γλώσσαις λαλήσουσιν καιναῖς: ὄφεις³ ἄροῦσιν: καὶ⁴ θανάσιμόν⁵ τι 18
 πίωσιν, οὐ μὴ αὐτοὺς βλάβῃ:⁶ ἐπὶ ἄρρώστους⁷ χεῖρας ἐπιθήσουσιν,
 καὶ καλῶς ἔξουσιν.

Ὁ μὲν οὖν κύριος, μετὰ τὸ λαλήσαι αὐτοῖς, ἀνελήφθη⁸ εἰς τὸν οὐρανόν, 19
 καὶ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ. Ἐκεῖνοι δὲ ἐξελθόντες ἐκήρυξαν 20
 πανταχοῦ,⁹ τοῦ κυρίου συνεργούντος,¹⁰ καὶ τὸν λόγον βεβαιούντος¹¹
 διὰ τῶν ἐπακολουθούντων¹² σημείων. Ἀμήν.

¹ κατακρίνω, condemn. ² παρακολουθέω, follow closely, investigate. ³ ὄφεις, εως, ὁ, snake, serpent. ⁴ καὶ, and if, even if. ⁵ θανάσιμος, deadly, mortal. ⁶ βλάβω, harm, injure. ⁷ ἄρρωστος, sick, ill. ⁸ ἀναλαμβάνω, take up, raise. ⁹ πανταχοῦ, everywhere. ¹⁰ συνεργέω, work together. ¹¹ βεβαιόω, confirm, secure. ¹² ἐπακολουθέω, follow after, follow close after.